

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ,
РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

*до 55-річчя Хмельницького політехнічного коледжу
Національного університету «Львівська політехніка»*

Khmelnytsky Polytechnic College
by Lviv Polytechnic National University (Ukraine)
Lviv Polytechnic National University (Ukraine)
Maria Curie-Skłodowska University (Polska)

**ACTUAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE,
TECHNOLOGIES DEVELOPMENT AND
MANAGEMENT**

*dedicated to the 55 anniversary of Khmelnytsky Polytechnic
College by Lviv Polytechnic National University*

Thesis of
I International scientific and practical conference

Khmelnytskyi, 26th of November 2020

Khmelnytskyi
2021

Відокремлений структурний підрозділ –
Хмельницький політехнічний коледж Національного
університету «Львівська політехніка» (Україна)
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)
Університет Марії Кюрі-Склодовської (Польща)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ,
РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

*до 55-річчя Хмельницького політехнічного коледжу
Національного університету «Львівська політехніка»*

Тези доповідей
I Міжнародної науково-практичної конференції

Хмельницький, 26 листопада 2020 р.

Хмельницький
2021

*Затверджено та рекомендовано до друку на засіданні
Вченої Ради Хмельницького політехнічного фахового коледжу
Національного університету «Львівська політехніка»
(протокол №1 від 04.03.2021 р.).*

Актуальні проблеми сучасної науки, розвитку технологій та менеджменту: збірник тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції; за заг. наук. ред. д.-ра екон. наук, доц. А. В. Савіцького – Хмельницький, 2021. – 194 с.

Викладено матеріали, розглянуті на конференції, в яких висвітлено особливості новітніх теоретичних і прикладних проблем сучасної науки, розвитку технологій та менеджменту у діяльності вітчизняних та закордонних підприємств. Узагальнено результати науково-прикладних досліджень учених, практиків і викладачів вищих навчальних закладів з питань розвитку сучасних тенденцій економіки, менеджменту, приладобудування, технологічного забезпечення, альтернативних джерел енергії, автоматизації та механізації виробничих процесів, використання інформаційних технологій, освіти та бізнесу. Матеріали становлять інтерес і можуть бути корисними для широкої наукової громадськості, керівників виробництв та державних установ, викладачів і слухачів системи підвищення кваліфікації, студентів вищих навчальних закладів.

Матеріали подано в авторській редакції

«О коледже! Тобою я живу...»

***Світлій пам'яті
мудрого керівника та
наставника,
великого педагога
Бодарецького Миколи
Дмитровича
присвячується...***

Є такі неординарні особистості у Всесвіті людських індивідуальностей, які, йдучи за вічну межу, залишаючи цей світ фізично, завжди з нами незримо, постійно там, де провели кожен день свого життя, куди вклали часточку власної душі. Такою унікальною Людиною-Світочем, присутність якої ми відчуваємо в рідній альма-матері, продовження якої ми бачимо в долі освітнього закладу, є Микола Дмитрович Бодарецький.

Трепетно-мінорними спогадами про таку непересічну особистість поділився Володимир Тадеушович Савицький, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат наук з державного управління, доцент, Відмінник освіти України: *«Хоча й досі незвично говорити про Миколу Дмитровича в минулому часі, але, як вважав хтось із мудреців, суть гіркоти філософії життя полягає саме в нерозривному зв'язку незбагненності вічності й усвідомлення минулості.*

Наші з Миколою Дмитровичем життєві стежини зійшлися в другій половині сімдесятих років минулого століття під час спільної роботи в обкомі комсомолу. Як завідувач відділу студентської, шкільної молоді та піонерів, Микола Дмитрович був моїм безпосереднім керівником – умілим, далекоглядним, розсудливим, вимогливим, але справедливим. Як наставник – гарний педагог, умів навчати, але не повчав, не моралізував, а переконував

силою слова. А ще він був великим інтелектуалом, креативною особистістю, джерелом ідей і натхненником їх реалізації.

У пам'яті зринає чимало цікавих робочих епізодів. Ось один із них.

Микола Дмитрович організовував обласні конкурси творчих наукових робіт студентів, підсумки яких підбивалися на традиційних студентських зльотах, що завершувалися концертами художньої самодіяльності.

Усі документи, пов'язані з підготовкою і проведенням цього заходу, у тому числі й програма концерту, підлягали затвердженню у відділі науки обкому Компартії. На стадії погодження, перед поданням до друку у видавництво «Поділля», до змісту програми зауважень не було. Але в п'ятницю, напередодні зльоту, виник скандал, коли в буклеті з програмою заходу, надрукованому тисячним тиражем, завідувачка відділу науки Галина Миколаївна Бондар побачила «крамолу», яку не помітила раніше: виконання пісні «Из вагантов». Вона вважала цей номер політично короткозорим і недопустимим. На цей випадок Микола Дмитрович сміливо заявив, що всю відповідальність бере на себе.

У результаті ритмічна пісня мало не до танців завела весь зал, у тому числі й присутнє партійне керівництво. А в понеділок уранці, після традиційної наради в обкомі партії, терміново нас усіх, секретаря обкому комсомолу і працівників відділу, викликали до Г. М. Бондар «на килим». Хвилювалися всі. Але несподівано почули від неї вибачення, похвалу та подяку за гарний захід.

Хто знає, але, можливо, що й цей епізод став одним із ключових аргументів при вирішенні питання про призначення Миколи Дмитровича Бодарецького на партійну роботу у відділ науки обкому Компартії.

Микола Дмитрович Бодарецький (15.05.1948 – 29.04.2016) – директор Хмельницького політехнічного коледжу з 1984 р. по 2013 р., голова Ради директорів ВНЗ І-ІІ рівнів акредитації з 1989 р. по 2014 р.

Доля відвела йому всього неповних 68 років... Народився 15 травня 1948 року в м. Городенка Івано-Франківської області. Після закінчення школи вступив до Кам'янець-Подільського педагогічного інституту ім. В. П. Затонського на історичний факультет, згодом розпочав свій трудовий шлях учителем історії Корчунецької школи-інтернату Хмельницького району.

У листопаді 1971 року був призваний до лав Радянської Армії, служив у м. Кременці, що на Тернопільщині. З січня 1973 по квітень 1978 року перебував на виборній комсомольській посаді.

Із 1978 року почалось його вірне багаторічне служіння на благо нашого закладу. Саме тоді Микола Дмитрович був

призначений заступником директора Хмельницького електромеханічного технікуму. І за короткий період, з 1980 по 1984 рік, коли працював інструктором відділу науки та навчальних закладів Хмельницького обкому Компартії України, думками залишався зі своїм улюбленим закладом освіти, жив його проблемами і намагався допомогти, тому у вересні 1984 року став найкращою кандидатурою на посаду директора Хмельницького електромеханічного технікуму. Тут працював майже 30 років, віддаючи справі всю свою невичерпну енергію, глибокі знання та непересічний талант керівника. Саме завдяки його наполегливості, дипломатичному хисту технікум у лютому 1991 року одним із перших в Україні набув статусу коледжу.

Освіта була основним і визначальним вектором його життя, струн серця і порухів душі. Микола Дмитрович удостоєний почесного звання «Заслужений працівник освіти України», занесений на обласну Дошку пошани «Кращі люди Хмельниччини», нагороджений нагрудними знаками Міністерства науки і освіти України: «Відмінник освіти», «Петро Могила». Він був непересічною особистістю: багатогранною, творчою, товариською, із тих, які залишаються в пам'яті назавжди. Микола Дмитрович над усе любив життя, завжди допомагав, підказував, спрямовував... І де б не працював, яку б роботу не виконував, був відповідальним, сумлінним, ніколи не нарікав на труднощі, незважаючи на власний час та здоров'я. Микола Дмитрович був беззаперечним авторитетом як для молодих, так і для досвідчених колег, прикладом самовідданої турботи про них, генератором та натхненником ідей, ініціатив та добрих справ, який заради спільної мети вмів згуртувати навколо себе людей з різними поглядами.

Наукові інтереси Миколи Дмитровича зосереджувались на вивченні історії рідної країни. Цю дисципліну він не лише віртуозно викладав студентам, а й ретельно досліджував актуальні проблеми та публікував власні розвідки.

Завдяки мудрому досвіду Миколи Дмитровича, його кропіткій праці, далекоглядності керівника, скрупульозності дослідника наш коледж став одним із найкращих серед вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації в царині науки та освіти, у справі виховання молодого покоління, тому зараз, у XXI столітті, просто не має морального права, зобов'язаний йти в ногу з часом, бути беззаперечним лідером, беручи приклад із того, чие ім'я золотими літерами викарбуване на вічних скрижалях славної історії Хмельницького політехнічного фахового коледжу.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 **ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА КОРПОРАТИВНЕ** **УПРАВЛІННЯ**

Боднар Г. С., Нікольчук Ю. М. НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	13
Боненький О. О., Кардашова Ю. А. ЗМІНА ІНСТРУМЕНТІВ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДПРИЄМСТВА.....	15
Валявіна О. Т. ПІДВИЩЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19, ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЦЕСІЇ І ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	18
Гоменюк Є. Л., Нікольчук Ю. М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	20
Давидчук А. Д. ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ В ТУРИСТИЧНИХ ФІРМАХ...	22
Данилюк І. А., Двудіт З. П. НАСЛІДКИ ПОШИРЕННЯ COVID-19 НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ.....	24
Завербний А. С., Дзвоник Р. Я. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ISO СЕРІЇ 9000:2015.....	27
Квятковська А. О., Нікольчук Ю. М. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	30
Настасовська А.А. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	33
Нетребя А. В., Нікольчук Ю. М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	35
Овчарук В. В., Жежуха В. Й. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕІНЖИНІРИНГУ ТА ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	38
Піхняк Т. А. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ.....	40
Піхняк Т. А., Ляшкова В. Ю. СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ ЯК ПЕРВИННЕ ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	43

Ткачук Н. М., Мельник А. В. ЛОМБАРДИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	46
Терлецька В. О. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-АНГЕЛІВ ТА ЇХ МЕРЕЖ У ВЕНЧУРНУМУ БІЗНЕСІ.....	48
Ткаченко А. М., Дацько Н. М. ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРИЙНЯТТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ.....	51
Федоришина А. В., Нікольчук Ю. М. ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	53
Федула Я. П., Нікольчук Ю. М. ГРОШОВІ КОШТИ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ.....	55
Цимбалюк Г. С. НАСЛІДКИ КАРАНТИНУ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	58
Шулякова О. В., Алексєєнко В. Т. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	60
Ягодзінська О. М., Нікольчук Ю. М. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ...	62

РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ

Адамів М. Є., Левочко Д. Є. АНАЛІЗУВАННЯ ЧИННИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА.....	65
Антошук І. А., Мороз Н. В. ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ У 2020 РОЦІ.....	67
Азамат А. І., Огінок С. В. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІ.....	69
Блага О. В., Мороз Н. В. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ.....	72
Бобко Н. А. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ У БУДІВНИЦТВІ.....	74
Вербіцька Ю. М. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ.....	77

Верхогляд-Гловюк Т. М. ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	79
Винничук Р. О. КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА НАВИЧКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІЗАЦІЇ.....	81
Григор'єв О. Ю., Петришин Н.Я., Тодошук А.В. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ЦИФРОВОГО РЕЙТИНГУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	83
Гринчук І. А., Синчак В. П. РОЛЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ.....	87
Дика Б. М., Огінок С. В. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ.....	90
Завербний А. С., Завербний С. А. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА РЕПУТАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ.....	93
Kondrat I. Yu., Yaroshevych N. B. PUBLIC DEBT, INTEREST RATES AND FISCAL POLICY AFTER COVID19 IN UKRAINE AND AROUND THE WORLD.....	95
Костишин К. А., Огінок С. В. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	98
Ляховець В. В. ІННОВАЦІЙНІ МОТИВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В МЕНЕДЖМЕНТІ ПЕРСОНАЛУ.....	100
Мишишин О. Л., Павелчак Т. І., Завербний А.С. ПОТЕНЦІАЛ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ.....	103
Мисик В. М. ВИДИ ІВЕНТІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТУ.....	105
Павлова М. Б. ОСНОВНІ ТРЕНДИ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	108
Парійчук В. А. ВПЛИВ COVID-19 ТА ЗАПРОВАДЖЕНИХ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ НА ЕКОНОМІЧНУ АКТИВНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	110
Перчук І. О., Синчак В. П. КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ.....	112

Процик І. С., Романська О. Б. ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ.....	116
Савіцький А. В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИКА З ВИКОРИСТАННЯМ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЄС.....	118
Янковська Г. В. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	122
Чумак Н. В. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЕЛЕМЕНТ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ АЦІВНИКІВ.....	125
Щербановська А. А., Синчак В. П. ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	127

РОЗДІЛ 3

ПРИЛАДОБУДУВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кушнір Г. В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ПОБУТОВИХ ТРАНСФОРМАТОРІВ В УКРАЇНІ.....	131
---	-----

РОЗДІЛ 4

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МАШИНОБУДУВАННІ

Вельбой В. П. ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОНСТРУКЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	134
Гордєєв О. А., Матвєєв О. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ.....	136

РОЗДІЛ 5

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОСВІТИ І НАУКИ

Лівовшко Т. В. АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	140
---	-----

РОЗДІЛ 6 АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА МЕХАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

Довгалюк М. О. ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ОБЛАДНАННЯ В УКРАЇНІ.....	143
---	-----

РОЗДІЛ 7 РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО, НАУКУ, ОСВІТУ І БІЗНЕС

Багас Л. М. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДОЇ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ.....	145
Бойченко І. В. УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ГЕОТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ У ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРИТОРІЇ М. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО).....	148
Гавронський В. С., Гавронська Н. М. ПРОБЛЕМИ передачі інформації в БЕЗДРотових МЕРЕЖАХ.....	150
Громик О. М. ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	153
Ілаш Н. Б. СТЕПІНЬ АЛГЕБРИ ІНВАНІАНТІВ ГРУПИ SL_2	156
Ковальчук О. Л. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ.....	160
Кузнєцова Н. Ю. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	162
Лопатовська О. О. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	164
Матіяш Т. О. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	167

Потапкіна Л. В. ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	169
Роїк Н. М. ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС.....	176
Севастьянов Р. В. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	179
Уголькова О. З., Удимович М. М. ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС ІНКУБУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	181

РОЗДІЛ 8

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Русіна О. С. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	185
Шулякова О. В. ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	187

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ

Боднар Г. С.

ст. спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.

к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

*Хмельницького кооперативного торговельно-економічного
інституту*

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Метою оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління є розробка і реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості, зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень.

Фінансовий стан підприємства визначається такими елементами:

1. Прибутковість роботи підприємства;
2. Оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;
3. Наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально-необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції;
4. Раціональне розміщення основних і оборотних коштів;
5. Платоспроможність та ліквідність [1].

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статистиці за певний період,

так і в динаміці – за ряд періодів, дасть змогу визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [2].

Предметом фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання. Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства – об'єктивної його оцінки та виявлення на цій основі потенційних можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів – можуть застосовуватися різні методи аналізу.

З огляду на обмеженість внутрішніх фінансових ресурсів в умовах погіршення доступу до зовнішніх кредитів підприємці мають зробити нелегкий вибір: або зупинити виробництво і втратити ринки, тримаючи високі ціни в розрахунок на тимчасові труднощі, або знизити ціни, тим самим відновивши попит на свою продукцію і зберігши споживача. Другий шлях – це шлях тих виробників, які дбають про майбутнє, розширюючи виробництво й заробляючи на «обороті», а перший – шлях спекулянтів, що отримують у короткостроковому періоді надприбутки і виходять з виробництва.

Основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством у кризових умовах є скорочення обсягу споживання фінансових ресурсів. Перелік заходів з покращення фінансового становища є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери, в якій ведеться бізнес, груп продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво й управління, техніко-технологічних особливостей та інших факторів [3].

Тому актуальним постає завдання удосконалення форм і методів фінансового забезпечення функціонування підприємства, тобто пошук нових ефективних шляхів фінансової діяльності.

Підбиваючи все вищесказане, можна зробити такий висновок, що сьогодні є найнеобхіднішим:

- удосконалювати інформаційне та методичне забезпечення фінансового стану підприємства;
- розробляти методичне забезпечення процесу прогнозування фінансового стану підприємства;
- удосконалювати структуру аналізу стану підприємства, залежно від мети та змісту роботи на кожному етапі;
- працювати над методикою форм фінансової звітності, що дозволить підвищити її аналітичні можливості та реальність оцінки майна;

– розробляти методику комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників та коефіцієнтів;

– переглянути і доопрацювати нормативні акти, які розкривають методики аналізу фінансового стану підприємства;

– удосконалювати форми і методи фінансового забезпечення функціонування підприємства, тобто пошук нових ефективних шляхів фінансової діяльності;

– адаптувати методики аналізу до сучасних економіко-правових умов.

Список використаних джерел:

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. К: Центр учбової літератури, 2011. 328 с.

2. Конторщикова О. Аналіз фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Економіка. Фінанси. Право*. 2012. № 6. С. 3-5.

3. Micherda B. Analiza finansowa w nowych normach wykonywania zawodu biegłego rewidenta. *Zeszyty teoretyczne rachunkowości*. 2014. № 20. S. 77-95.

Бонецький О.О.

*к.е.н., асистент кафедри фінансів
Інституту економіки і менеджменту
НУ «Львівська політехніка»*

Кардашова Ю.А.

*ст. гр. ФБ-23, Інституту економіки і менеджменту
НУ «Львівська політехніка»*

ЗМІНА ІНСТРУМЕНТІВ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДПРИЄМСТВА

Уже досить довгий період ми маємо можливість спостерігати за тим, як монети та банкноти, якими ми раніше користувались щодня, поступово зношуються в обігу, натомість з'являються нові. Причиною цього можуть бути різні фактори. Тема зміни інструментів готівкового обігу є та буде актуальною в будь-який час, оскільки це прямо стосується грошових коштів, якими ми користуємось щодня.

Насамперед доцільно приділити увагу грошовому обігу, зокрема грошовим агрегатам. Конкретно в цьому питанні для нас найбільш цікавими будуть грошові агрегати М0 і М1 (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка грошових агрегатів у 2017-2020 рр. [1, с. 137]

Роки	Грошові агрегати , млн грн				Питома вага у М3		
	М0	М1	М2	М3	М0	М1	М2
2017	332546	601631	1208557	1208859	27,51	49,77	99,98
2018	363629	671285	1277635	1277635	28,46	52,54	99,7
2019	384366	770043	1438311	1438311	26,72	53,54	99,79
2020 (серпень)	470420	980804	1674878	1674878	28,09	54,26	99,84

Із табл. 1 помітно, що грошовий агрегат М0 (готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями) зріс у порівнянні з 2017 роком з 332546 до 470420 (на 41,46 %). У табл. 2 і 3 наведено динаміку банкнот і монет в обігу у 2017-2020 рр.

Таблиця 2

Динаміка обігу банкнот у 2017-2020 рр. [2]

Номинал, грн	Кількість, млн шт.					
	2017	2018	2019	2020(1.01)	2020(1.07)	2020(1.10)
1	492,8	546,7	528,3	491,2	469,3	459,3
2	287,2	256,5	225,7	202	190,6	185,4
5	209,7	229,5	229,8	259,8	230,3	218,6
10	177,8	183,2	175,9	186,3	177,4	165,2
20	153,2	141,4	129,2	134,4	134	137,5
50	288	242,9	191,3	168,4	158,8	162,7
100	473,4	425	381,5	337,4	351	346
200	598	593,5	673,9	687,5	685,5	685,1
500	301,4	358,4	417,6	464	525,5	553
1000	-	-	-	3,9	34	50,1

Таблиця 3

Динаміка обігу монет у 2017-2020 рр.[2]

Номинал	Кількість, млн шт.					
	2017	2018	2019	2020(1.01)	2020(1.07)	2020(1.10)
1 коп.	2437,4	2438	2437,7	2435,2	2434,4	2434
2 коп.	1396,3	1396,9	1396,6	1395,4	1395	1394,8
5 коп.	1805,9	1877,2	1876,3	1858,5	1853,7	1852
10 коп.	3754,3	3809,6	3807,8	3857,2	3888,7	3915,3
25 коп.	1615,4	1722,5	1727,7	1706,2	1680,2	1668,5
50 коп.	1169,6	1233,9	1240,4	1262	1257,9	1262,6
1 грн	478,5	495	550,5	669,4	711,4	730,1
2 грн	-	-	57	167	210	236
5 грн	-	-	-	0,8	16,5	28,2
10 грн	-	-	-	-	1,3	7,5

Із даних табл. 2 видно тенденцію до зменшення кількості банкнот номіналом від 1 грн до 100 грн. А відповідно, починаючи з банкнот номіналом від 200 грн, – до зростання. Можна ствердити, що це ознака інфляції (купюри малих номіналів дедалі менше виконують функцію засобу обігу).

Щодо таблиці 3, то помітно, що кількість монет не має суттєвих змін. Досить цікавим є те, що навіть після вилучення з обігу монети номіналом 1, 2, 5 коп. в основній свої масі так і залишились.

У 2019 році Національним банком введено в обіг монети номіналом 1 і 2 грн нового зразка, а у 2020 році – номіналом 5 і 10 грн. Виведення з обігу банкнот номіналом 2, 5, 10 гривень та поява монет номіналом 2, 5, 10 гривень здійснюється з метою зменшення витрат НБУ на «друк» грошей. Цікаво те, що купюри 1, 2 і 5 грн у середньому служать лише приблизно рік за підрахунками НБУ.

Як виявили дослідники, головною причиною приросту агрегату М1 є активне впровадження ІТ-технологій у наше життя [1, с. 138]. Сьогодні (особливо враховуючи ситуацію в країні з COVID-19) більшість розрахунків здійснюються через інтернет-банкінг або банківською картою. Таким способом досить зручно здійснювати різні покупки в інтернеті, а також це єдиний спосіб здійснити покупку за кордоном.

Положення НБУ «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [3] встановлює обмеження на готівкові розрахунки фізичних осіб із підприємствами та підприємцями протягом дня в розмірі 50 000 грн. НБУ обґрунтовує таке рішення необхідністю збільшити питому вагу розрахунків у безготівковій формі. Відповідно цю суму значно легше набрати банкнотами з більшим номіналом. В умовах інфляції щоразу за цю суму можна купити меншу кількість товарів, що негативно впливає на підприємства і покупців.

Загалом можна зробити висновок, що сучасні технології поступово витісняють звичні для українців методи оплати. Усе більше операцій здійснюється в безготівковій формі. Це відображається на агрегатах М0 та М1, а також на монетах і банкнотах як на інструментах готівкового обігу.

Список використаних джерел:

1. Політило М.П., Бонецький О.О. Особливості застосування монетарних інструментів Національним банком України в умовах невизначеності. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 136-139. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.136.

2. Структура готівки в обігу: веб-сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/gotivkoviy-obig-v-ukrayini-na-01-jovtnya-2020-roku> (дата звернення: 23.11.2020).

3. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» № 148 від 29.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (дата звернення: 23.11.2020).

Валявіна О.Т.

*викладач-методист циклової комісії
економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ПІДВИЩЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19, ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЦЕСІЇ І ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У 2020 році Україна та весь світ стикнулися із новими викликами, а саме пандемією COVID-19, економічною рецесією та глобальною трансформацією.

Глобальна економіка наближається до однієї з найсерйозніших рецесій в історії, і, за прогнозами Міжнародного валютного фонду, падіння світового валового внутрішнього продукту в 2020 році очікується на рівні 3 відсотки, що перевищує падіння 2008-2009 років. Глобальні ринки товарів та послуг, капіталу та робочої сили змінюються: з'являються нові торгові бар'єри, знижуються обсяги міжнародних інвестицій та руху робочої сили. В Україні, яка завжди була вразливою до кризових явищ, падіння валового внутрішнього продукту прогнозується на рівні 4,8 відсотка [1, с.2].

Малий та середній бізнес (МСБ) відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи близько 64 відсотки доданої вартості, 81,5 відсотка зайнятих працівників у суб'єктах господарювання та 37 відсотків податкових надходжень. При цьому саме МСБ найбільше страждає від обмежень, введених під час пандемії: валова додана вартість МСБ може впасти на 34–27 відсотки (орієнтовано 1,8 млн осіб), а податкові надходження – на 29 відсотків (орієнтовано 102 млрд грн).

Карантин дав змогу виграти час для підготовки медичної системи та стабілізації поширення пандемії, але негативно вплинув

на нормальне функціонування бізнесу, ускладнив логістику працівників на підприємствах, призвів до втрати платоспроможного попиту на продукцію з боку споживачів, зумовив руйнування ланцюгів доданої вартості.

Згідно з прогнозами найбільше карантинні заходи вплинуть на освіту і культуру (до -93% доданої вартості), готельно-ресторанний бізнес (-91%), оптову та роздрібну торгівлю (-45%), професійні та адміністративні послуги (-45%), промисловість (-43%), транспорт (-31%).

Відновлення та стабілізація в Україні підприємств малого та середнього бізнесу можуть бути досягнуті через механізм державної підтримки та стимулювання економіки, а саме:

- збереження ділової активності та зайнятості (робочих місць) в МСБ за рахунок оптимізації карантину та можливості здійснення економічної діяльності з дотриманням безпечних умов;

- удосконалення законодавства, правового поля й інструментів, пов'язаних з карантинним обмеженнями (питання форс-мажору, режим самоізоляції, діяльність контролюючих та фіскальних органів);

- розширення та модифікація державних програм кредитування, надання можливості місцевим бюджетам надавати гарантії за кредитами, можливість залучати банківські позики та часткова компенсація тіла кредиту;

- врегулювання та роз'яснення при адаптації до нових умов ведення бізнесу, здійснення цифрової трансформації та можливості надання послуг в режимі онлайн;

- зниження податкового навантаження та зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання (орендна плата, комунальні платежі);

- збільшення платоспроможного попиту шляхом доступу до публічних закупівель, полегшення проведення торговельних операцій;

- підтримка вітчизняного виробника, допомога у виході на зовнішні ринки;

- оптимізація та цифровізація послуг, регулювання та полегшення адміністративних процедур;

- сприяння подальшому розвитку соціального підприємництва;

- стимулювання розвитку шляхом створення потужної цифрової, освітньої, консультаційної та фізичної інфраструктури підтримки [1].

Отже, впровадження запропонованих заходів стимулювання МСБ під час кризи доповнить комплексну програму

реформування в державі та сприятиме зростанню економіки, підвищенню валової доданої вартості і, як наслідок, зменшить дефіцит державного бюджету, створить нові робочі місця, покращить життя людей.

Список використаних джерел:

1. Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.

Гоменюк Є. Л.

ст. спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.

к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Якість управління фінансами можна оцінити на основі аналізу співвідношення грошових потоків від різних видів діяльності. Аналіз руху грошових коштів за видами діяльності здійснюються за даними форми № 3 «Звіт про рух грошових коштів», де міститься інформація про надходження і вибуття грошових коштів підприємства протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Аналіз руху коштів у розрізі окремих видів діяльності підприємства дає можливість оцінити, з яких джерел надійшли ці кошти, які напрями їх використання, чи вистачає власних оборотних коштів підприємства для інвестиційної діяльності, визначити спроможність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями, а також чи вистачить одержаного прибутку для забезпечення поточної діяльності підприємства [2].

Звіт про рух грошових коштів надає додаткову інформацію для користувачів фінансової звітності щодо змін, що відбулися в балансі підприємства, а також щодо того, наскільки суттєвими є статті доходів та витрат, що були отримані та сплачені грошовими коштами.

Звіт про рух грошових коштів у поєднанні з іншими фінансовими звітами надає можливість:

- оцінити здатність підприємства генерувати майбутні позитивні грошові потоки;
- зробити висновки щодо спроможності підприємства виконувати свої зобов'язання;
- пояснити причину існування різниці між прибутком у звіті про фінансові результати та грошовими надходженнями і платежами;
- оцінити операції підприємства, що належать до інвестиційної та фінансової діяльності [1].

Отже, основною метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

Процес складання звіту про рух грошових коштів – це послідовність таких етапів:

1. Визначення зміни залишків грошових коштів та їх еквівалентів.
2. Визначення руху грошових коштів у результаті операційної діяльності.
3. Визначення руху грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності.
4. Визначення руху грошових коштів у результаті фінансової діяльності.
5. Подання отриманої інформації у формі звіту про рух грошових коштів [2].

Аналіз руху грошових коштів дає змогу вивчити їх динаміку, визначити суму перевищення надходжень над видатками, що дає змогу робити висновки про можливості внутрішнього самофінансування. Такий аналіз інформує про наявність у підприємства коштів для придбання необхідних засобів виробництва, погашення боргів, фінансування своєї діяльності.

Головна мета аналізу грошових потоків полягає в оцінці здатності підприємства заробляти грошові кошти визначеного обсягу в певні строки, необхідні для здійснення запланованих витрат. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- вивчити обсяги та джерела грошових коштів підприємства;
- дослідити основні напрями використання грошових коштів;
- зробити аналіз достатності власних коштів для здійснення інвестиційної діяльності;

- з'ясувати причини розходження між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошових коштів;
- досягти фінансової оптимізації [1].

Загалом на основі проведеного дослідження можна стверджувати, що інформація, подана у звіті про рух грошових коштів, у поєднанні з іншими фінансовими звітами надає змогу оцінити рівень гнучкості, ліквідності та фінансової стійкості підприємства, його здатність генерувати надходження грошових потоків, можливість реагувати на зміни ринку, спроможність погашати свої зобов'язання. Виявлено, що звіт про рух грошових коштів є також підставою для планування інвестиційної та фінансової політики, а компетентне управління рухом грошових коштів є необхідною умовою для розвитку та зростання підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кошельок Г. В. Оцінка якості управління грошовими потоками на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. с. 108-115. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_1_18
2. Надточій С. І. Аналіз грошових потоків підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 8. С. 82–85.

Давидчук А.Д.

*ст.. 3 курсу, факультету управління та економіки
4 групи, спеціальність 242 Туризм
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова*

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ В ТУРИСТИЧНИХ ФІРМАХ

Аудиторська перевірка туристичної фірми - процес, що полягає в зборі, оцінці й аналізі аудиторських доказів, що стосуються фінансового становища туристичного підприємства, і має своїм результатом висловлювання думки аудитора про правильність ведення бухгалтерського обліку і достовірності бухгалтерської звітності цього економічного суб'єкта.

Для проведення аудиторської перевірки туристична організація представляє в основному такі документи: ксерокопії свідоцтва про державну реєстрацію, свідоцтва про постановку на податковий облік та річного балансу і звіту про прибутки та збитки, статутні документи, копію наказу про призначення

керівника і головного бухгалтера, ксерокопії наявних ліцензій та дозволів, відомості про розрахункові, валютні та інші рахунки в банках, розпорядження або інші документи про призначення аудиторської перевірки, відомості про місцезнаходження організації та її відокремлених структурних підрозділів, відомості про об'єкти нерухомості і транспортні засоби, що перебувають у власності підприємства, головна книга, вся первинна документація по рахунках, книга покупок, книга продажів, договори, акти виконаних робіт [2, с. 58].

Сектор ринку сфери туризму ще недостатньо охоплений аудиторськими послугами й аудитом, тому необхідно розглянути порядок розробки ряду документів, яким и має сенс оформити процес збору доказів при аудиті собівартості туристичного продукту.

Аудит кожного з позначених об'єктів, у тому числі й собівартості туристичного продукту, доцільно починати з тесту внутрішнього контролю. Його необхідно скласти у вигляді питань, одержання відповідей на які дозволить установити дотримання облікової політики щодо формування виробничої собівартості туру, а також порядку формування виробничої собівартості, розподілу загальних виробничих і накладних витрат.

У цей час застосовується безліч методик загального аудиту та аудиту організацій різних форм власності та галузей, хоча в галузі туризму розробок мало. Найпопулярнішою у використанні є модель методики аудиту формування собівартості туристичного продукту на підприємствах туристичних агенцій, а наявна систематизація можливих порушень в обліку витрат на виробництво туристичного продукту дозволяє вибрати необхідний напрямок аудиту.

Здійснюючи контроль статутного капіталу, варто враховувати, що статутний капітал туристичного підприємства-туроператора повинен становити не менше, ніж 20 000 євро, а для туроператора, що робить послуги винятково по внутрішньому та в'їзному туризмі – не менше 10 000 євро, для турагенств – не менше, ніж 2 000 євро.

Наступна особливість - аудит експортно-імпортних і валютних операцій, основою якого є перевірка дійсності внутрішньогосподарського контролю за рухом і схоронністю туристичних ваучерів на експортно-імпортні послуги.

Але в туристичних організаціях є своя специфічна проблематика, для вирішення якої на сьогоднішній день стоїть завдання у розробці концептуальної моделі аудиту фінансової звітності такого суб'єкта як туроператор.

Сухарева Л. О. визначила, що елементами такої системи є: об'єкт (власне інформація про фінансову звітність турфірм) та предмет (достовірність показників фінансової звітності турфірм), контрольний процес, комунікація та контрольне середовище [3, с. 4].

Отже, в основу побудови концептуальної моделі системи аудиту фінансової звітності туроператорів покладено основи теорії систем і особливості формування сукупного об'єкта аудиту – інформації фінансової звітності. Логічним продовженням проведеної роботи повинно бути дослідження особливостей формування сутності основного елементу системи – об'єкту аудиту, від особливостей формування якого залежить процедурний аспект.

Список використаних джерел:

1. Балченко З. А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України: навч. посібник / З. А. Балченко. – Київ: КУТЕП, 2006. – 233 с.
2. Іваніна О. О. Аудит туристичної діяльності: навч. посібник / О. О. Іваніна, Я. І. Глущенко. – Донецьк: ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського, 2007. – 208 с.
3. Сухарева Л. О. Аудит фінансової звітності туроператорів як система: моделювання концептуальної основи / Л. О. Сухарева, О. О. Мігуліна. – Житомир: Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування, 2012. – №60.

Данилюк І. А.

ст. гр. МЕ-44, Інститут економіки і менеджменту

НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: Двуліт З. П.

д.е.н., проф. каф. ЗМД НУ «Львівська політехніка»

НАСЛІДКИ ПОШИРЕННЯ COVID-19 НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

На сьогоднішній день поширення інфекційної хвороби COVID-19 призвело до масштабних втрат та помітних змін у світовій торгівлі та економіці. Так, за даними прогнозу Міжнародного валютного фонду (МВФ), сумарний експорт країн з розвинутою економікою може впасти на 12,8% у 2020 році, а країн з перехідною економікою та тих, що розвиваються – на 9,6%. Як наслідок пандемії, очікується, що спад світової економіки у 2020 році становитиме приблизно 3% [1].

Згідно зі звітом МВФ, відсоток змін у внутрішньому валовому продукті (ВВП) у 2020 році від'ємний у 155-ти країн і тільки у 40 країн – більший або рівний нулю. У 2019 році аналогічний показник був від'ємним у 19-ти країн, більшим або рівним нулю – у 175-ти країн, тобто кількість країн з від'ємним відсотком змін ВВП зросла у 8,16 разів. Рівень економіки багатьох країн знизився, як наслідок, змінився і рівень життя населення, обсяги зовнішньоекономічних операцій та обсяги операцій у межах країни. Фінансові аналітики дають високі шанси розвитку у 2020 році рецесії разом зі зниженням світового ВВП на 5-10 відсотків [2].

Такий варіант розвитку подій є гіршим, ніж під час фінансової кризи 2008-2009 років. Аналізуючи діяльність малого та середнього бізнесу від початку пандемії, приходимо до висновку, що велика частина підприємств не була готова до закриття чи обмеження своєї діяльності, а кількість малих організацій різко зменшилась [3].

Розглянемо основні наслідки світового поширення пандемії. Найбільшого ураження зазнали європейські країни, оскільки в них переважно старіше населення, недостатньо суворі та ефективні карантинні заходи, обмеження на поїздки, відвідування закладів та культурно-освітніх заходів. Економіки таких країн переважно залежать від розвитку та функціонування сфери послуг, туризму, які постраждали більше.

Загалом негативного впливу зазнали всі країни світу. Це пов'язано з введенням різного рівня карантинних заходів кожної держави: обмеження у переміщенні між регіонами та країнами, заборона організації масових заходів, відвідування закладів, закриття місцевої інфраструктури, зменшення перевезень громадським транспортом, скорочення виробництва, встановлення суворих обмежень під час робочого дня тощо. Майже 95% компаній працювали дистанційно з метою максимального уникнення зараження та зменшення витрат на обслуговування офісу. Деякі керівники вчиняли недобросовісно, проте вимушені були звільняти частину колективу, порушуючи домовленості трудового договору.

Великою загрозою для виробничих підприємств є зниження обсягів виробництва, оскільки працівники за власним бажанням або за вказівками роботодавців притримувались умов карантину та дотримувались самоізоляції.

Масштабних змін зазнали глобальні ланцюги поставок, деякі країни за браком проміжних товарів та комплектуючих закрили виробництва і, як наслідок, були змушені зменшувати обсяги експорту товарів та послуг. Зниження економічної активності прослідковується як у виробників проміжних товарів,

так і у виробників готової продукції [4]. Відповідно до такого розвитку подій, у населення знизилась купівельна спроможність. Сім'ї зменшують свій бюджет, товари другої необхідності стають менш пріоритетними, купівля товарів розкоші значно скорочується, що у свою чергу призводить до різких падінь обсягів імпорту.

Уряди різних країн збільшили свій вплив та втручання в економіку. Їх заходи для подолання проблем, що виникли з введенням карантину, вражають економіку, оскільки не всі держави спроможні підтримати своїми силами різні галузі економіки.

Економічний шок, який переживає все людство внаслідок появи COVID-19, безумовно, продовжуватиме негативно впливати на різних рівнях і з різними масштабами. Такв ситуація зрушить фінансово-економічний стан України, оскільки до появи пандемії економіка і так була нестабільною, тісно пов'язана з іншими державами, світовою політичною та економічною ситуацією. У цьому контексті, сильним ударом для України є зниження припливу іноземних інвестицій, посилення тиску на гривню, фінансові тягарі на світовому ринку та значне зниження шансів вдалого розміщення єврооблігацій. Незважаючи на позитивні прогнози розвитку подій в Україні та світі загалом, карантинні умови знову загострюються та статистика захворюваності росте.

Позитивний наслідок від виникнення пандемії COVID -19 – це зростання швидкими темпами онлайн-закупівель. По-перше, це мінімізує контакт з навколишнім середовищем та іншими людьми; по-друге, це зручно і легко, сидячи вдома здійснювати необхідні закупівлі; по-третє, це підвищує рівень соціальної мобільності; по-четверте, це значно економить час. Після закінчення карантину та повернення до звичного режиму це сприятиме хорошій звичці як для населення, так і для компаній [5].

Зрозуміло, що заходи, впроваджені національними урядами щодо зменшення зараження, є важливою інвестицією в розвиток людства та збереження кількості населення, проте вони мали та матимуть негативний вплив на економічну діяльність підприємств світу.

Такі наслідки вже помітні, тому з боку політичної системи доречні фінансові та фінансові заходи підтримки постраждалих організацій, зокрема малого бізнесу.

Аналіз фінансово-економічної ситуації не дає повністю оцінити економічні втрати від появи пандемії та передбачити розвиток подій як для економіки конкретної країни, так і для світу в цілому. Нестабільність ситуації у сфері світової торгівлі, певні обмеження щодо переміщення товарів, послуг та населення тощо потребують виважених управлінських рішень на світовому й національному рівнях.

Список використаних джерел:

1. WorldEconomicOutlook[Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>.
2. International Monetary Fund: official website [Електроннийресурс] – Режимдоступу:<https://www.imf.org>.
3. Global economy will suffer for years to come, says OECD [Електроннийресурс] / James K. Jackson, Martin A. Weiss, Andres B. Schwarzenberg, Rebecca M. Nelson – Режим доступу:
<https://www.bbc.com/news/business-52000219>.
4. James K. Jackson.Global Economic Effects of COVID-19 [Електроннийресурс] – Режим доступу:
<https://fas.org/sgp/crs/row/R46270.pdf>.
5. Національний інститут стратегічних досліджень. Вплив пандемії коронавірусу на світову торгівлю [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень – Режим доступу:
<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-03/covid-19-and-woorld-trave.pdf>.

Завербний А.С.

*доктор економічних наук, доцент
НУ «Львівська політехніка»*

Дзвоник Р.Я.

*науковий магістр, 2 курс навчання,
НУ «Львівська політехніка»*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ISO СЕРІЇ 9000:2015

В умовах ринкових відносин і особливо в перехідний до ринку період дистрибуція є однією з галузей економіки, що динамічно розвивається. На сферу дистрибуції припадає 16,4% світового валового національного продукту, 17,3% світових інвестицій та кожне дванадцятье робоче місце. В Україні бізнес дистрибуції розвивається швидкими темпами. І зараз при переході до ринкової економіки дуже важливо застосовувати сучасні методи управління [1, с.112-115].

Також слід зазначити, що в умовах розвитку міжнародної торгівлі та її споріднених видів діяльності, успіх окремих підприємств та галузей економіки на зовнішньому і внутрішньому

ринках повністю залежить від того, наскільки їх продукція, послуги чи роботи відповідають стандартам якості. Виходячи з цього, я вважаю, що необхідність у забезпеченні та підвищенні якості товарів та послуг є завжди актуальна для всіх країн і підприємств. Якщо вирішити цю проблему, то значною мірою підвищиться успіх та рівень ефективності функціонування національної економіки.

Необхідно враховувати те, що підвищення рівня якості продукції – завдання довгострокове та безперервне. Рівень забезпечення якості продукції та послуг не може бути постійною величиною. Технічний прогрес значною мірою впливає на якість наданих послуг, адже суспільство не стоїть на місці, воно знаходиться в постійній динаміці, впроваджуючи нові стандарти управління якістю послуг.

Слід зазначити, що важливою ланкою у визначенні якості є споживач, тобто кінцевий замовник, на жаль, в наші дні компанії часто нехтують цим фактором. Власне споживач фактично вирішує, чи має ця продукція або обслуговування належну якість (рівень якості). Таким чином, компанії які займаються бізнесом, повинні знати, хто насправді користується засобами споживання, які вони продають. Компанії повинні точно встановити, яким характеристикам споживачі надають першочергове значення, для того, щоб отримати можливість задовольняти саме ці потреби. У визначенні якості з'являється новий елемент, а саме – споживач. Тепер таке тлумачення якості має такий вигляд: якість дорівнює відповідності певним вимогам користувачів або якість дорівнює придатності для використання. На жаль, ми стикаємось ще з однією проблемою, що вимоги споживачів не мають постійного характеру. На них впливає декілька факторів (чинників), з яких назвемо лише три: положення законів, мода і конкуренція.

Відомий у світі фахівець з питань якості Каору Ісікава підкреслює, що не слід економити на якості, оскільки якість сама є економією [2, с.175-177]. Для того, щоб забезпечувати належну якість, необхідно керуватись міжнародною практикою, яка твердить, що працювати якісно – завжди вигідніше. Підприємству, яке здійснює експортну або імпорتنу діяльність, необхідно орієнтуватись на якість незалежно, чи буде це якість експортованої чи імпортованої продукції, чи то буде якість наданих послуг.

Якщо підприємство вдало побудує систему та впровадить правильну стратегію управління якістю на підприємстві, то це дозволить збільшити прибутки та знизити витрати при постійному підвищенні якості продукції та послуг [3, с.8-16].

У стандартах ISO 9000:2015 «петля якості» існує незалежно від президента чи генерального директора. Однак скрізь

підкреслюється надзвичайна важливість участі керівника в управлінні якістю [4, с.249-260]. Як правило, генеральний директор через основних своїх функціональних заступників керує окремими ділянками «кільцевої дороги» і забезпечує через адміністративні, економічні і вольові впливи вплив на прискорення руху на кожній ділянці. Необхідно виділити основні завдання генерального директора стосовно «радіально-кільцевої дороги якості», до них можна віднести: створення і розвиток систем якості, формування політики, планів і програм якості, створення культурних основ менеджменту якості.

Управління якістю включає методи: інспекції (контролю якості), випробувань, діагностування, аналізування, вимірів; статистичного управління якістю; вирішення проблем; вибору корегуючих дій тощо. До управління якості необхідно віднести «Спіраль якості», яка була розроблена Джозефом Джураном американським спеціалістом у сфері якості. «Спіраль якості» («спіраль Джурана») – позачасова просторова модель, яка визначає основні стадії безперервного розгортання робіт з управління якістю і яка стала прообразом багатьох моделей якості, розроблених пізніше.

Немалу роль тут відіграє і сертифікування систем якості на відповідність відомим стандартам ISO 9000:2015. Забезпечення якості виконує дві цілі: внутрішнього забезпечення якості - створення впевненості у керівництва підприємства у випуску якісної продукції; зовнішнього забезпечення якості – створення впевненості у споживача в придбанні якісної продукції. Стандарти, які призначені для забезпечення якості точно так само, як і для випуску продукції, надання послуг, виконання робіт, можуть допомогти в досягненні визначеного рівня якості. Таким чином, головна увага будь-якої системи забезпечення якості повинна бути звернена на попередження (запобігання) виникнення проблем шляхом докладання необхідних зусиль та виділення ресурсів для здійснення першочергових дій, а власне, розроблення концепції, проектування, планування тощо [5, с.200].

Покращення (підвищення) рівня якості є дуже важливою частиною TQM (Total Quality Management, ще має назву «менеджмент якості») із точки зору постійних зусиль.

Удосконалюючи систему управління якістю, японські підприємства впровадили систему 5S, яка передбачає систему раціоналізації робочого місця, а також метод “кайдзен” (kaizen) японська філософія чи практика, яка фокусується винятково на безперервному вдосконаленні процесів виробництва.

Вертаючись до стандартів ISO, необхідно зазначити, що впровадження ISO 9000:2015 складається з декількох етапів, серед яких: детальний діагноз ситуації та стану фірми, перегляд управління та документації; відповідальність керівництва; інфраструктура.

Необхідно звернути увагу на те, що міжнародні стандарти ISO серії 9000:2015 визначають розроблення, впровадження та функціонування систем якості. Вони не стосуються конкретного сектора промисловості чи економіки.

Список використаних джерел:

1. Курочкин А. С. Организация производства: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2001 - 216 с.
2. Ісікава Каору. Японські методи управління якістю // "Економіка", 1988р.-215с.
3. Швидаренко О.А. Науковий економічний журнал «актуальність проблеми економіки». Парадигмальна конструкція конкурентоспроможності, 2011.- №2 (116). – с. 8-16.
4. Єлін Л.О. Стандартизація і метрологія / Л.О. Єлін: Навч. посіб.-2009.- 311 с.
5. Понамарьов С.В. Управління якістю продукції. Інструменти і методи менеджменту якості: - Навчальний посібник «Стандарти та якість», 2005. – 248с.

Квятковська А. О.

ст. спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.

к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток - це форма доходу підприємства, який здійснює певний вид діяльності. Ця зовнішня найбільш проста форма вираження прибутку є разом з тим недостатньою для його повної характеристики, оскільки в деяких випадках активна діяльність у будь-якій сфері може і не бути пов'язана з отриманням прибутку (наприклад, діяльність політична, благодійна і тому подібна) [2].

Для того, щоб свідомо і цілеспрямовано приймати організаційно-технічні та господарські рішення, створювати сприятливі умови для реалізації планів і програм накопичення прибутку, необхідно знати основні резерви та шляхи впливу на

його розмір. Іншими словами, необхідно чітко розуміти, від чого він залежить, які основні утворюючі фактори і параметри здійснюють вплив на прибуток, який кількісний вплив кожного з них на кінцевий результат діяльності.

На зміну прибутку впливають дві групи факторів: зовнішні й внутрішні. Фактори, які впливають на рівень прибутку, систематизовано у табл. 1.

В аналізі факторів, що впливають на величину прибутку, лежать резерви збільшення прибутку підприємства, основними з яких є:

1. Забезпечення росту обсягу виробництва продукції на основі технічного його відновлення й підвищення ефективності проведення.

2. Поліпшення умов продажу продукції, у тому числі за рахунок удосконалювання розрахунково-платіжних відносин між підприємствами.

3. Зміна структури виробленої й продаваної продукції за рахунок збільшення частки більш рентабельної.

4. Зниження валових видатків на проведення й обіг продукції.

5. Встановлення реальної залежності рівня цін від якості виробленої продукції, її конкурентоспроможності, попиту та пропозиції аналогічної продукції іншими виробниками.

6. Збільшення прибутку від іншої діяльності підприємства (від продажу основних засобів, іншого майна підприємства, валютних цінностей, цінних паперів і т. д.).

Таблиця 1

Фактори, що впливають на рівень прибутку

Фактори	Класифікація		Характеристика
1	2		3
Внутрішні фактори	виробничі	екстенсивні	впливають на процес одержання прибутку через кількісні зміни: обсяг засобів і предметів праці, фінансових ресурсів, часу роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу тощо
		інтенсивні	впливають на процес отримання прибутку через «якісні» зміни: підвищення продуктивності обладнання і його якості, застосування прогресивних видів матеріалів і удосконалення технології їх обробки, прискорення обертання оборотних засобів, підвищення кваліфікації і продуктивності праці персоналу, зниження матеріалоемності продукції, удосконалення організації праці і більш ефективне використання фінансових ресурсів тощо

Продовження табл. 1

1	2	3
	позавиробничі	належать постачальницько-збутова і природоохоронна діяльність, соціальні умови праці і побуту тощо
	основні	валовий дохід і дохід від продажу продукції (обсяг продажів), собівартість продукції, структура продукції й витрат, величина амортизаційних відрахувань, ціна продукції
	неосновні	фактори, пов'язані з порушенням господарської дисципліни, такі, як цінові порушення, порушення умов праці й вимог до якості продукції, інші порушення, що призводять до штрафів і економічних санкцій
Зовнішні фактори		природні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок і пільг, штрафних санкцій та інше, ці фактори не залежать від діяльності підприємств, але можуть спричиняти значний вплив на величину прибутку

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Таким чином, прибуток залежить від багатьох факторів. При здійсненні фінансово-господарської діяльності всі ці фактори знаходяться в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. «Прямий» вплив на величину собівартості продукції, а отже, і прибутку, пов'язаний з тим, наскільки раціонально й економно витрачаються матеріальні ресурси, адже частка матеріальних витрат у складі собівартості зазвичай коливається від 60 до 90%.

Список використаних джерел:

1. Романова Т. В., Даровський Є. О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>.
2. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Основною економічною функцією банків України є кредитно-інвестиційна діяльність. Від того, наскільки добре банки впровадять свої кредитно-інвестиційні функції, багато в чому залежить фінансовий стан областей України, що ними обслуговуються. Зважаючи на те, що інвестиційна привабливість вітчизняної економіки на міжнародному рівні є досить низькою, інтерес до українських банків як до потенційних інвесторів зростає. Пріоритетним завданням у співпраці українських банків з міжнародними організаціями першочергово виступає кредитно-інвестиційна співпраця.

Кредитно-інвестиційна діяльність становить близько 70% всіх активів банку, що забезпечує його дохід. Сьогодні проблема управління кредитно-інвестиційним ризиком у банку залишається однією з найактуальніших. Досвід свідчить про те, що з часом рівень ризикованості зростатиме. Тому побудова комплексної системи кредитно-інвестиційного ризик-менеджменту в банках є однією з основних складових забезпечення ефективної кредитної діяльності банків [5].

Українські банки мають ще незначний досвід у здійсненні інвестицій, але з кожним роком обсяги цих операцій зростають. Розмір інвестиційних ресурсів банків характеризується насамперед величиною їх кредитно-інвестиційних портфелів як основної складової активів банків.

Кредитно-інвестиційна діяльність банків є важливим джерелом розвитку реального сектору економіки країни. У зв'язку з тим, що інвестиційна та кредитна діяльність банків об'єднуються в єдиний кредитно-інвестиційний портфель банку. Банківська установа виступаючи інвестиційним посередником, акумулює великі суми тимчасово вільних коштів і грошових вкладів населення через розрахункові, поточні рахунки, депозитні вклади, банківські векселі. Усе це засвідчує великий інвестиційний попит банківської установи на грошові ресурси, а формування великих грошових фондів є передумовою формування інвестиційного потенціалу банку і банківської системи в цілому [3].

За останні роки стан банківської кредитно-інвестиційної діяльності в Україні знаходиться на недостатньому рівні. Цей факт пов'язаний з низкою причин об'єктивного та суб'єктивного характеру, які стосуються як загального рівня нестабільності розвитку національної економіки, так і незацікавленістю банків у фінансуванні інвестиційних проектів у зв'язку зі значними ризиками та невідповідністю ресурсної бази. Кредитно-інвестиційна політика банків здійснюється в період фінансової та політичної невизначеності і спрямовується на якнайшвидше подолання її наслідків. Значне зниження зовнішнього попиту на вітчизняну продукцію, згортання іноземних інвестицій, суттєве ускладнення доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, спад економіки загалом призвели до зменшення кредитування економіки [4].

Окрім того, існує необхідність нарощення обсягу довгострокових депозитів з метою забезпечення належної ресурсної бази для фінансування інвестиційних проектів, що складно реалізується при існуючому рівні довіри населення, заощадження якого виступають ключовим джерелом довгострокових депозитів у банківській системі України. Важливими макроекономічними факторами виступають рівень політичної стабільності держави та стан нормативно-правового забезпечення, які на сучасному етапі не можна назвати задовільними для створення сприятливих умов розвитку інвестиційного кредитування [1].

З метою розкриття наявного потенціалу банків у сфері інвестиційного кредитування в умовах економіки України доцільним є впровадження ряду заходів за такими напрямками:

- розробка моделі оцінки ризиків інвестиційного кредитування, яка дозволить оптимізувати співвідношення «ціна – ризик» при встановленні ставки відсотка банками на такий вид послуг;

- удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що забезпечить формування стійкого механізму співпраці банків і підприємств реального сектора в процесі надання інвестицій;

- розробка заходів зі стимулювання вкладення заощаджень суб'єктів економіки до інвестиційних проектів – для інституційних інвесторів;

- обмеження обсягів фінансування;

- реалізація державної програми підтримки національних інвесторів.

Розглядаючи заходи, які дозволять підвищити масштаби кредитно-інвестиційної діяльності банків, варто зазначити, що, передусім, стимулювання цієї сфери варто розпочати зі створення стабільних умов розвитку економіки, що передбачає стійку

нормативно-правову базу та режим оподаткування, підтримку фінансової стійкості учасників інвестиційних проектів, а також розробку чіткого механізму зниження ризикованості банківського інвестиційного кредитування [2].

Для перспектив подальших досліджень актуальним є вдосконалення механізму інвестиційного банківського кредитування та розвиток моделей оцінки ризиків інвестиційних проектів для різних учасників.

Список використаних джерел:

1. Воробйова О. І. Підвищення інвестиційної активності банківських інститутів України. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. №3. С. 71-75.
2. Зайцева І. Аналіз інвестиційної привабливості України в сучасних умовах. *Бізнес інформ*. 2014. № 9. С. 87-91.
3. Лебедка В. С. Кисільова І. Ю. Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності банків. (2017). URL http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/17_2018/99.pdf.
4. Ляхова О.О., Шокало Т.П. Кредитно-інвестиційний портфель банків та його вплив на фінансування інвестиційних проектів в Україні. URL <http://archive.nbuv.gov.ua/>
5. Подчесова В. Ю. Дослідження кредитно-інвестиційної діяльності банків України. *Часопис економічних реформ*. 2012. № 4(8). С. 2-7.

Нетребя А. В.

*ст. спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.,
к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного
інституту*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із основних об'єктів управління на підприємстві є його економічний потенціал, вагомою складовою якого, у свою чергу, виступає оборотний капітал. Оборотний капітал є матеріальною основою усіх бізнес-процесів на підприємстві, тому, розробка та впровадження у практичну діяльність засад раціонального управління ним виступає важливим завданням менеджменту будь-якого суб'єкта господарювання.

Дослідження наукових джерел [1-3] дало можливість виділити два основних підходи до визначення сутності оборотного капіталу:

1) Оборотний капітал - це сукупність поточних активів підприємства, тому, є тотожним з поняттям оборотних активів суб'єкта господарювання;

2) Оборотний капітал розглядається як авансована вартість, тобто джерела фінансування оборотних активів.

Узагальнюючи зазначені підходи, вважаємо, що доцільною є їхня інтеграція з точки зору відображення економічного змісту оборотного капіталу. Таким чином, пропонуємо під оборотним капіталом розуміти сукупність матеріальних та нематеріальних активів підприємства, що використовуються протягом періоду менше одного року, а також джерел їх фінансування. Виходячи із запропонованої сутності, основними об'єктами в системі управління виступають оборотні (поточні) активи та джерела їх фінансування.

Суб'єктом управління оборотним капіталом можуть виступати: керівники усіх рівнів, відповідно до покладених на них функцій та обов'язків у рамках системи управління оборотним капіталом; фінансова служба; планово-економічний відділ; інші підрозділи та працівники відповідно до посадових обов'язків.

Основною метою управління оборотним капіталом є забезпечення повсякчас його достатності для обслуговування виробничо-господарських процесів, а також оптимізація витрат на його формування [1].

Основні методи, що можуть бути використані при управлінні оборотним капіталом підприємства, включають наступні [2]:

1. Метод коефіцієнтів – спрямований на формування аналітичної складової управління оборотним капіталом шляхом розрахунку, оцінки та аналізу коефіцієнтів, що визначають особливості використання оборотного капіталу. До основних таких коефіцієнтів відносяться показники оборотності капіталу та окремих його складових, завантаженості, тривалості обороту тощо. Розраховані показники використовуються для обґрунтування та реалізації управлінських рішень у сфері управління оборотним капіталом.

2. Нормування – використовується лише для частини оборотних активів, проте формує вагомий важіль управління ними. Передбачає розрахунок норм запасів та використання окремих складових оборотних активів з точки зору забезпечення їх достатності для обслуговування виробничо-господарських процесів та запобігання формуванню надлишку.

3. ABC-аналіз – аналітичний інструмент, що забезпечує поділ усіх товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) на три групи з точки зору їх вартісних та кількісних характеристик. Кожна з груп передбачає формування своїх засад управління, зокрема, щодо більш вартісних ТМЦ використовують вищий рівень деталізації управління, щодо менш вартісних застосовують спрощені підходи до управління.

4. Оптимізація оборотного капіталу – може розглядатися з двох позицій: оптимізація оборотних активів та оптимізація джерел фінансування оборотних активів.

У цілому, механізм оптимізації оборотного капіталу передбачає [3]:

1) збалансування дебіторської та кредиторської заборгованості з точки зору їх обсягів та термінів погашення для забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання;

2) збалансування грошових потоків шляхом впровадження системи короткострокового планування грошового обороту;

3) забезпечення підтримки запасів товарно-матеріальних цінностей на достатньому рівні шляхом впровадження методів нормування, економічно обґрунтованого розміру замовлення, моделей Баумоля та Мілера-Орра тощо;

4) впровадження ефективних механізмів управління та контролю.

Таким чином, управління оборотним капіталом є складним, водночас, важливим процесом, раціональна організація якого сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому за рахунок забезпечення його оборотними активами потрібного кількісного та якісного складу, оптимізації витрат на їх залучення та використання, підтримки достатнього рівня ліквідності та платоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Латишева І. Л. Аналіз політики управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. № 1(45), Т. 1. С. 144-147.

2. Морозюк Д. І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 114-119.

3. Стеценко Н. А. Система управління оборотним капіталом підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 3, Т. 3. С. 258-262.

Овчарук В.В.

*д.е.н., доцент, директор Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

Жежуха В.Й.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
НУ «Львівська політехніка»*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕІНЖІНІРИНГУ ТА ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Реалії сьогодення пов'язані із жорсткою конкуренцією, глобалізаційними процесами, нестабільністю політичної та економічної систем, посиленням кризових явищ, погіршенням можливостей прогнозування умов середовища функціонування, підвищенням вимог клієнтів та іншими явищами. За цих умов слід щоразу бути готовим перебудовувати свій бізнес задля конкурентоспроможності на ринку. При цьому доволі часто недостатньо застосовувати традиційний підхід постійного вдосконалення, а слід впроваджувати радикальні зміни особистісного, організаційного, суспільного, клієнтоорієнтованого, технологічного та іншого характеру, щоб підприємство було більш гнучким та готовим реагувати на нові виклики і загрози. Однією із успішно апробованих у бізнесі концепцій впровадження таких змін є концепція реінжинірингу, насамперед, реінжинірингу бізнес-процесів.

Доречно наголосити на тому, що поняття реінжинірингу ґрунтується на процесному підході в управлінні. У контексті цього популярним у наукових колах є й поняття BusinessProcessManagement (BPM), в основі якого – управління бізнес-процесами суб'єктів господарювання. Як зауважено в роботі Е. Бжихчи [1, рр.20], «процесний підхід базується на твердженні, що слід оптимізувати діяльність, маючи на увазі процеси, а не функції, відтак, процес є природнім детермінантом забезпечення підвищення ефективності сучасного підприємства». Ця ж авторка продовжує, що «з цією метою слід створювати таку організаційну структуру, яка реалізує процесний аспект її діяльності, на відміну від класичної структури, що реалізує визначені функції за окремими рівнями, ланками та елементами структури; процес найчастіше переходить визначені організаційні межі».

В. Хамшер [2, с.71] наголошує на тому, що кожне підприємство в контексті взаємозв'язку реінжинірингу й процесного управління може розглядатись як сукупність процесів,

які спрямовані на задоволення потреб клієнтів. Автор зазначає, що, попри диференціацію бізнес-процесів у розрізі різних суб'єктів господарювання, більшість з них характеризуються однією ключовою проблемою – розпорошеністю. Відтак, реінжиніринг бізнес-процесів автор розглядає як загальне поняття, яке включає в себе низку різних поглядів щодо того, яким чином досягти докорінних змін на підприємстві.

У своїй праці А. Байков, О. Стрельцова, В. Чайка та Г. Широкова [3, с.180] зазначають, що зараз у науковій літературі слід говорити щонайменше про існування трьох чітко виражених позицій із розуміння процесного підходу до управління, а саме:

- комплексний та системний розгляд організації як сукупності процесів та, відповідно, розроблення системи управління такими процесами;

- виокремлення в організації так званих «наскрізних» процесів та подальший їхній опис;

- врахування не лише згаданих вище «наскрізних» (міжфункціональних) процесів, а й забезпечувальних (допоміжних) та процесів менеджменту.

Одним із найпоширеніших трактувань поняття «бізнес-процес» є підхід М. Хаммера та Дж. Чампі [4, с.63-66], які розглядають бізнес-процес як те, що «має початок (вхід), певну кількість стадій діяльності і результат роботи, що отримується на виході. Вхід – це не що інше, як початок процесу, відповідно вихід – це результат виконаної роботи»; також автори зазначають, що бізнес-проект – це «організований комплекс взаємопов'язаних дій, що в сукупності дають цінний для клієнта результат».

В аналізованому контексті С.І. Риб та І.В. Кремлева [5, с.17] акцентують увагу на ще одній проблемі, пов'язаній із бізнес-процесами, а саме на визначенні їхніх меж. При цьому, автори виокремлюють три ключових підходи до класифікації бізнес-процесів, згідно з якими межі бізнес-процесу визначаються:

- за видом діяльності (бізнес-процеси описуються як діяльність, що розрізняється у межах окремих функціональних відділів);

- за результатами діяльності (продуктом);

- за доданою вартістю для клієнта (в основі такої класифікації бізнес-процесів – ланцюг створення цінності М. Портера, який включає в себе первинні бізнес-процеси, що забезпечують безпосереднє задоволення потреб споживачів, та допоміжні види діяльності, які підтримують функціонування бізнес-системи протягом усього її життєвого циклу).

Таким чином, результати виконаних досліджень свідчать про домінування позиції, за якою саме процеси слід вважати об'єктами реінжинірингу. Відтак, реінжиніринг у теорії і практиці асоціюється насамперед із повною зміною бізнес-процесів у контексті процесного підходу до управління.

Список використаних джерел:

1. Brzychczy E. Reengineering procesów jako krok w kierunku reorganizacji krajowych przedsiębiorstw górniczych. *Przegląd Górniczy*. 2016. 72 (8). pp.20-24.
2. Hamscher W. AI in business-process reengineering. *AIMagazine*. 1994. 15 (4). pp.71-72.
3. Байков А., Стрельцова О., Чайка В., Широкова Г. Внедрение процессного подхода в российских компаниях. *Вестник Санкт-Петербургского университета*. 2006. Сер. 8, вып. 3. С.178-198.
4. Hammer M., Champy J. *Reengineering the corporation: A manifesto for business revolution (1st pbk. ed.)*. New York, NY: HarperBusiness. 1994.
5. Риб С.И., Кремлева И.В. Различные подходы к описанию бизнес-процессов. *Методы менеджмента качества*. 2004. 5. С.17-22.

Піхняк Т. А.

*к.е.н, доцент кафедри менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова*

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

В сучасних умовах економічного стану суспільства аналіз та управління дебіторською заборгованістю позиціонуються провідними факторами забезпечення фінансової стійкості підприємства, що пояснюється кризою неплатежів. Той стан аналітичного забезпечення, за допомогою якого приймаються та обґрунтовуються виважені рішення керівництва, є на сьогодні не достатнім. Окрім цього, існує тенденція до подальшого прояву неочікуваних незадовільних результатів у діяльності підприємства: виникнення одного із небажаних видів дебіторської заборгованості – безнадійної.

В економічно розвинутих країнах заходу нормальним вважається доля дебіторської заборгованості в активах

підприємства біля 20%. Про такі показники на підприємствах України можна лише мріяти. Як свідчать статистичні дані, фактичний розмір дебіторської заборгованості на більшості вітчизняних підприємств складає не менш 50%. Зрозуміло, що на фоні наявного зростання загальної суми дебіторської заборгованості підприємств у країні ситуація критична.

Для постійного забезпечення керівництва інформацією щодо стану розрахунків по дебіторській заборгованості необхідно проводити його аналіз.

Під дебіторською заборгованістю розуміють суму заборгованості дебіторів на певну дату [1].

Існування дебіторської заборгованості у складі активів балансу свідчить про відволікання або навіть капіталізацію грошових коштів підприємства. Саме прояви і наслідки існування дебіторської заборгованості вимагають всебічного ознайомлення із різними методами та методиками проведення аналізу.

Розрізняють значну кількість методик аналізу дебіторської заборгованості, однак усі вони мають свої позитивні та негативні сторони. Пропонуємо до розгляду методику аналізу та визначення основних показників дебіторської заборгованості за Кияшко О. М. Цей аналіз визначає головні завдання, які ставить перед собою політика управління дебіторською заборгованістю і характеризують стан дебіторської заборгованості за конкретний період.

У табл. 1 розглянуто аналітичні показники, які ефективно використовуються для оцінки якості та стану дебіторської заборгованості.

Таблиця 1

Аналітичні показники дебіторської заборгованості

Показник	Методика розрахунку	Зміст
1	2	3
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Коб)	$Коб = \frac{ЧДр}{Дз},$ де ЧДр – чистий дохід відреалізації продукції; Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період)	Показує, скільки разів оберталася дебіторська заборгованість за аналізований період
Період погашення (Обдн)	$Обдн = \frac{360}{Коб} = \left(\frac{Дз}{Вр} \right) \times Т,$ де Т – тривалість обігу дебіторської заборгованості	Показує скільки днів потрібно для одного обороту. Що триваліше період погашення, то вище ризик її неповернення

1	2	3
Частка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги в загальному обсязі оборотних коштів (Удз)	$Удз = \frac{Дз}{Обз} \times 100,$ де Обз – загальний обсяг оборотних коштів	Показує частку дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів підприємства. Що вище цей показник, то менш мобільна структура майна підприємства
Частка сумнівної в складі дебіторської заборгованості (Усз)	$Усз = \frac{Сз}{Дз} \times 100,$ де Сз – сумнівна заборгованість	Характеризує якість дебіторської заборгованості. Тенденції до росту показника свідчать про зниження ліквідності підприємства

Джерело: складено автором на основі [2]

Впевнені, що вище зазначені показники нададуть ефективні результати щодо виявлення фактів нереалізованих вигод підприємства, суттєво зміцнять його фінансово-економічний стан, збільшать стійкість та нададуть змогу більш ефективно проводити контроль грошових надходжень, які будуть використані для погашення дебіторської заборгованості, а це у свою чергу призведе до збереження та збільшення власного капіталу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 / Верховна Рада України. URL: [http:// zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99) (дата звернення: 18.11.2020).

2. Сарапіна О. А., Кірілкіна О. Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. *Наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. Вип. 3. 2015 р. С. 865-868.

Піхняк Т. А.
*к.е.н, доцент кафедри менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова*

Ляшкова В. Ю.
*здобувач вищої освіти, третього курсу, спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова*

СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ ЯК ПЕРВИННЕ ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Статутний капітал як складова частина власного капіталу забезпечує фінансове підґрунтя для стабільного економічного розвитку підприємства. Саме тому питання щодо його дослідження постійно перебувають у центрі уваги.

Формування статутного (зареєстрованого) капіталу підприємства, який є одним із складових елементів власного капіталу, це важливий аспект під час створення підприємства та його функціонування, оскільки його величина є одним з головних показників під час оцінювання кредитоспроможності, а також рівня фінансової безпеки підприємства. Він виступає не лише підґрунтям створення підприємства, а й фактором його стабільності, ефективності діяльності, конкурентоспроможності та інвестиційної активності.

Зареєстрований капітал – це організаційно-правова форма капіталу, величина якого визначається установчими документами господарюючого суб'єкта згідно з чинним законодавством.

Статутний капітал - це внески засновників (учасників) до капіталу підприємства для забезпечення його функціонування. Величину статутного капіталу зазначають в установчих документах – Статуті та у ф.№1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» підприємства. Вона визначає в грошовому вираженні загальну вартість активів, які мають бути внесені засновниками до статутного капіталу. Сума заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу відображається в неоплаченому капіталі і вираховується із зареєстрованого статутного капіталу при визначенні власного капіталу підприємства [1].

Суть статутного капіталу розкривається також через його функції (табл.1).

Функції статутного капіталу*

№ з/п	Функція	Її змістове наповнення
1.	Довгострокового фінансування	Використовується підприємством протягом тривалого часу
2.	Відповідальності та захисту кредиторів	Сумою власного капіталу визначається відповідальність підприємства перед зовнішніми користувачами, а також захист кредиторів від втрати капіталу
3.	Компенсації завданих збитків	Гарантує їх погашення
4.	Кредитоспроможності	Вартість власного капіталу є гарантією погашення отриманого кредиту
5.	Незалежності і влади	Розмір власного капіталу визначає незалежність власників і його вплив на господарську діяльність підприємства
6.	Розподілу доходів і активів	На підставі внеску власників у капіталі здійснюється розподіл отриманого фінансового результату за звітний період та майна у разі ліквідації підприємства
7.	Фінансування ризику	Сума власного капіталу може використовуватися для проведення ризикованих операцій господарської діяльності підприємства та здійснення ризикових інвестицій

*Примітка. Побудова авторами на основі джерела [2]

Отже, розглянуті функції дають змогу кредиторам отримати певні гарантії повернення позикового капіталу. Також найголовніше те, що кожне підприємство функціонує на власних можливостях, тому капітал, у тому числі і статутний, формує певні межі потужності підприємства. Останнє, але не менш важливе те, що частка власного капіталу допомагає розподілити прибуток або відповідальність в межах вкладу.

Порядок і джерела формування статутного капіталу залежать від типу підприємства і форми власності, на базі якого воно функціонує. Розмір статутного капіталу підприємства значною мірою визначає масштаби його виробничо-господарської діяльності, хоч, природно, не існує прямого зв'язку між розмірами статутних капіталів підприємств різних галузей і обсягом виробництва товарів та послуг на них, бо останнє визначається ще й такими факторами, як попит, пропозиція і ціна на товари та послуги, розмір залучених кредитів та інших позикових фінансових ресурсів.

Державні органи контролю (фінансові, податкові), а також банки у взаємовідносинах постійно слідкують за розміром статутного капіталу кожного підприємства і за тим, щоб він був

відповідним чином оплачений: адже замало лише задекларувати в статуті певний розмір статутного капіталу, потрібно вжити заходи для того, щоб кошти (або майно, нематеріальні активи) надійшли в розпорядження підприємства реально від усіх юридичних і фізичних осіб, що мають частки в статутному капіталі та є його власниками [3].

Таким чином, для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є статутний (номінальний) капітал. Управління статутним капіталом виступає одним із ключових моментів у діяльності підприємства, оскільки джерела формування капіталу та його обсяги визначають структуру капіталу, фінансову стійкість, фінансову незалежність, перспективи розвитку та можливості реалізації стратегії розвитку.

Список використаних джерел:

1. Щепіна Т. Г., Люлько У. В. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2015. № 40. С. 91 – 95.
2. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств : навч. посіб.; Держ. фіскальна служба України, Ун-т держ. фіскальної служби України. Київ: Центр учбової літератури. 2018. С. 292.
3. Сарапіна О. А., Шептіка Т. В. Управління власним капіталом підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 1 (16). С. 53 – 57.

Ткачук Н.М.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова*

Мельник А.В.

*магістр кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова*

ЛОМБАРДИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Ломбарди завжди відігравали важливу фінансову, економічну та соціальну роль у житті суспільства. Надаючи послуги з короткострокового кредитування населення, ломбарди можуть задовольняють потреби різних верств громадян, сприяти підтримці їх життєвого рівня, зменшити соціальну напругу в країні, забезпечити підвищення платоспроможності населення країни в

цілому. В сучасних умовах кризи, яка розгортається в Україні, багато суб'єктів ринку фінансових послуг скорочують свою діяльність, зокрема кредитну. Ломбарди, навпаки, активно збільшують свою кількість на ринку, використовуючи свої очевидні конкурентні переваги. Сьогодні значення ломбардів у житті українців має зростаючу тенденцію, оскільки попит на послуги ломбардів збільшується [5].

Починаючи з 2014 р. через військово-політичні дії та фінансово-економічні чинники, фінансовий сектор національної економіки мав негативні тенденції розвитку, рівень реальних фінансових доходів та заощаджень населення стрімко зменшувався. Але саме в цих умовах, умовах кризи, попит на послуги ломбардів продовжував збільшуватись. Населення стало більш закредитованим, а на фоні погіршення ситуації в економіці, банківські установи суттєво підвищили вимоги до позичальників, також спостерігалось їх масове банкрутство та закриття. Кредитні спілки в загальному згортали свою діяльність. Тому за останні роки обсяг наданих ними позик скорочувався. Для населення ломбарди залишалися ледь не єдиною можливістю отримати кредитні послуги [3].

Фінансово-економічні кризи створили для ломбардів сприятливі умови для розвитку та збільшення їх присутності на ринку фінансових послуг. Це проявляється в зростаючій динаміці всіх основних показників, що характеризують їх діяльність, а саме: кількості таких установ, сум наданих та погашених кредитів, середнього розміру позик, обсягів активів, капіталу, прибутку. Позики видаються в основному під заставу виробів із дорогоцінних металів та каміння, побутової техніки. Відсоткова ставка залишається високою[2].

Ломбард, можна вважати бізнесом з досить високим рівнем рентабельності. Інвестиції, які вкладаються в ломбардний бізнес, за декілька років, як правило, окуповуються, також перевагою є те, що ризик у неповерненні коштів, що надані в кредит, зводиться до мінімуму, оскільки кошти видаються під заставу і під високі відсотки від її оціночної вартості.

Ломбарди в теперішніх умовах є одними з фінансово стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтуються на видання короткострокових та дрібних кредитів, функціонують як соціально-економічні стабілізатори в період постійних економічних змін.

Також доцільно згадати, що ринок ломбардів ще на кілька років залишиться одним з основних джерел кредитування для

малого бізнесу та різних верств населення. Звичайно, як і кожна фінансова установа, ломбарди мають як переваги, так і недоліки. До переваг можна віднести те, що для того, аби отримати гроші, не потрібно посвідчувати документи, і сама процедура не займає багато часу, кредитна історія позичальника не має ніякого впливу на рішення про кредитування, можливі знижки або вигідні тарифи для клієнтів, які часто користуються послугами ломбарду, при закінченні терміну договору, за необхідності, його можна продовжити, сплативши відсотки за користування цим кредитом, погашення кредиту можливе в кінці терміну або виплати можуть здійснюватись частинами.

Потрібно також згадати про недоліки ломбардного кредитування, до яких можна віднести те, що ломбардний кредит має велику переплату, за прострочення нараховуються великі штрафи, заставні речі можуть бути продані навіть без повідомлення, при простроченні термінів платежу також є певні обмеження щодо речей, які можуть бути заставою. Але навіть наявність таких недоліків не робить цей бізнес збитковим [4].

Першим кроком для вдосконалення та подальшого розвитку ринку ломбардних послуг є прийняття Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність». Для підвищення довіри населення доцільно зробити діяльність ломбардів більш прозорою, використовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти аудиту. Важливим напрямом вдосконалення є залучення кваліфікованих кадрів у питаннях з ломбардною діяльністю. Розв'язати ці питання можна за допомогою державної підтримки, тобто створивши відповідні освітні напрямки підготовки, також проводити навчальні програми на базі тих самих ломбардних установ [1].

Отже, за сучасних умов розвитку економіки України ломбарди на ринку фінансових послуг посилюють свою діяльність і створюють конкуренцію для банків у сфері надання кредитів населенню, а найбільшою проблемою їх функціонування можна вважати недовіру суспільства до їх діяльності та недостатньо розвинуту законодавчу базу в цьому питанні.

Список використаних джерел:

1. Великожон А.О.(2017) Особливості діяльності ломбардів України як учасників ринку фінансових послуг. *Розвиток фінансового ринку України*,. С.18-21 <<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2828> >.

2. Глушко А.Д. (2017). Аналіз ринку небанківських фінансових послуг України. *Розвиток фінансового ринку України*, 30-32. <<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/1>>.

3. Ільченко В.О.(2017). Аналіз ломбардної діяльності України: проблеми та шляхи вдосконалення, *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*.37-42 <<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/>>.

4. Ксьондз С.М.(2013) Діяльність ломбардів як учасників ринку фінансових послуг. *Економічні науки*, 154-159 <<http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/2247/1/KSYONDZ.pdf>>.

5. Нетудихата К.Л.(2016). Розвиток ломбардів як суб'єктів ринку фінансових послуг в сучасних умовах, *Наковий часопис.*, 21-29<http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmgu_eim_2016_21_29.pdf>.

Терлецька В.О.

*к.е.н., асист. каф. менеджменту і міжнародного підприємництва
НУ «Львівська політехніка»*

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-АНГЕЛІВ ТА ЇХ МЕРЕЖ У ВЕНЧУРНОМУ БІЗНЕСІ

Бізнес-«ангели» (з англ. «Angel Investors», «business angels» або «неформальні інвестори») — це фізичні особи, які вкладають власні кошти на ранніх стадіях проекту, після засновників, у бізнес стартапу в обмін на конвертований борг або частку в компанії, мають ймовірність отримання вищого прибутку, ніж від традиційних інвестицій. Вони функціонують між стадією самофінансування бізнесу і стадією, коли підприємство відчуває потребу у фінансуванні, що може надати венчурний інвестор. Бізнес-«ангелами» часто виступають власники чи керівники успішного бізнесу «на пенсії», які зацікавлені в отриманні додаткового прибутку. Основними причинами їх діяльності є застосування нагромаджених знань у сфері фінансування, використовуючи набутий досвід для сприяння поточному розвитку певного сектора бізнесу; менторство (менторинг) як процес взаємодії більш досвідченої в певній сфері людини з менш досвідченою, при якому відбувається передача знань, навичок,

вмінь та/або використання власного досвіду і соціальної мережі у форматі неповної зайнятості.

Важливим є і те, що разом із коштами, бізнес-«ангели» надають цінні управлінські поради та важливі контакти. За даними [1; 2], особливістю діяльності бізнес-«ангелів» є і те, що вони вкладають власні кошти, на відміну від венчурних інвесторів, які управляють залученими коштами у професійному фонді.

За даними Гарвардського звіту В.Р. Керра, Дж. Лернера та А. Шоар [3; 4], стартапи з фінансуванням бізнес – «ангелів» зазнають крах рідше, ніж компанії з іншими джерелами початкового фінансування, оскільки їх кошти заповнюють розрив у фінансуванні стартапу між коштами друзів та родини, що надають базове фінансування (з англ. «seed funding»), та формальним венчурним капіталом, який часто не зацікавлений у дрібних інвестиціях. Тому у США вважається, що інвестиції бізнес-«ангелів» є другим раундом фінансування стартапу з високими темпами розвитку та має такий самий розмір, що і венчурне фінансування, однак розподілений у 60 разів більше компаніями (20,1 млрд дол. проти 23,26 млрд дол. в 2010 р., у 61,9 тис. компаній проти 1,012 компаній) [5].

Наступною особливістю є те, що для бізнес-«ангелів» не існує «визначеного» розміру інвестиції, сума може коливатися від декількох тисяч до декількох мільйонів доларів, хоча таке фінансування отримати відносно легше, ніж венчурне, проте все одно досить складно - частка відмов складає в середньому 97 % від поданих пропозицій. Варто зазначити, що інвестиції бізнес-«ангелів» з економічної точки зору та сутності несуть досить великий ризик і підпадають під «розмиття» при подальшому залученні коштів у проект, тому вимагають дуже високого значення ROI (з англ. «Return on Investment»), також відомий як ROR (з англ. «Rate of Return» - рентабельність) - фінансовий коефіцієнт, який ілюструє рівень прибутковості чи збитковості бізнесу, враховуючи суму зроблених інвестицій. Через те, що більша частина інвестицій бізнес-«ангелів» повністю втрачається, якщо стартапи зазнають краху, професійні бізнес-«ангели» шукають інвестиції, які мають потенціал отримання доходу на 5-річному періоді в 10 і більше разів, ніж їх початкова інвестиція, за рахунок визначеної стратегії виходу. Однак фінансові аналітики і практики вважають, що «ангели» зможуть отримати кращий результат, якщо знаходять проекти зі ще вищим потенційним доходом — у 20-30 разів вищим за первинні інвестиції у 5-7-річному періоді. Якщо брати до уваги необхідність покриття

втрачених інвестицій від невдалих проектів та багаторічний період вкладень навіть для успішних проектів, то фактична ефективна внутрішня норма прибутку (IRR) звичайного успішного портфелю інвестицій бізнес-«ангела» складає 20-30 %. І хоча потреба інвестора у високій ставці доходності робить його кошти досить дорогим ресурсом, більш дешеві джерела фінансування, як правило, банківське фінансування для більшості проектів на початковій стадії є недоступним.

Як показує досвід і практика, бізнес-«ангели» можуть об'єднуватися в ангельські групи чи ангельські мережі з метою обміну дослідженнями та формування пулів інвестиційного капіталу для поділу ризиків, а також для надання порад компаніям з їх портфелів.

Мережі бізнес-«ангелів» - це об'єднання приватних інвесторів (бізнес-«ангелів»). З кін.1980 рр. відбулось об'єднання бізнес-ангелів в неформальні групи з метою спільного використання потоку проектів (з анг. «deal flow») та роботи зі злиття ресурсів (з анг. «due diligence») - для більших інвестицій. Це місцеві організації, які об'єднують близько 10-150 кваліфікованих інвесторів, які зацікавлені в інвестуванні на початковій стадії проекту.

Інтегровані підприємницькі структури є потужними суб'єктами економічного ринку та спроможні вирішити такі завдання: об'єднувати в єдине і підприємства з однаковою метою, так і підприємства-конкуренти; збільшувати частку конкурентоспроможної продукції; мінімізувати ризики; забезпечувати ефективне використання ресурсів; мобілізувати фінансові ресурси; залучати іноземний капітал та інвестиції; забезпечити вагомі надходження до бюджету.

Список використаних джерел:

1. Joe Hadzima. All Financing Sources Are Not Equal. Boston Business Journal.
2. National Venture Capital Association.
3. William R. Kerr, Josh Lerner, and Antoinette Schoar. The Consequences of Entrepreneurial Finance: A Regression Discontinuity Analysis – HBS Working Knowledge. Hbswk.hbs.edu.
4. Loewen, Jacoline (2008). Money Magnet: Attract Investors to Your Business.
5. Sohl, Jeffrey (2011-04-12). Full Year 2010 Angel Market Trends. Wsbe.unh.edu.

Ткаченко А.М.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
НУ «Запорізька політехніка»*

Дацько Н.М.

*студентка гр. БАД-417
НУ «Запорізька політехніка»*

ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРИЙНЯТТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ

На сьогодні обсяг інвестицій та інших засобів управління активами в усьому світі зростає, а їх роль у корпоративному управлінні стає більш важливою. Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання залежить не тільки від ефективної стратегії, висококваліфікованого менеджменту, наявності цінних ресурсів і ринків збуту. Успішний розвиток будь-якого бізнесу неможливий без доступу до інвестиційного капіталу. Тому важливо зрозуміти, що інвестори не матимуть бажання вкладати значні кошти в підприємство, що не має ефективної системи управління та контролю за її діяльністю [1].

Система корпоративного управління – це організаційна модель, за допомогою якої суб'єкт господарювання представляє та захищає інтереси своїх інвесторів. Ця система спирається на раду директорів, а також значною мірою залежить від запровадження до схеми оплати праці виконавчої ланки та механізмів оголошення банкрутства. Тип застосовуваної моделі залежить від структури корпорації, що існує в межах ринкової економіки і відображає сам факт поділу функцій володіння та управління сучасною корпорацією. Корпоративне управління особливо важливе для великих інституційних інвесторів. Для залучення таких довгострокових іноземних інвесторів країни з економікою, що розвивається, мають насамперед вирішити питання щодо запровадження ефективного корпоративного управління. Найбільш привабливими для інвесторів є ті суб'єкти господарювання, котрі:

- самостійні як юридичні особи;
- мають обмежену відповідальність індивідуальних інвесторів;
- мають можливість передачі іншим суб'єктам акцій, котрі належать індивідуальним інвесторам;
- мають централізоване управління [1].

Інвестори стали особливо наполегливі у своєму прагненні отримати повну інформацію про стан справ у компаніях та готові збільшувати вкладення коштів залежно від позитивних змін у площині корпоративного управління. За акції компаній, що створили в себе систему управління, зрозумілу інвесторам, вони готові платити премію. Ефективна система корпоративного управління дає можливість не тільки якнайкраще використовувати можливості акціонерів і вкладених ними активів, а також залучати нових акціонерів. При рівних виробничих, фінансових та інших базових показниках компанії, але з відмінною репутацією у сфері корпоративного управління активи таких суб'єктів господарювання мають вищу вартість. Цьому сприяють інвестиційні компанії, що є консультантами та агентами портфельних інвесторів. Вони розцінюють наявність у компанії власного кодексу як фактор, що підвищує її привабливість. Тому низька якість корпоративного управління на багатьох підприємствах країни негативно впливає на інвестиційний клімат, стримує надходження інвестицій, необхідних для послідовного економічного зростання [2, с. 16].

Отже, наголосимо, що сьогодні корпоративне управління особливо важливе для інвесторів. Наявність системи корпоративного управління – один з найголовніших факторів у прийнятті інвестиційних рішень. Понад 80% інвесторів готові платити більше за акції компаній з якісним корпоративним управлінням у порівнянні з компаніями, де управління перебуває на низькому рівні.

Список використаних джерел:

1. Левковська Л. В. Фактори та принципи забезпечення корпоративного управління / Л. В. Левковська // Ефективна економіка.— 2011. — № 5. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=669>.
2. Штерн Г. Ю. Корпоративне управління / Г. Ю. Штерн // Навч. посібник для студентів спеціальності 8.050201 „Менеджмент організацій”. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 278 с.

Федоришина А. В.

ст. спеціальності «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.

*к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного
інституту*

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Реалізація управлінських функцій підприємством щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості та її виникнення в сучасних умовах господарювання. Публікації вчених, які займалися проблемами визначення сутності поняття дебіторської заборгованості, свідчать про складність досліджуваної категорії.

Дебіторська заборгованість є одним із різновидів активів підприємства, який може бути реалізований, переданий, обмінаний на майно, продукцію, результати виконання робіт або надання послуг. Залежно від розміру дебіторської заборгованості, термінів її погашення, а також від того, яка ймовірність непогашення заборгованості, можна зробити висновок про стан оборотних коштів підприємства та тенденції його розвитку.

Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, а дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [2].

Різні автори по-різному трактують визначення дебіторської заборгованості, але при цьому не змінюється її суть. Дебіторська заборгованість здебільшого визначається як сума боргу підприємству від інших дебіторів, яка утворюється у процесі господарської діяльності. Тобто для виникнення дебіторської заборгованості необхідно, щоб підприємство здійснювало господарську діяльність, а також здійснювало розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами [1].

На нашу думку, визначення поняття дебіторської заборгованості окремими авторами є неповним, оскільки одна і та ж проблема вивчається ними під різним кутом: через

представлення дебіторської заборгованості лише у формі грошових коштів; характеризують борг як грошову суму, що взята в позику; поняття заборгованості розглядається лише з боку кредитора, а наявність іншої сторони, яка має свої зобов'язання упущена; визначають дебіторську заборгованість як вкладення грошових коштів в оборотні активи або як кошти в розрахунках, що не розкриває повністю сутності поняття; не вказано наявність фактора часу, який у результаті впливатиме на класифікацію дебіторської заборгованості.

Таким чином, однозначного визначення дебіторської заборгованості в дослідженнях вчених не існує, визначимо основні підходи до трактування цього поняття:

- як сума фінансових зобов'язань чи грошового боргу, що підлягають погашенню;
- як вкладення грошових коштів в оборотні активи або як кошти в розрахунках;
- як сума боргів юридичних та фізичних осіб підприємству;
- права на повернення боргу, боргові вимоги;
- як сума заборгованості дебіторів на певну дату.

На нашу думку, дебіторська заборгованість – це зобов'язання боржника з передачі майна, виконання робіт, надання послуг, сплата грошових коштів на визначену дату. Наведене визначення відображає реальний стан дебіторської заборгованості, враховує основний критерій класифікації – строк погашення.

Здебільшого причиною зростання дебіторської заборгованості є відсутність коштів на розрахункових рахунках підприємств в основному через неплатежі за поставлену ними готову продукцію, виконані роботи та надані послуги.

До основних причин виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві можна віднести:

- невідповідність обсягу грошової маси, що знаходиться в обігу, вартісному обсягу продукції, що випускається, наданих послуг і платежів у бюджетній сфері;
- низьку платіжну дисципліну покупців і загальний економічний стан галузей, до яких вони відносяться;
- брак коштів у клієнта або зниження рівня його платоспроможності.
- порушення розрахунково-платіжної дисципліни контрагентами;

- зниження інвестиційних накопичень та інших залишків грошових коштів у підприємства;
- значне випередження процентних банківських ставок у порівнянні з темпами інфляції (у кілька разів) і практична недоступність отримання кредитів, особливо довгострокових, для більшості підприємств;
- відволікання платіжних засобів для закупівлі валюти і подальше знецінювання гривні;
- нерозвиненість практики факторингу;
- недосконала політика стягнення дебіторської заборгованості;
- недосконалість якості аналізу дебіторської заборгованості і послідовності у використанні його результатів.

З метою запобігання втрат і визнання підприємства неспроможним кожен господарюючий суб'єкт повинен прагнути до якнайбільшого скорочення дебіторської заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст]: підручник / ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. 5-е вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2003. 726 с
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс] : затв. МФУ від 25.10.99 № 725/4018. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Федула Я. П.

ст. спеціальності «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.,

к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

ГРОШОВІ КОШТИ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ

Грошові кошти в діяльності будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності є однією із важливих складових усіх наявних у нього ресурсів. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами і від їх наявності залежить поточний фінансовий стан та якість прийняття управлінських рішень. Впровадження нових форм платіжних інструментів у платіжну систему змушують науковців все більше уваги приділяти обліковим напрямкам руху грошових

коштів. У сучасних умовах розвитку економіки на систему обліку грошових коштів та операцій з ними суттєвий вплив мають різні фактори (економічні, політичні, соціальні й технологічні).

Вивчаючи наукові публікації щодо сутності та обліку грошових коштів, досить часто відбувається підміна понять. Так грошові кошти ототожнюють з поняттям «гроші», категоріями «грошові активи», «фінансові ресурси», «фінансові активи» тощо. Вважаємо, що усі трактування мають власний зміст і виступають окремими об'єктами обліку, тому поняття «грошові кошти» не можна ідентифікувати в інші визначення [2].

Вважаємо, що предметом обліку грошових коштів є система облікового відображення та документального оформлення їх руху за об'єктами як базису інформаційного забезпечення системи управління підприємства. Враховуючи склад грошових коштів, об'єктами виступають: готівка в касі, кошти на рахунках в банківських установах, еквіваленти грошових коштів, депозити, грошові кошти в дорозі, грошові документи, електронні гроші.

Визначивши предмет та об'єкт, обґрунтуємо основні завдання обліку грошових коштів:

- об'єктивне та правдиве відображення інформації в первинних документах;
- достовірне визначення об'єктів обліку;
- достовірне представлення інформації на рахунках обліку;
- своєчасне проведення інвентаризації та відображення її результатів у системі облікових рахунків;
- внутрішній контроль дотримання розрахунково-касової дисципліни;
- внутрішній контроль розрахунків за підзвітними сумами;
- достовірне відображення залишків грошових коштів та інформації про їх рух у звітності [1].

Означені завдання практикуючий бухгалтер вирішує за допомогою елементів методу бухгалтерського обліку: документування, оцінка, рахунки і подвійний запис, інвентаризація, баланс (звітність).

Здійснюючи розрахунки, підприємствам необхідно дотримуватися основ розрахункової та касової дисципліни, адже існують певні обмеження щодо розрахунків, визначені законодавчо.

Сучасний фінансовий ринок представляє нові методи розрахунків та накопичення капіталу підприємствами. В умовах розвинутого інформаційного ресурсу найбільший інтерес викликає облік електронних грошей – як перспективного засобу здійснення розрахункових операцій.

Можна з упевненістю стверджувати, що з позиції бухгалтерського обліку електронні гроші є новим об'єктом дослідження. Існує кілька специфічних властивостей досліджуваного нами об'єкта, які безпосередньо впливають на порядок його відображення в бухгалтерському обліку. Серед них такі:

- електронні гроші генеруються та перераховуються не банківськими установами, а операторами платіжних систем (до них відносять: розробника, власника, адміністратора електронної системи; організації, що приймають кошти до зарахування для подальшої трансформації в електронні гроші), тобто групою осіб, які в більшості випадків є або фізичними особами, або суб'єктами господарювання, що не належать до фінансово-кредитних установ;

- електронні гроші у зв'язку з наявністю різноманітних платіжних систем мають безліч варіантів умовних валют, які застосовуються окремими суб'єктами електронної комерції [3].

За результатами проведеного дослідження обґрунтовано предмет обліку грошових коштів, об'єкти та окреслено завдання. З'ясовано, що найбільш проблемним об'єктом на цей час є електронні гроші. Представлено виокремлені в наукових дослідженнях проблематичні моменти відображення електронних грошей на рахунках бухгалтерського обліку.

Вважаємо необхідним на законодавчому рівні удосконалити регулювання обліку електронних грошей як складової грошових коштів, чітко визначити методичні підходи до облікового відображення їх руху, обґрунтувати класифікацію.

Достовірне облікове забезпечення є інструментом для раціональних рішень щодо платоспроможності та управління грошовими потоками. Напрямки використання та обліку електронних грошей суб'єктами господарювання є перспективними, адже спостерігається зниження ліміту на операції з готівкою.

Список використаних джерел:

1. Григоревська О. О., Каленченко Т. С. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку. Проблеми та перспективи економіки та управління. 2015. № 4 (4). С. 359-364.
2. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок. Економічний аналіз. 2010. Вип. 6. С. 60-64.
3. Радченко М. А. Особливості відображення електронних грошей в обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. 2015. Вип. 1 (45), т. 2. С. 121-124.

НАСЛІДКИ КАРАНТИНУ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Теорія про те, що карантин рятує життя, але вбиває економіку, підтвердилася в Україні. Період, коли діяли найбільш жорсткі обмеження, квітень 2020 року, став чорним днем для багатьох галузей та бізнесів.

У якихось сегментах квітнева статистика жаклива, галузі працюють на 10-15% своєї звичайної потужності, деś падіння не настільки відчутне. Загальні ж втрати лише за місяць жорсткого карантину дуже великі.

Відповідно, було втрачено третину роздрібного товарообороту, десяту частину промислового виробництва. При цьому в інвестиційних товарах та переробній промисловості ситуація набагато гірша, ніж у споживчих товарах короткого використання та енергії.

Зупинилися пасажирський автомобільний транспорт, авіація, залізничні пасажирські перевезення. Вантажообіг постраждав менше, але також суттєво, втративши 20-30% докризових обсягів.

Внаслідок пандемії коронавірусу та введених карантинних заходів падіння українського ВВП, за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, в першій половині 2020 р. склало 6,5%. За прогнозом Національного банку України (НБУ), падіння ВВП у 2020 року може скласти мінімум 6%². У той же час, за оцінкою МВФ, українська економіка зменшиться за підсумками 2020 року на 8,2% [1, с.2].

За даними НБУ, у квітні індекс ділової активності знизився нижче 30 пунктів. За опитуванням, проведеним Європейською бізнес асоціацією, 60% компаній знадобиться до одного року на відновлення після карантину [2].

Лише 16% респондентів повідомили, що вже відновили роботу або ж не припиняли її взагалі. Відновити офлайн роботу чи повернутися до офісу планують понад третина підприємств у травні та ще третина - у червні.

Більшість компаній повідомляє про втрати. Понад третина втратила до 20% доходів, ще 28% - до половини, 18% - від половини до трьох чвертей. Лише кожна десята компанія не втратила, а 3% навіть збільшили дохід.

Зупинка багатьох підприємств та компаній, падіння ділової активності не могло не позначитися на тому, як наповнюється

бюджет. За даними Державної казначейської служби, у березні фінансові надходження ще перевищували суму минулого року, але вже на 10% відставали від плану на цей рік. У квітні доходи бюджету від податкових та митних органів становили 85% від квітневих надходжень минулого року, і лише 74% від плану на той місяць. Станом на травень бюджетні доходи від податкових та митних органів склали 88% від того, що було отримано за цей час минулого року, і лише 65% від того, що планувалося на цей рік.

Ще більш катастрофічні наслідки має ситуація на ринку праці. На ньому, з одного боку, зростає безробіття у різних сферах економічної діяльності, що зумовить необхідність додаткової виплати коштів у вигляді допомоги з безробіття. Водночас працівники, які не будуть звільнені, фактично отримують платню за роботу, яку вимушено, але не виконують. Таким чином, ВВП не буде вироблений, а витрати - понесені [3].

Спалах пандемії коронавірусу спричинив падіння світової економіки, обсягів торгівлі та цін на товари, відплив капіталу з нових ринкових економік. Завдяки масштабним стимулюючим заходам ціни активів і товарів частково “відіграли” падіння. Відновлення глобальної економіки очікується в другому півріччі, проте для цього сценарію є низка загроз.

За оцінками Світового банку, глобальний ВВП впаде цього року найбільше з часів Другої світової війни – на 5.2%. Ризики подальшого погіршення прогнозів високі. Світовий банк очікує глибокого падіння майже всіх основних торговельних партнерів України. Економіка Китаю, який першим запровадив обмеження, різко сповільнить зростання. Скорочення економічної активності найбільше торкнулося туризму, пасажирських авіаперевезень, громадського харчування; їхні перспективи є непевними.

Список використаних джерел

1. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України / Громадська організація «Центр прикладних досліджень // Кабінетне дослідження. – 2020 р. – 56с.
2. Зануда А. Скільки українцям коштував карантин. Десять головних втрат / А.Зануда // BBC News Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52773647>.
3. Хлобистов Є. Економічний нокдаун коронавірусу для України: в карантин ВВП зменшується на 3% щоденно / Є. Хлобистов, Л. Горюшкова // Портал новин України – delo.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/world/economy/>.

Шулякова О.В.
завідувач відділення економіки та менеджменту
Алексєєнко В.Т.
викладач циклової комісії економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Будь-яка сфера людської діяльності, особливо економіка і підприємництво, обтяжена ризиком, який спричинений невизначеністю, випадковістю, конфліктами, недостовірністю інформації, мінливістю цілей у часі тощо. В умовах конкурентного ринкового середовища довгострокове ефективне функціонування суб'єкта господарювання є неможливим без врахування аспекту ризику в процесі прийняття управлінських рішень.

У 2020 році світ в цілому та Україна зокрема зіткнулися з новими викликами, пов'язаними з пандемією Covid-19. За прогнозами МВФ, очікується падіння світової економіки на 3%. У свою чергу, Україна традиційно є більш вразливою до економічних шоків. За оцінками уряду, ВВП може впасти на 4-8% порівняно з 2019 роком.

Прогнозоване падіння економіки України є наслідком глобальних шоків: несприятлива ситуація на важливих для України сировинних ринках, закриття товарних ринків для українських експортерів, зміна глобальних виробничих ланцюжків. У підсумку Україна у 2020 році може зіткнутися з падінням експорту (-10%), імпорту (-14.5%), розширенням дефіциту бюджету (8% ВВП) і зростанням рівня безробіття (до 9.5%) [1, с.10].

Кризові явища, карантинні обмеження, з одного боку, мають негативний вплив на діяльність практично всіх суб'єктів господарювання, але, з іншого боку, стали поштовхом до розвитку цифрової економіки, побудови сервісів електронного управління для бізнесу та населення.

ІТ-індустрія в Україні активно розвивається і поступово стає провідною галуззю економіки. У 2015 році, за оцінками компанії «N-iX», кількість ІТ-фахівців в Україні становила 91 000 чоловік, а прибуток — \$2,7 млрд. На сьогодні індустрія вже налічує близько 185 000 спеціалістів та \$4,5 млрд доходів. У експорті послуг

України ІТ знаходиться на 3 позиції та становить більше 20% загальної величини. І, враховуючи темпи зростання галузі, близько 26% щорічно, а в 2019, за даними GlobalLogic, становить 31%.

ІТ-компанії в Україні співпрацюють з 228 країнами світу. Найпопулярнішими є США (50%), Європа (35%) та Канада (8%). А індекс привабливості країни як зовнішнього підрядника (А.Т. Kearney GSI 2019) збільшився у 2 рази за 10 років — з 42 місця у 2009 до 20 місця в 2019 [2].

Варто також наголосити, що українська ІТ-індустрія надає послуги з багатьох трендових напрямів: це і Big Data, і телеком, і хмарні сервіси, і e-commerce, і fintech тощо. І через таке різноманіття послуг та їх високу якість клієнтами українських компаній є більше 100 компаній з рейтингу «Fortune 500».

В Україні активно впроваджується діджиталізація, що характеризується трансформацією, впровадженням цифрових технологій з метою оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, покращення комунікаційних зв'язків із споживачами та підвищення ефективності господарської діяльності.

Цифрові технології створюють ряд конкурентних переваг підприємства: високий рівень конкурентоспроможності; економія фінансових та природних ресурсів; оптимізація роботи з масивом; лояльність клієнтів; формування іміджу підприємства; швидке зростання інновацій, що зумовить помітне покращення в ефективності, продуктивності, а також мінімізації витрат; швидке зростання даних та здатності застосування для сучасних технологій.

Підприємства малого та середнього бізнесу, які є найбільш вразливими до ризиків, на відміну від великого бізнесу, захищені довгостроковими контрактами. За даними дослідження Info Sapiens та Advanter Group проведеними у березні-квітні 2020:

- 52% підприємств не впевнені, що зможуть зберегти рівень зарплат своїх працівників довше, ніж 2 місяці;
- чверть МСБ втрачає 40% своїх доходів порівняно з 2019 роком;
- 46% МСБ очікують падіння доходів у 2020 році більш, ніж на 60%;
- 35% МСБ не може перепрофілюватися у зв'язку з особливостями бізнес-моделі;
- мікро-бізнес втрачає суму, співставну з 20% середнього річного прибутку на адміністративні процедури.

Таким чином, підтримка та розвиток малого і середнього бізнесу сьогодні є пріоритетним напрямком державної політики. Цифрова трансформація діяльності МСБ дозволить зменшити ризики під час кризи та пришвидшити його ріст у майбутньому, прискорити відновлення економіки.

Список використаних джерел:

1. Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 на 2020-2022 роки. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.

2. Динаміка ринку ІТ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/it-industriya-ukrajini-u-cifrah-yak-zminivsyia-rinok-za-ostanniy-rik-i-shcho-bude-dali-50056255.html>.

Ягодзінська О. М.

ст. спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Нікольчук Ю. М.,

к.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Вона обумовлена як стабільністю економічного середовища, в рамках якого діє підприємство, так і результатами його функціонування, його активного та ефективного реагування на зміни внутрішніх та зовнішніх факторів. Оцінка фінансової стійкості дозволяє з'ясувати, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передував цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав умовам ринку та потребам самого підприємства, оскільки недостатня фінансова

стійкість може призвести до відсутності в компанії коштів для подальшого розвитку, а надмірна – перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства надмірними запасами. У такому випадку, фінансова стійкість підприємства є не що інше, як надійно гарантована ліквідність, платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів [1].

Проаналізувавши підходи вчених щодо визначення поняття «ліквідність підприємства», доцільно зазначити, що ліквідність підприємства – це важливе практичне питання оцінки фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки і його головне призначення полягає в дослідженні можливості трансформації саме оборотних активів як найбільш мобільної частини майна. Тому вчені приєднуються до думок учених-аналітиків, які наголошують на оборотних активах, як на найбільш ліквідних засобах.

Дискусійним є питання про терміни погашення поточних зобов'язань, бо вони можуть бути прострочені та не прострочені, а саме: ті, які настають негайно, та ті, які будуть виникати відповідно до чинного законодавства, укладених договорів, контрактів та ін. На наш погляд, треба вказувати всі поточні борги, оскільки можуть існувати і прострочені, котрі слід обов'язково враховувати при розрахунку різних показників ліквідності і проведенні фінансового аналізу.

У ряді робіт вітчизняних та зарубіжних учених поняття «ліквідність» нерідко ототожнюють з поняттям «платоспроможність», хоча навряд чи це виправдано, оскільки кожне з них має власний економічний зміст. На нашу думку, платоспроможність – це здатність підприємства наявними в нього ресурсами своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Головною перевагою цього підходу є заперечення суворої прив'язки до грошових коштів, оскільки за домовленістю сторін підприємство може розрахуватися по своїх боргах і іншим товаром, тобто бартером [2].

На рис. 1 представлено взаємозв'язок між платоспроможністю, ліквідністю підприємства і ліквідністю балансу. Ліквідність балансу, що базується на рівновазі активів і пасивів, є основою (фундаментом) платоспроможності й ліквідності підприємства. Іншими словами, ліквідність – це спосіб підтримки платоспроможності. Але разом з тим, якщо підприємство має високий імідж і постійно платоспроможне, то йому легше підтримувати свою ліквідність.

Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність підприємства. Разом з тим ліквідність

характерна як для поточного стану розрахунків, так і на перспективу. Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але мати несприятливі можливості в майбутньому, і навпаки. Платоспроможність підприємства може змінюватися: через несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості підприємству, воно може стати неплатоспроможним, оскільки настав час платити кредиторам, а на розрахунковому рахунку недостатньо грошових ресурсів для погашення цієї заборгованості. Тому потрібно, щоб ліквідних коштів вистачало для погашення всіх необхідних платежів.

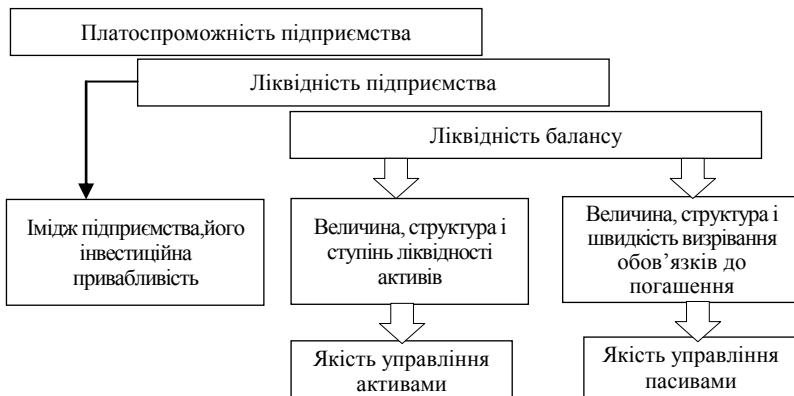

Рис. 1. Взаємозв'язок між показниками ліквідності та платоспроможності підприємства

Джерело: узагальнено автором

Зважаючи на те, що на сьогодні теоретиками фінансового аналізу розроблено безліч методичних підходів до оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства, а його практики значну їхню частину використовують у фінансово-господарській діяльності, на наш погляд, перед вибором найбільш прийнятного з них має передувати розгляд принципів здійснення цього процесу, що є предметом подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Горбатенко А. А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах. *Вісник Української академії банківської справи*. 2016. № 1(26). С. 31-40.
2. Ольховський А. М. Ліквідність і платоспроможність підприємства: концептуальний підхід. *Фінанси України*. 2015. № 5. С. 118-123.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ

Адамів М.Є.

*к.е.н., доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності
НУ «Львівська політехніка»*

Левочко Д.Є.

ст.НУ «Львівська політехніка»

АНАЛІЗУВАННЯ ЧИННИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати є однією із ключових фінансово-економічних категорій у словнику будь-якого підприємства незалежно від його розмірів, виду діяльності, організаційно-правової форми тощо. Адже саме витрати прямо впливають на досягнення основоположної мети функціонування підприємницьких структур у ринковій економіці щодо отримання та нарощення обсягів прибутку. Водночас слід зауважити, що фінансова діяльність суб'єкта господарювання у розрізі ідентифікування та обчислення витрат підлягає державному регулюванню. З огляду на вищевикладене, а також перманентні зміни нормативно-правової бази актуалізується проблема аналізування існуючих підходів до визнання витрат діяльності підприємства.

Класично в літературі та на практиці виокремлюють три базові підходи до ідентифікування витрат: бухгалтерський, податковий та економічний. Бухгалтерський підхід репрезентує методологічні засади розкриття в бухгалтерському обліку інформації про витрати та спрямований на забезпечення достовірності її відображення у фінансовій звітності. Відповідно до НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [1]. Таким чином, бухгалтерський підхід не дає відповіді на запити управлінців щодо оптимальності витрат, а також обґрунтованості, доцільності та необхідності їхнього здійснення з метою ефективного управління ними.

Нормами П(С)БО №16 «Витрати» [2] регламентуються конкретні умови визнання витрат. Крім того, у цьому документі

докладно представлено склад і структуру витрат діяльності підприємства для цілей здійснення їхнього обліку та відображення у фінансовій звітності. Наприклад, відповідно до П(С)БО № 16 «Витрати», витрати операційної діяльності підприємства групують за економічними елементами на матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизацію; інші операційні витрати [2].

Податковий підхід до визнання витрат регулюється Податковим кодексом України, зокрема його розділом III, що стосується визначення податку на прибуток підприємств. Такий підхід спрямований на визначення складу та розміру витрат як бази для обчислення прибутку підприємств, що підлягає оподаткуванню. Отож, податковий підхід переслідує винятково податкові цілі і не дає змоги розкрити економічну сутність витрат, їхнє місце та функціональну роль у діяльності підприємства, дати відповіді на управлінські запити щодо оптимізації розміру, складу, структури, використання витрат тощо [3].

У Податковому кодексі України зазначено, що об'єктом оподаткування для суб'єктів господарювання (юридичних осіб) є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень Кодексу[3]. Таким чином, як бачимо, з метою уникнення розбіжностей та невідповідностей при визнанні витрат податковий та бухгалтерський підходи на сьогодні є взаємоузгодженими, залишаючи пріоритетну роль за бухгалтерським підходом.

Отже, економічний або управлінський підхід розглядає витрати у контексті їхнього управління на різних рівнях з метою оптимізації обсягів, складу, структури різних видів витрат для досягнення відповідного рівня ділової активності підприємства на ринку та забезпечення його прибутковості.

Список використаних джерел:

1. НП(С)БО№ 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>.

2. П(С)БО №16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. № 318 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

Антошук І. А.

*ст. ФБ-44, Інститут економіки і менеджменту
НУ «Львівська політехніка»*

Науковий керівник: Мороз Н. В.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

Інституту економіки і менеджменту НУ «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ У 2020 РОЦІ

Сьогодні, як ніколи, важливим чинником економічного розвитку у світі є кредитний ринок. Основними суб'єктами кредитного ринку в Україні є комерційні банки. Вони надають різні види послуг. Для забезпечення банками ефективної діяльності необхідно постійно вдосконалювати свої позиції в кредитній галузі, збільшувати кількість послуг, які надає банк, а також важливою складовою його успішної діяльності є фінансовий стан, стабільність та платоспроможність.

Станом на жовтень 2020 року в Україні налічується 74 банки, з яких 23 банки зі 100% іноземним капіталом. За останні 5 років в Україні загальна чисельність комерційних банків скоротилася більше ніж у 2 рази [1]. Однак бачимо, що активи банків за останні роки мають зростаючу динаміку.

Можна сказати, що динаміка активів усіх банків протягом останніх років є зростаючою, що є досить позитивним явищем. Лише варто зазначити, що спад у 2016 році міг бути спричинений наслідками кризи 2014-2015 років. Однак вже з 2017 року спостерігається зростання активів. У 2018 та 2019 роках відбулося значне зростання суми активів, що можна пояснити стабілізацією економічної ситуації в країні після кризи у попередніх роках. Особливо великий стрибок угору відбувся у 2020 році.

Детальніше цю тенденцію можна спостерігати на рис.1.

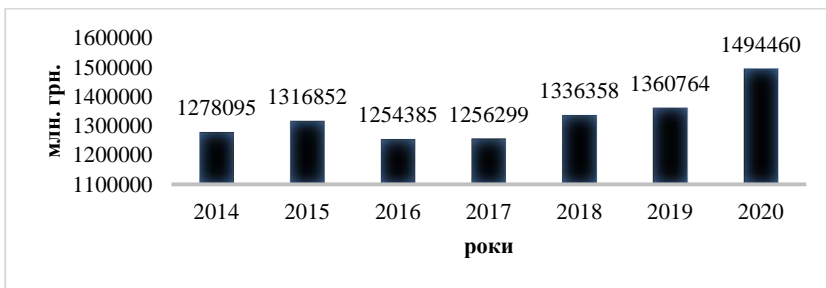

Рис.1. Динаміка сумарних активів українських банків у 2014-2020 рр.*

*складено автором за даними джерела [2]

Щодо динаміки наданих кредитів, то вона не мала постійної тенденції. Детальнішу інформацію можна побачити в таблиці 1.

Таблиця 1
Динаміка наданих кредитів упродовж 2014-2020 рр.[2]

Показники/ роки	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Надані кредити	911402	1006358	1009768	1005923	1042798	1118618	1033539
Кредити суб'єктам господарювання	698777	802582	830632	847092	870302	919054	822020
Кредити фізичним особам	167773	179040	175711	157385	170938	196634	206761

За даними таблиці 1 можна сказати, що загальна величина наданих кредитів була найбільшою у 2019 році. Загалом, починаючи ще з 2014 року динаміка кредитів суб'єктам господарювання була зростаючою до 2019 року включно. Щодо кредитів фізичним особам, то динаміка коливалась приблизно в однакових межах і досягнула пікового значення саме у 2020 році. На нашу думку, це пов'язано зі збільшенням довіри до банків на тлі стабілізації економіки. Щодо 2020 року, то бачимо, що наразі значення є найнижчим за останні роки. Перш за все це може бути пов'язано із кризовим становищем економіки через пандемію. Кредити надані фізичним особам зросли в порівнянні з попереднім роком. Зменшився показник кредитів суб'єктам господарювання. Це можна пояснити значним скороченням діяльності багатьох суб'єктів господарювання у 2 кварталі 2020 року, причому деякі суб'єкти взагалі збанкрутували і змушені були припинити свою

діяльність. Таким чином, потреба в кредитуванні для юридичних осіб та малих підприємств зменшилась. Однак для фізичних осіб в період кризи кредитування є рятівним чинником. Особливо на тлі зниження облікової ставки до 6% у 2020 році.

Як бачимо, величина активів усіх банків сумарно збільшилась, але зменшилась сума наданих кредитів і відповідно коефіцієнт кредитної активності у 2020 році становить 0,69 (для порівняння у 2019 цей показник становив 0,82). Коли цей показник є більшим від 75%, це означає, що банки дотримуються агресивної стратегії, націленої на отримання прибутків та розширення меж діяльності. Однак зі значення цього показника 0,69 у 2020 році стратегія стає більш консервативною та розміреною, і це може вплинути на формування доходів банків.

Можна зробити висновок, що у 2020 році банківська система опинилась у досить непростому становищі через кризу і на це вказує ряд фінансових показників. Однак необхідно відновлювати діяльність банків, які відіграють важливу роль у відновленні усіх сфер економіки.

Список використаних джерел:

1. Кількість банків в Україні (2008-2020). Офіційний сайт Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>.
2. Активи банків України (2008-2020). Офіційний сайт Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/>.

Азамат А. І.

ст. II курсу магістратури ЛНУ ім. І. Франка

Огінок С. В.

к.е.н., доцент кафедри МЕН ЛНУ ім. І. Франка

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Електронна комерція – це одна з найголовніших гілок роздрібною торгівлі, обсяги продажів якої доходять до 3 трильйонів доларів США у всьому світі за період існування близько 20 років. Електронна комерція еволюціонувала, щоб створити бездоганний досвід покупок, задовольняючи мінливі потреби споживачів де завгодно та в будь-який час.

Світ електронної комерції дуже швидко стає жорстким полем битви. Тому дуже важливо йти в ногу з новими тенденціями, щоб уникнути відставання. Завдяки аналізу ринку та технологічних новинок було виявлено декілька основних інноваційних напрямів, які будуть застосовуватися в електронній комерції у найближчому майбутньому.

1. Здійснення покупок через мобільні додатки.

Очікується, що мобільна електронна комерція досягне 3,5 трильйонів доларів США у 2021 році, що складає 73% продажів електронної комерції [1]. З 2016 року продажі мобільної комерції зросли на 16%, тому покращення досвіду електронної комерції для мобільних користувачів – це золота можливість для підприємств, якою необхідно скористатися у 2020 році.

Люди використовують свої мобільні пристрої для дослідження платформ електронної комерції, керуючись пошуком найкращих відгуків, перш ніж зробити покупки в Інтернеті.

2. Покупці все більше турбуються про навколишнє середовище.

Сучасний покупець хоче мати гарний вигляд або відчувати себе не тільки добре, а й позитивно впливати на навколишнє середовище. Все більше клієнтів базують свої рішення щодо придбання з огляду на екологічні проблеми. Тому інтернет-компанії повинні запропонувати інноваційні способи зробити свою діяльність екологічно чистою.

Покоління міленіалів спричиняють руйнівні зміни в економіці від купівлі веганської косметики до органічної їжі. Споживачі, як ніколи, почуваються відповідальними за планету. Важливо сприяти розвитку екологічно чистого бренду, який відповідає потребам ваших клієнтів.

3. Поява голосової комерції.

Голосовий шопінг – це нова течія, що видозмінює електронну комерцію. У 2017 році 13% користувачів голосових пошуків здійснювали покупки в Інтернеті за допомогою голосу. За даними OC&C Strategy Consultants, ця кількість, за прогнозами, досягне 55% у 2022 році [2]. Голосова торгівля стала більш популярною з 2014 року, коли Amazon запустила Echo – свого віртуального асистента.

4. Стрімкий розвиток штучного інтелекту:

Передбачається, що глобальні витрати роздрібною торгівлі досягнуть позначки в 7,3 млрд доларів на рік до 2022 року з приблизно 2 млрд доларів у 2018 році [2]. Роздрібні торгівці планують використовувати нові шляхи, щоб забезпечити більш персоналізований досвід клієнтів.

Роздрібні продавці готові інвестувати в інструменти штучного інтелекту, які допоможуть покращити послуги, які вони пропонують своїм клієнтам, надаючи їм конкурентну перевагу. Ці інструменти включають чат-боти, які залучають клієнтів і миттєво відповідають на будь-які запити. А також автоматизовані маркетингові платформи, які спрямовані на надання своєчасних пропозицій.

5. Персоналізація торгівлі – найбільш прибуткова маркетингова стратегія.

Більше 50% покупців погоджуються з тим, що персональний досвід роботи в Інтернеті формує їхнє рішення про покупку. Більше того, 74% маркетологів вважають, що персоналізація має потужний вплив на просування стосунків з клієнтами [3]. Персоналізований досвід покупок в Інтернеті є ключовим фактором для забезпечення задоволення клієнтів, оскільки соціальна торгівля продовжує зростати, споживачі хочуть бачити цілеспрямовані повідомлення, що відповідають їхнім потребам.

Отже, перераховані вище методи та інновації розвитку електронної комерції допоможуть більш ефективно розібратися в основних нюансах такої торгівлі, а також в головних потребах потенційних покупців, щоб домогтися збільшення продажів і підвищення конкурентоспроможності. За прогнозами економістів, у найближчі роки інтенсивний розвиток електронної комерції продовжиться навіть на ринках розвинених і економічно стабільних країн, не кажучи вже про країни СНД та інші ринки, що розвиваються. При цьому розширення аудиторії покупців передбачається як за рахунок звичних, так і шляхом збільшення зростання за рахунок нових каналів, таких як мобільні пристрої.

Список використаних джерел:

1. Lastovetska A. Future of E-Commerce: Innovations to Watch Out For [Електроннийресурс] / A. Lastovetska. – 2020. – Режимдоступудоресурсу: <https://mlsdev.com/blog/future-of-e-commerce-innovations-to-watch-out-for-new>.

2. Innovation Trends in Ecommerce for 2020 [Електроннийресурс] // The European Business Review. – 2020. – Режимдоступудоресурсу: <https://www.europeanbusinessreview.com/innovation-trends-in-ecommerce-for-2020/>.

3. MarketingWit Staff. Weighing in the Advantages and Disadvantages of Internet Marketing [Електроннийресурс] / MarketingWit Staff. – 2018. – Режимдоступудоресурсу: <https://marketingwit.com/advantages-disadvantages-of-internet-marketing>.

Блага О. В.

*ст. гр. ФБ-44, Інститут економіки і менеджменту
НУ «Львівська політехніка»*

Мороз Н.В.

к.е.н, доцент кафедри фінансів НУ «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Ще з років незалежності загальний державний борг України поступово зростає. Це спричинено багатьма факторами: дефіцитом державного бюджету та платіжного балансу, неефективним використанням залучених кредитів та відсутністю належного контролю за цим процесом.

На сьогодні економічна ситуація в Україні характеризується значним борговим навантаженням, яке є одним із найсерйозніших факторів гальмування розвитку економіки країни. Цю ситуацію можна прослідкувати у табл.1.

Таблиця 1.

Державний та гарантований державою борг України за 2014-2020 рр. (млн. грн)[1]

Рік	ВВП, млн грн	Загальний борг, млн грн (%)	Зовнішній борг, млн грн (%)	Внутрішній борг, млн грн (%)	Відношення розміру державного боргу до ВВП, %
2014	1566728	1 100 564,0	611 697,1	488 866,9	70,24
2015	1979458	1 572 180,2 (+42,9%)	1 042 719,6 (+70,%)5	529 460,6 (+8,3%)	79,42
2016	2383182	1 929 758,7 (+22,7%)	1 240 028,7 (+18,9%)	689 730,0 (+30,3%)	80,97
2017	2982920	2 141 674,4 (+11,0%)	1 374 995,5 (+10,9%)	766 678,9 (+11,2%)	71,8
2018	3558706	2 168 627,1 (+1,3%)	1 397 217,8 (+1,6%)	771 409,3 (+0,6%)	60,93
2019	3974564	1 998 275,4 (-7,9 %)	1 159 221,6 (-17,0%)	839 053,8 (+8,8%)	50,27
2020	-	2 047 804,0 (+2,5%)	1 223 573,8 (+5,6%)	824 230,2 (+5,6%)	-

За даними таблиці, ми бачимо, що протягом 2014-2020 рр. обсяг загального державного боргу змінювався, а саме: він зростав до 2019 року, а вже потім знизився на 7,9%, що було першим зниженням за досліджуваний період. За даними Мінфіну, у 2019 витрати з

державного бюджету з погашення державного боргу становлять 345,2 млрд грн, з обслуговування -119,2 млрд грн. У травні 2019 року Міністерство фінансів погасило облігації зовнішньої державної позики, випущені під гарантію США [3]. Також бачимо збільшення розміру загального боргу на 2,5% станом на 29.02.2020 р., що не є хорошим показником для фінансового стану держави.

При аналізі державного боргу важливим є дослідження динаміки відношення сукупного державного боргу до ВВП країни, тому що він є центральним узагальнюючим показником боргової безпеки країни.

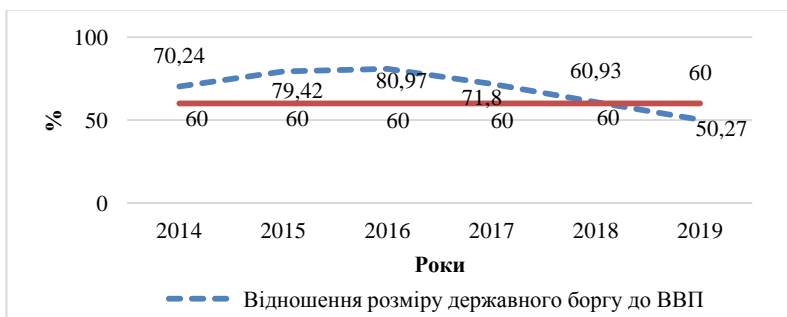

Рис.1. Динаміка відношення обсягу сукупного державного боргу до номінального ВВП України за 2016-2019 рр., % [1]

Як бачимо з Рисунка 1, в останні роки є тенденція до зменшення рівня боргового навантаження: якщо у 2016 році рівень боргу складав 80,97% ВВП, то в 2017 році відповідний показник знизився і сягнув 71,8%, а за підсумками 2018 року відносно до ВВП державний та гарантований державою борг становив 60,93%, тобто значно наблизився до порогового значення 60 %. На кінець 2019 року показник рівня державного та гарантованого державою боргу складав 50,27% ВВП.

Причинами виникнення державного боргу України є: постійний дефіцит державного бюджету; – перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання державних доходів; – залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності національної валюти. Варто зазначити, що державний борг та його обсяги прямо та опосередковано впливають на процеси у всіх сферах життя держави. Сьогодні зовнішні займи держави спрямовані переважно на покриття саме державного дефіциту, а також погашення попередньої заборгованості, і це призводить до погіршення матеріального благополуччя населення [2].

За результатами проведеного дослідження, можна зробити висновок, що нинішній рівень економічної безпеки в Україні, з огляду на тенденцію щодо швидкого зростання обсягу зовнішньої і внутрішньої заборгованості, загрозливий. Державний борг може досягати досить великих розмірів, проте він завжди мусить знаходитися в певній залежності відносно величини ВВП. Перевищення показника державного боргу відповідно до граничних розмірів щодо ВВП, а отже, й інших макроекономічних показників, починає становити загрозу економічній безпеці країни[2].

Необхідно оптимізувати структуру державного боргу, здійснювати використання позик у першу чергу на інвестиції у виробництво, збільшувати доходи бюджету. Лише комплексне вирішення проблеми державного боргу сприятиме покращенню фінансового стану України.

Список використаних джерел:

1. Державний борг України 2020. Мінфін. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.
2. Управління державним боргом України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/9860/1/Proceedings-3thISPC-2020-173-175.pdf>.
3. Україна за рік збільшила державний борг на 6 млрд доларів. ZAXID.NET. 2020. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ukzaxid. Net / rayina_za_rik_zbilshila _derzhborg _na_6_mlrld _dolariv](http://ukzaxid.net/rayina_za_rik_zbilshila_derzhborg_na_6_mlrld_dolariv).

Бобко Н.А.

*старший викладач кафедри
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
НУ «Запорізька політехніка»*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ У БУДІВНИЦТВІ

У ринковій економіці ведення інноваційної діяльності серед будівельних підприємств є одним із важливих чинників і виступає конкурентною перевагою. Важливим при цьому є інноваційний розвиток, що є однією із основних складових діяльності будівельних підприємств. Він підсилює збільшення ефективності в життєдіяльності суб'єктів господарювання, а також сприяє змінам як у складі, так і у структурі діяльності самих підприємств [1, с.194].

Управління інноваційним розвитком будівельного комплексу - це діяльність, що вимагає стратегічних рішень на вищому рівні управління не тільки країни, а й регіону. Недостатність наукових досліджень, присвячених інноваційному розвитку основної діяльності будівельних організацій, призводить до ведення інноваційної діяльності без необхідної координації на основі комунікаційних зв'язків та інфраструктурного оточення, що може призвести до дублювання прийнятих рішень, а також прояву додаткових ризикових ситуацій.

Інноваційний розвиток регіонального будівельного комплексу включає інноваційний розвиток безпосередньо будівельного виробництва та управління цим виробництвом на основі інноваційного розвитку елементів системи, які представлені учасниками створення будівельної продукції, а саме: будівель і споруд та їх комплексів різного призначення. Основні учасники створення будівельної продукції (інвестори, замовники-забудовники, проектні організації, будівельні підрозділи, підприємства матеріально-технічної бази, ресурсного забезпечення, внутрішнього інженерного обладнання об'єктів) можуть взаємодіяти на різних умовах кооперації та інтеграції.

Грунтуючись на положенні, що інноваційний процес може виникати та поширюватися комплексно або за окремими напрямками в рамках галузі або економіки, а також в рамках одного проекту або програми, виникає необхідність сформувати для кожного рівня управління будівельним комплексом і його організаціями план інноваційного розвитку. Такий план необхідний на кожен часовий період (від стратегічного до оперативного плану). У план слід включати інноваційні заходи, які можуть забезпечити економічну ефективність, а всі види ризиків були б зведені до мінімуму.

Генерування нових ідей мало що дає, якщо вони не узагальнені, не класифіковані та не систематизовані з виділенням пріоритетів, а потім не перейшли в стадію впровадження. Кожний інноваційний захід можна розглянути спочатку за напрямками впровадження, такими, як: технічні рішення, організаційно-управлінські або зміна ресурсної бази. Визначення участі в інноваційному процесі різних рівнів управління і виявляє галузь використання.

Пропонований підхід може бути представлений у вигляді планових заходів розвитку будівельної галузі на всіх рівнях управління (державному, регіональному, будівельних комплексів і окремих будівельних організацій), як процес поетапного планування – від стратегічного до виробничого (оперативного), з проміжним уточненням в середньострокових (тактичних) планах. Рівень управління в будівельній галузі, яка формує план інноваційного розвитку при прогнозуванні, виділяє тільки ті етапи і заходи, виконання яких необхідне безпосередньо на даному рівні управління.

Політика інноваційного оновлення будівельних підприємств як базової галузі господарства, повинна стати складовою частиною державної регіональної політики, яка повинна бути спрямована на формування ефективних і конкурентоздатних будівельних підприємств [2, с.74].

Тенденції розвитку будівельного виробництва сьогодні свідчать про те, що змінюється мотивація, яка визначає тип стратегії будівельних підприємств. Він характеризується переходом від переважного прагнення до максимізації прибутку та виживання до формування потенціалу розвитку й інноваційної активності будівельних підприємств. Тому новою самостійною складовою будівельного підприємства, необхідним фактором успішного існування та розвитку є інноваційний менеджмент. Він є найважливішим і необхідним елементом перспективної стратегії будівельного підприємства, за допомогою якого повинні формуватися науково-технічні напрацювання та нові параметри будівельної продукції, виявлятися нові сектори ринків збуту [3, с.227].

На сучасному етапі розвитку будівельної галузі кратно підвищується синергетична основа складових процесів організації та управління будівництвом. Фактично жоден значний інвестиційно-будівельний проект не реалізується сьогодні без колабораційної складової на рівні управління, ресурсної та інформаційної взаємодії. У цьому сенсі необхідна побудова системи формування інноваційних компетенцій у галузі системотехніки, організації та управління будівництвом.

Таким чином, управління будівництвом повинно вдосконалюватися в напрямку організаційних схем формалізації бізнес-процесів і формування конкретних договірних відносин, що стане рішучим фактором інноваційного розвитку на рівні інвесторів і підрядних будівельних організацій.

Список використаних джерел:

1. Безтелесна Л. І., Паламарчук О. С. Інноваційний розвиток будівельних підприємств на локальному рівні // БІЗНЕС ІНФОРМ; Економіка будівництва. – 2020. – № 2. – С. 193-202.
2. Менеджмент та управління проектами в будівельній галузі : навч. посіб. / під ред. І. А. Ажаман, Т. В. Смелянець. – Одеса : ОДАБА, 2018. – 268 с.
3. Якименко О. В. Фактори підвищення ефективності управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону// БІЗНЕС ІНФОРМ; Економіка будівництва. – 2018. – № 5. – С. 223-228.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

Нині для підвищення ефективності управління підприємством та його логістичною системою (ЛС) активно застосовуються інформаційні технології (ІТ). Практично неможливо організувати роботу ланцюга поставок без інтенсивного, оперативного обміну інформацією, швидкої реакції на зміну потреб ринку.

Впровадження ІТ є тим інструментом, що дозволить підвищити ефективність промислового виробництва. Основою створення конкурентоспроможної продукції є використання ІТ на всіх етапах життєвого циклу товару. Це дозволяє підвищити якість продукції, знизити її вартість, витрати на розробку і виробництво, зменшити терміни виходу на ринок. Для цього необхідно створити єдине інформаційне середовище, яке б містило інформацію про товар, створену на етапах вивчення ринку, складання технічного завдання, проектування, технічної підготовки виробництва, випуску продукції, упакування та зберігання, реалізації, встановлення та введення в експлуатацію, технічної підтримки, обслуговування й утилізації, управління інформаційними потоками в ході різних етапів тощо.

Тема застосування ІТ є актуальною і знайшла своє відображення в працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Кожен з науковців вніс свою частку в дослідження цієї проблеми, роблячи її актуальною для подальших досліджень.

Як вже зазначалося, з проблемою застосування ІТ стикається більшість сучасних підприємств будь-яких галузей. Зважаючи на незначний вітчизняний досвід, відсутність належного фінансування, брак кваліфікованих працівників, процес впровадження інформаційних технологій відбувається досить повільно.

Більшу увагу слід звернути на дослідження особливостей ЛС, не асоціюючи її лише з послугами перевезення чи аутсорсингом, адже ЛС включає в себе й інші елементи: постачання, виробництво, збут, складування.

Метою є аналіз і структурування проблем застосування ІТ в логістиці з метою розробки конкретних шляхів їх подолання. Застосування ІТ в управлінні ЛС дозволяє скоротити витрати на транспортування, забезпечити взаємозв'язок всіх ланок і здійснювати контроль будь-яких операцій, що відчуюються як зовні, так і всередині ЛС підприємства.

У європейських країнах практика впровадження ІТ в управлінні ЛС випереджає теорію. Але, зважаючи на зростання темпів розвитку галузі ІТ, їх значення в діяльності підприємств, необхідність подолання проблем застосування та впровадження неухильно зростає, викликає потребу подальших досліджень у даній сфері. Інформаційні системи та ІТ представляють собою комплекс програмно технічних засобів і методів виробництва, передачі, обробки та споживання інформації в ЛС. Метою їх впровадження є створення системи, у якій інформаційні потоки налагоджені таким чином, що користувачі з мінімальними витратами одержують доступ до необхідної інформації в той час, коли вона потрібна, і там, де вона потрібна, а базовими принципами є релевантність, час та місце.

Для забезпечення реалізації цього завдання використовується низка прийомів, спрямованих на визначення потреби користувачів в інформації, а також оптимізацію інформаційних потоків та інформаційної структури [5]. Подальше впровадження інформаційних систем у логістиці є досить перспективним, сприяє розгортанню економічних процесів. Проте процес впровадження ІТ у сфері логістики має проблемний характер. Серед перешкод на шляху впровадження ІТ в ЛС підприємства прийнято виділяти: - ускладнення дослідження швидкозмінних інформаційних потоків в ЛС у зв'язку із зміною форм власності, диверсифікацією підприємств, складними ринковими відносинами; - складність розробки інформаційних і програмних систем для автоматизації управління компаніями; - необхідність удосконалення систем мобільного зв'язку; - доцільність безперервного застосування Інтернет-технологій в організації і забезпеченні мобільного управління в ЛС.

Ключовим напрямком у розвитку ІТ в логістиці є інтеграція інформаційних потоків і комунікаційне забезпечення транспортування товарів. Ці напрямки пов'язані з інтеграційними процесами в економіці розвинутих країн і представляють новий науково-практичний напрямок – телематику. Розвиток цього напрямку, орієнтованого на активне використання обчислювальних систем та інформаційних мереж, в Україні стикається з такими проблемами: - якість техніки, організація її обслуговування та ремонту; - інтегрування інформаційних процесів; - навчання персоналу; - технологічні зміни в процесах, пов'язаних з обробкою і використанням інформації на місцях; - ціна ПК і периферійного обладнання, засобів комунікації; - програмне забезпечення.

Таким чином, аналіз перспектив впровадження ІС в логістиці, напрямів їх розвитку, уточнення перешкод на шляху впровадження

ІТ в ЛС підприємства, вивчення можливостей застосування зарубіжної методики СІЛС в українську практику дозволяє виокремити загальні, часткові та конкретні проблеми застосування ІТ в управлінні ЛС підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бакаєв О.О., Кутах О.П. Теоретичні засади логістики: Підручник: У 2 т. – К.: Київ. ун-т економіки і технологій транспорту, 2003. – Т. 1. – 430 с.
2. Skowronek, Cz., Sarjusz-Wolski, Zd. (2008). Logistyka w przedsiębiorstwie. Warszawa: PWE.
3. Вівчар О. І. Концептуалізація сучасних поглядів на поняття логістики / О. І. Вівчар // Галицький економічний вісник – 2008. – № 2 (17). – С. 106–111.
4. Вівчар О. І. Застосування логістичного підходу до управління матеріальними потоками / О. І. Вівчар // Матеріали XII наукової конференції ТДТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль: ТДТУ, 2008. – С. 253.
5. Логістика. Навчальний посібник / [Тридід О. М., Лазаренкова Г. М., Мішина С. В., Борисенко І. І.]. – К.: Знання, 2008. – 566 с.

Верхогляд-Гловюк Т.М.

*викладач циклової комісії торгівлі, маркетингу та менеджменту
ВСП «Хмельницький торговельно-економічний
фаховий коледж КНТЕУ»*

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В економіці України значна роль відведена торгівлі. У сучасних умовах торгівля активно впливає на розвиток ринкових процесів у сфері товарного обертання, сприяє підвищенню конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів та задоволенню попиту населення на товари і послуги, поліпшенню якості життя людей.

Протягом минулого десятиріччя великого значення набули роздрібні торговельні мережі, які забезпечили споживачам можливість швидко, зручно і з мінімальними витратами часу придбати потрібні товари в умовах вільного вибору та широкого асортименту в необхідній кількості. Крім того, мережеві магазини, як правило, розміщуються недалеко від місця проживання або роботи і працюють майже цілодобово.

Підприємства роздрібної торгівлі набули нових рис, коли багато країн, в тому числі і Україна, стикнулися з новими викликами, обумовленими локдауном у результаті загрози поширення COVID-19. Незалежно від розміру підприємства та його конкурентної позиції на ринку, перед багатьма керівниками роздрібних торговельних підприємств постало питання необхідності пошуку нових підходів до управління діяльністю та розвитком своїх підприємств. Водночас, усвідомлюючи масштаби загроз внаслідок пандемії, більшість підприємців зрозуміла, що має орієнтуватися на імплементацію дещо іншого соціально відповідального менеджменту.

Закордонний досвід показує, що саме торгівля може надати поштовх для виходу країни з кризового стану, створити підґрунтя для ефективного розвитку у майбутньому. Тому сьогодні слід сконцентрувати увагу на одній із головних проблем торговельного бізнесу, а саме: створенні умов для досягнення балансу інтересів з боку продавців, покупців та виробників продукції. Значення роздрібної торгівлі для економіки України стає більш вагомим, це підтверджує зростання одного з ключових показників ефективності розвитку торгівлі – роздрібного товарообігу, який у порівнянні зі зростанням ВВП країни демонстрував більш високі темпи зростання у період з 2015 до 2020 р. Посилення кризових явищ послаблює купівельну спроможність споживачів та негативно впливає на стан роздрібної торгівлі.

Сьогодні в розвинених країнах для розвитку нових форматів торгівлі й надання якісних роздрібних послуг впроваджуються нові технології продажів (FRID-технології, електронні цінники, енергозберігаючі технології, SAP-технології, штрих-технології), методи продажів (інтернет - магазини), застосовуються інноваційні логістичні й управлінські рішення, розвиваються інформаційні нововведення. З боку держави такі нововведення підтримуються інвестиціями, пільгами й нормативно-законодавчими ініціативами у сфері інноваційної роздрібної торгівлі.

В умовах поширення COVID-19 світовий ринок потребує нових інноваційних ідей для вирішення нагальних потреб, які постали перед людством. Креативний менеджмент є сучасним розв'язанням цих проблем, адже він покликаний знаходити та реалізовувати креативні ідеї на підприємствах шляхом поєднання креативності, творчості та науково-технічних досягнень системи знань, умінь і навичок, а за своїм змістом він близький до інноваційного. Креативний менеджмент у розвинених країнах став невід'ємною частиною інноваційного менеджменту і здійснюється

на передпроектній стадії інноваційного процесу. Це говорить про необхідність застосування та розвитку методів креативного мислення і менеджменту для підвищення ефективності та прискорення інноваційного розвитку в різних сферах і на різних рівнях економіки і суспільства [1, с. 194].

Таким чином, креативний менеджмент є частиною світових тенденцій розвитку менеджменту, адже сучасні підприємства потребують всебічної реалізації інноваційних ідей. Тому креативний менеджмент спрямований на формування сприятливих умов для розвитку як працівників, так і самого підприємства шляхом впровадження нових креативних ідей, які спрямовані на розв'язання поставлених проблем перед підприємством.

Список використаних джерел

1. Апопій В.В. Роздрібна торгівля: концентрація, спеціалізація та типізація [монографія] /В.Апопій, Т.Гуштан, М.Павлова. – Вид-во «Новий світ», 2018. – 233 с.
2. Мазаракі А., Лагутін В., Герасименко А. [та ін.]. Внутрішня торгівля України : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 864 с.
3. Трансформаційні процеси в торгівлі України: монографія / [Л.О. Лігоненко, Г.М. Богославець, Г.Л. Піратовський та ін.]; за ред. Л.О. Лігоненко. Київ: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 148 с.
4. Вартанова О. В., Шестер І. В. Креативний менеджмент як підґрунт розвитку креативних працівників підприємства. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2019. № 6. – 30-34 с.

Винничук Р.О.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
персоналу та адміністрування
НУ «Львівська політехніка»*

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА НАВИЧКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІЗАЦІЇ

Відповідно до звітів Світового економічного форуму за останнє десятиліття креативність вважається однією з основних навичок, необхідних на ринку праці сучасному фахівцеві. Якщо на 2015 рік креативність замикала топ-10 ключових навичок, поступаючись місцем активному слуханню, вмінню приймати рішення, клієнтоорієнтованості, контролю якості, вмінню проводити переговори, критичному мисленню, вмінню управляти

людьми, взаємодії з іншими та вирішенню комплексних проблем, то вже за п'ять років ця навичка увійшла в трійку лідерів з-поміж вирішення комплексних завдань та критичного мислення. Це свідчить про стрімке усвідомлення важливості застосування нестандартних підходів в пошуку вирішення завдань та досягнення цілей. Важливо наголосити зміну в певному формулюванні найважливішої, на думку давоських експертів навички з розв'язання комплексних проблем до розв'язання комплексних завдань. Очевидно, відбувається зміщення фокусу мислення з рамки проблеми в рамку результату. Це є надзвичайно важливо в контексті мотивації працівників організації, їх згуртованості та спрямованості на реалізацію місії компанії.

Подивившись звіт, опублікований Світовим економічним форумом у жовтні 2020 року «The Future Of Jobs Report 2020»[1], бачимо, що основний акцент у ньому робиться на змінах ринку праці в умовах пандемії та невизначеності. Ці зміни потягнули за собою переосмислення багатьох навичок та видів діяльності працівників на робочому місці. Стало зрозуміло, що усталені підходи та стандартизовані методи до організації праці, до розвитку та мотивації персоналу, до формування корпоративної культури організації вже не діють. Тому саме креативність зараз відіграє ключову роль у інноваційному розвитку компаній та закріплення ними позицій в ринковому середовищі. У вищезгаданому звіті креативність дещо поступилася навичкам активного навчання та інноваційності, що не дивно, зважаючи на пандемію COVID-19 та її вплив на світову економіку.

Проте важливість креативності як однієї з ключових навичок працівників є беззаперечною. Тому слід приділяти значну увагу безперервному розвитку цієї навички персоналу організації. Розвиток креативності можна розглядати в кількох напрямках: розвиток креативної уяви, яка полягає у створенні нових образів та встановленні зв'язків між поняттями та явищами; розвиток креативного мислення, яке полягає у здатності аналізувати, оцінювати та обирати оптимальні рішення, генерувати ідеї та шукати альтернативи; формування креативної грамотності, яка передбачає володіння базовими прийомами пошуку, аналізу та опрацювання інформації. На нашу думку, слід почати саме з креативної грамотності працівників, сформувавши в організації навчальні плани, які сприятимуть опануванню основних методів та інструментів креативності та її впливу на всі процеси життєдіяльності компанії. Перелік таких інструментів є надзвичайно широким, і кожна бізнес-модель може підібрати для себе оптимальні та прості у застосуванні.

Таким чином, розвиваючи креативність працівників, можна не лише покращити процеси пошуку нових ідей чи прийняття рішень, але й підняти усю систему інноваційного менеджменту організації на якісно новий рівень.

Список використаних джерел:

1. «The Future Of Jobs Report 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>.

Григор'єв О.Ю.

старший викладач кафедризовнішньоекономічної та митної діяльності НУ «Львівська політехніка»

Петришин Н.Я.

к.е.н., доцент кафедризовнішньоекономічної та митної діяльності НУ «Львівська політехніка»

Тодощук А.В.

к.е.н., доцент кафедризовнішньоекономічної та митної діяльності НУ «Львівська політехніка»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ЦИФРОВОГО РЕЙТИНГУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Результати вивчення міжнародної практики свідчать про те, що на сучасному етапі уніфікованої методики здійснення рейтингування підприємств для загальних, всеохоплюючих державних цілей не існує.

Звичайно, існують різноманітні методики оцінювання діяльності підприємств у певних сферах, але ці методики носять суто відомчий характер і відповідно переслідують у першу чергу, відомчі цілі. Загальновідомими методиками рейтингування підприємств є методики рейтингування банками своїх клієнтів. Але це рейтингування в основному оцінює кредитоспроможність клієнтів або інші показники, які з цим пов'язані.

Безперечним лідером у сфері рейтингування підприємств є Китай, де держава прагне впровадити таку методику після успішного проекту рейтингування фізичних осіб. Але чітких даних про це рейтингування на цей час не має.

Технологічно рейтингування необхідно проводити на основі технології блокчейну. Така технологія дозволить уникнути одностороннього зберігання інформації на сервері та зберігати її у багатьох учасників рейтингування в зашифрованому вигляді. Така

ситуація не дасть можливості хакерам здійснити підробку інформації або зламати сервер.

Рейтингування юридичних осіб має здійснюватись за основними критеріями. Звичайно, впроваджувати велику кількість критеріїв буде і проблематично, і громіздко. Тому, пропонується на початкових етапах рейтингувати підприємства за п'ятьма основними критеріями (рис. 1.1). За кожним критерієм буде спостерігати, відповідати і контролювати певна державна структура.

Рис.1. Пропоновані критерії оцінювання юридичних осіб та контролюючі державні установи

*примітка: сформовано авторами

На початковому етапі кожному підприємству має бути присвоєно 1000 балів.

Кожний критерій, у свою чергу, буде поділятися на низку індикаторів, які будуть оцінюватися і формувати позитивні або негативні бали за виконання (невиконання або утримування) певних дій.

Перший критерій – оцінювання сплати податків та митних платежів.

Згідно з Податковим кодексом України [1] штрафні санкції за податкові порушення поділяються на три види: фінансова відповідальність, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність.

Відповідно кожні санкції поділяються на підвиди, які, окрім їх застосування, будуть оцінюватися штрафними балами, що будуть враховуватися в рейтинг підприємства.

Градація штрафних балів може коливатися від -10 балів до -1000 балів. В податковому кодексі перелічені всі штрафні санкції за податкові правопорушення, тому необхідно буде оцінити певною кількістю балів кожне правопорушення, не забуваючи і про разові та повторювані правопорушення.

Також необхідно мотивувати і сумлінних платників податків. Якщо підприємство працює певний період (не менше року) без зауважень з боку податкових органів, то воно може отримати позитивні бали за свою діяльність. Розмір позитивних балів може коливатися в межах від +10 балів до +200 балів.

Але, здійснюючи оцінювання діяльності підприємства, слід також враховувати форму власності підприємства і розмір сплачених податків. Чим більше підприємство сплачує податків в абсолютному розмірі, тим більше позитивних балів воно може набрати. Тобто необхідно провести кореляцію при розподілі балів між розміром підприємства, формою власності і розміром сплачених (несплачених) податків.

Друга частина першого критерію пов'язана з оцінюванням діяльності підприємства з боку Державної митної служби. Але це оцінювання торкатиметься тільки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які пройшли акредитацію в митних органах.

Оцінювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності можна проводити за методикою, яка розповсюджується на оцінювання підприємств, які подали заявку на отримання статусу авторизованого економічного оператора.

Згідно з Митним кодексом України [2] штрафні санкції до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) поділяються на адміністративні і кримінальні, тобто існують порушення митних правил та контрабанда.

Відповідно покарання підприємства у вигляді балів рекомендується також застосовувати в межах від -10 балів до -1000 балів. А для сумлінних підприємств, як і в попередньому варіанті, позитивні бали в межах від +10 балів до +200 балів.

Наступний критерій оцінювання юридичних осіб - оцінювання соціальних показників. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -10 балів до +1000 балів.

Показники, за якими будуть оцінюватися юридичні особи, звичайно, буде обирати міністерство, але на основі технології блокчейну паралельно ці показники будуть дублюватися в інших установах, зокрема, в податкових органах, органах місцевої влади тощо.

Рекомендовані межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -400 балів до +1000 балів.

Критерій оцінювання виконання економічних заходів буде полягати у визначенні таких показників, як: показник екологічної безпеки, показник лояльності підтримки державних ініціатив, показники енергозбереження, показники, які характеризують використання державних ліцензій та квот тощо. Також необхідно буде враховувати попередження або застосування спеціальних санкцій з боку Мінекономіки. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -400 балів до +1000 балів.

Критерій оцінювання основних економічних показників діяльності підприємства буде базуватися на визначенні і присвоєнні балів за основними показниками: дохід, прибуток, активи. Також для оцінювання діяльності підприємства необхідно врахувати і другорядні показники: показники рентабельності підприємства, показники ліквідності, фондовіддача, фінансова незалежність, капіталовіддача тощо. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -200 балів до +200 балів.

Щодо критерію оцінювання інших показників, то він буде базуватися на таких показниках: показник лояльності місцевих ініціатив, показники підтримки споріднених і підтримуючих галузей, показники благодійності тощо. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -200 балів до +300 балів.

Запропоновані методичні рекомендації з цифрового рейтингування підприємств дозволять удосконалити нормативно-правове забезпечення визначення рейтингу підприємства для отримання шкали надійності підприємства як суб'єкта господарської діяльності, ліквідувати істотні проблеми корупції у системі державних замовлень і закупівель, двоякого інтерпретування дій суб'єкта господарської діяльності, суб'єктивізму при оцінюванні діяльності підприємств тощо. Дані рекомендації дають змогу встановити для сумлінних підприємств можливості участі у державних торгах, отримання пільгових кредитів, зменшення рівня оподаткування, отримання пільг та привілеїв тощо. Для суб'єктів господарської діяльності з низьким рейтингом державні органи можуть застосовувати стимули для кращої роботи шляхом збільшення рівня оподаткування, отримання більш «дорогих» кредитів з боку фінансових установ, детальнішої перевірки підприємства контролюючими органами тощо.

Список використаних джерел:

1. [Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.](#)
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. №4495-VI.
3. Постанова КМУ «Деякі питання функціонування авторизованих економічних операторів» від 29.07.2020 р. №665.

Гринчук І.А.
магістр I курсу Хмельницького університету
управління та права ім. Л. Юзькова
Синчак В.П.

д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування Хмельницького університету
управління та права ім. Л. Юзькова

РОЛЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ

Державний фінансовий контроль є невід’ємним складником системи управління державними фінансами. Потреба у дієвому державному фінансовому контролі в Україні зумовлена необхідністю забезпечення належного формування й ефективного використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів та держави у цілому для реалізації її функцій. Від ефективності державного фінансового контролю залежить ефективність соціально-економічного розвитку країни, окремих регіонів, а також господарюючих суб’єктів зокрема.

Державний фінансовий контроль, відповідно до ст. 26 Бюджетного кодексу [1], є системою регламентів, правил, процедур заходів, що запроваджена керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог до діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ, виключає ризики можливих зловживань, шахрайства, марнотратства, помилок та недоліків.

Для формування ефективної системи бюджетного контролю в Україні необхідно вивчити досвід зарубіжних країн.

У зарубіжних країнах розрізняють три системи функціонування органів бюджетного контролю: централізована система бюджетного контролю (у вигляді єдиної структури); децентралізована система бюджетного контролю – у вигляді окремо існуючих центральних органів бюджетного контролю та регіональних контрольно-рахункових органів, утворених з метою здійснення контролю в адміністративно-територіальних одиницях держави; змішана система бюджетного контролю, за якої в державі паралельно існують центральні контрольні органи, їх територіальні відділення та регіональні або муніципальні рахункові органи, створені на місцях територіальною владою; як правило, органи бюджетного контролю існують в різних гілках влади (законодавчій, виконавчій, судовій) (табл.1).

Таблиця 1

Вищі органи фінансового контролю у зарубіжних країнах

Держава	Вищий орган фінансового контролю	Сфера повноважень
1	2	3
Великобританія	Національне контрольно-ревізійне управління	займається фінансовим аудитом, який спрямований на надання незалежного висновку по щорічній фінансовій звітності, що складається державними установами
Італія	Суд рахунків	здійснює обмежений попередній контроль, спрямований на відвертання вступу в силу найбільш важливих актів уряду, якщо вони є незаконними; загальний подальший контроль системи управління з метою підвищення ефективності державної політики; визначення меж відповідальності державних адміністраторів і керівників, метою якого є притягнення до відповідальності за збиток, завданий явно помилковою діяльністю, шляхом накладення штрафу або вимоги компенсації
Канада	Офіс генерального аудитора	забезпечує незалежний аудит і перевірку виконання бюджету, представляє об'єктивну інформацію парламенту, забезпечує реальну підзвітність уряду в усіх урядових сферах, включаючи охорону здоров'я, культуру, навколишнє середовище, фінанси, сільське господарство, транспорт, науку і т. п.
США	Головне контрольне управління	розглядає практично кожну федеральну програму, діяльність і функції федеральних органів: масштаб діяльності покриває широке коло сфер від ракет до ліків, від інвентаризації до контролю над озброєнням, від космосу до міського господарства
Франція	Суд рахунків	здійснює контроль за рахунками та управлінням фінансами держави, загальнонаціональних державних установ і підприємств; таємно контролює рахунки та ведення справ у державних і приватних установах й підприємствах, одержуючих фінансову допомогу від держави або від загальнонаціональних державних установ і підприємств; здійснює також контроль за рахунками та за веденням справ в установах системи соціального захисту

Контроль над використанням коштів державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснюється Рахунковою палатою й є державним зовнішнім фінансовим контролем. Офіційно свою діяльність Рахункова палата розпочала після введення в дію Закону України «Про Рахункову палату» від 11 липня 1996 року. Відповідно до прийнятого закону Рахункова палата отримала право контролювати лише видатки бюджету. У свою чергу Закон, ухвалений у 2015 році, значно змінив ситуацію і суттєво розширив функції та повноваження Рахункової палати. І Україна отримала повноцінний вищий орган фінансового контролю, який є відображенням державного суверенітету і демократії.

На сьогодні Рахункова палата складається з дев'яти членів, які призначаються на посади Верховною Радою України на підставі конкурсного відбору строком на 6 років. До її складу входить 8 територіальних управлінь, компетенція яких поширюється на декілька регіонів [3].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про Рахункову палату», Рахункова палата у порядку, визначеному законодавством та міжнародними договорами України, здійснює співробітництво з вищими органами фінансового контролю (вищими органами аудиту – ВОА) інших держав, міжнародними організаціями. Як у рамках міжнародних фахових організацій, так і в рамках двостороннього співробітництва, міжнародне співробітництво забезпечує обмін досвідом та знаннями з метою удосконалення зовнішнього державного аудиту, а також проведення міжнародних координованих паралельних аудитів за важливими для України напрямками.

Візія й місія Рахункової палати як вищого органу аудиту в країні та її стратегічні цілі й пріоритети визначені в Стратегії розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки, розробка якої здійснювалося за підтримки Німецького уряду через Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) та ґрунтувалася на результатах функціональної оцінки діяльності Рахункової палати, проведеної групою міжнародних експертів протягом вересня – грудня 2018 року.

Отже, дослідження Рахункової палати як суб'єкта фінансового контролю є необхідною основою удосконалення правового регулювання усього механізму фінансового контролю. А міжнародне співробітництво є важливим інструментом інституційного розвитку Рахункової палати та посилення спроможності виконувати покладені на неї функції вищого органу аудиту України. Як у межах міжнародних фахових організацій, так

і в межах двостороннього співробітництва міжнародне співробітництво забезпечує обмін досвідом і знаннями з метою удосконалення зовнішнього державного аудиту, а також проведення міжнародних координованих паралельних аудитів за важливими для України напрямками

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Бюджетний менеджмент: підруч. / за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погрішук. Тернопіль: Крок, 2015. с.466-475.

3. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <https://rp.gov.ua/About/History/>.

Дика Б. М.

ст. 3 курсу Львівського національного університету імені Івана Франка

*Науковий керівник: к.е.н., доц. **Огінок С.В.***

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

В умовах перенасиченості ринків товарами та послугами, великої конкуренції та постійних змін у смаках і бажаннях споживачів актуальності набирає питання впровадження все нових інновацій, зокрема у сферу менеджменту, аби кожна компанія, корпорація та організація змогли раціонально використовувати увесь потенціал та ресурси і вміли правильно організовувати свою роботу.

«Інноваційний менеджмент» - це самостійна галузь управлінської науки та професійної діяльності, яка спрямована на формування й забезпечення умов інноваційного розвитку будь-якої організації [4, с. 8].

«Інновація менеджменту організації» означає операції і процедури управління, заходи, інформаційні системи, оргструктури, які вперше застосовуються на підприємстві [2, с. 84].

Дослідженням ролі інновацій в економічному розвитку держави та організації займається все більше науковців, серед яких

варто виділити А. Джаффе, Дж. Горбача, Р. Кемпа, С. Раммера, К. Реннінгса, В.Плакід, Ю.Морозова [3, с. 46].

Специфіка управління нововведеннями така, що, з одного боку, необхідно стимулювати висування якомога більшої кількості ідей, пов'язаних з інноваціями, забезпечити достатню свободу дій працівників інноваційного процесу, створити позитивні мотиви праці, а з іншого – необхідно здійснювати контроль за інноваційним процесом у межах стратегічного планування. Таким чином, основними цілями інноваційного менеджменту слід вважати:

1) забезпечення довгострокового функціонування інноваційного процесу на основі ефективної організації всіх його складових елементів і систем;

2) створення конкурентоспроможної інноваційної продукції, технологій найбільш ефективним і оптимальним шляхом [4, с. 15-16].

З огляду на всі останні політичні події, що відбуваються в Україні, на тлі катастрофічної девальвації національної валюти, зростаючої інфляції і збільшення рівня безробіття особливо затребуваною складовою частиною розвитку економіки України стають процеси інноваційного розвитку [2, с. 198].

І незважаючи на те, що Україна має потужний потенціал у багатьох сферах, зокрема: технологічній, культурній, промисловій тощо, все ж українські товари значно поступаються їхнім закордонним аналогам на ринку. Аби вирішити цю проблему, як показує світова практика, потрібно здійснювати інноваційну діяльність.

Безперечно, інноваційна діяльність є ризикованою та потребує значних грошових вкладень. Високий ризик супроводжується, як правило, і високою його компенсацією: можлива норма прибутку від впровадження інноваційних проєктів набагато вище звичайної, одержуваної при здійсненні інших видів підприємницької діяльності. Саме це і дозволяє інноваційній сфері існувати і розвиватися [2, с. 41]. І можна простежити, що найбільш успішними зараз є ті підприємства, які не бояться інновацій та ризиків під час своєї діяльності.

Що ж стоїть на заваді впровадження інновацій у сфері менеджменту? На нашу думку, перешкодою є українська інноваційна політика – комплекс принципів та взаємопідтримуючих економічних, правових, організаційних і соціальних методів планування, стимулювання, регулювання та

контролю процесів інноваційної діяльності в науково-технічній сферах [1, с. 72].

Тому українські підприємства повинні взяти приклад зі своїх іноземних конкурентів. Початком може стати впровадження таких методів:

- пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліценцій, ноу-хау;
- зміни організаційної структури підприємств, швидка адаптація до змін у зовнішньому середовищі;
- мотивація працівників до створення нових ідей, що можуть бути використанні в подальшій діяльності підприємства;
- забезпечення можливості самореалізації працівників на підприємстві;
- зменшення податкової ставки для малих та середніх підприємств, які активно використовують та впроваджують інновації [2, с. 125].

Зарубіжний досвід свідчить, що уряди успішних інноваційних країн здійснюють зміни в законодавстві, організаційній та фінансовій сфері підприємств, що стимулює активізацію інноваційної діяльності. На територіях цих країн за підтримки держави виникають інноваційні кластери, що сприяють тісному співробітництву та обміну знаннями, ресурсами та кадрами [2, с. 125].

В Україні ж державний контроль у сфері інноваційної діяльності здійснюється спеціальним уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, а також Державною податковою адміністрацією щодо особливостей оподаткування [1, с. 76]. І як показує практика та статистика (у щорічному рейтингу найбільш інноваційних країн світу «The Global Innovation Index» у 2020 році Україна посіла 45 місце), наша інноваційна політика та законодавство повинно вдосконалитись, запозичивши найкращі надбання у цій сфері з-за кордону.

Список використаних джерел:

1. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчіна, І.О. Шарко. – Вид. 2-ге, доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 234 с.
2. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.) ; відп. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 272 с.

3. Огінок С.В. Інноваційний потенціал як чинник економічного зростання у світовій економіці / Огінок С.В., Кошова М.С. // Причорноморські економічні студії. – 2019. – №48-1. – с. 46-50.

4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

Завербний А.С.

*д.е.н., доцент, професор кафедри
зовнішньоекономічної та митної діяльності
НУ «Львівська політехніка»*

Завербний С.А.

ст. НУ «Львівська політехніка»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА РЕПУТАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ

За ринкових умов господарювання, особливо враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку економіки України, для національних підприємств і організацій ключового значення набуває підвищення рівня конкурентоспроможності. І якщо раніше рівень конкурентоспроможності визначався лишень виключно матеріальними індикаторами/показниками, то останні тенденції показують, що важливим елементом (складовою) нематеріальних активів стає саме ділова репутация (імідж, гудвіл тощо) як вагомий чинник впливу на ринкову вартість підприємств і організацій. Тому перед національними підприємствами, організаціями постає важливе та комплексне завдання щодо розроблення, ефективного застосування системи репутаційного менеджменту [1, с. 155, 2, с. 80-82]. Це відбувається за умов зростання вимог споживачів до рівня якості продукції, послуг, робіт, а також рівня сервісу. Тому надзвичайно важливими в їх щоденній діяльності стає забезпечення власного гармонійного розвитку, що ґрунтуватиметься на впровадженні інновацій, прогресивних структурних змін, підвищення рівня відповідальності, умотивованості працівників за їх результати роботи, що у свою чергу накладає додаткові обов'язки щодо своєчасного, високоякісного виконання власних зобов'язань, чіткого дотримання всіх загальноприйнятих правил/норм тощо [1, с. 155].

Найбільш точним визначенням сутності терміна «ділова репутація» є таке: «формалізоване сприйняття характеристик, переваг/недоліків підприємства/організації за ринкових умов (в ринковому середовищі), що спонукає споживача (клієнта) користуватися саме їх продукцією, послугами, роботами і приносить їм дохід, прибуток» [1, с. 155].

Розрізняють три підходи до трактування поняття ділової репутації [1, с. 155, 3-5]: загальні відомості про підприємство/організацію, особливості їх діяльності тощо; деталізоване знання про конкретне підприємство/організацію на базі власного досвіду, висновків експертів тощо; нематеріальний об'єкт (має вартісне вираження (виступає економічним активом)).

Кожне підприємство/організація зміст власної діяльності має розглядати дедалі ширше (долаючи орієнтування виключно маркетингового характеру, оскільки цей підхід надто вузький для розв'язку проблем організації як соціального організму).

Репутація виступає своєрідним надійним «містком», що прокладається між організацією і суспільством.

Через зростання тиску з боку громадськості керівництво організацій/підприємств вимушене усвідомлювати чіткіше значення репутації як головного капіталу, система управління (менеджменту) яким потребує їх особливої уваги.

Високий рівень репутації організацій/підприємств допомагатиме їм у зростанні доходів, прибутків, вартості цінних паперів, капіталізуванні тощо, створюватиме базу для нової продукції, послуг, робіт, розширення виробництва, інвестування тощо, допомагатиме розвитку маркетингу, реклами, сприятиме підвищенню рівня привабливості та стабільності висококваліфікованих кадрів, допомагатиме уникати бойкотів тощо.

Визнавши зазначені переваги, організації та підприємства зможуть удосконалювати власні організаційні структури управління, зорієнтовуючись на посилення реалізування функції репутаційного менеджменту.

Отже, ефективно сформована корпоративна репутація організацій/підприємств трансформуватиметься у репутаційний капітал, що у свою чергу відображатиме грошову вартість даної репутації, у вигляді зростання вартості нематеріального активу, підвищуватиме рівень конкурентоздатності тощо.

Список використаних джерел:

1. Довбенко В.І. Вплив інноваційної інфраструктури на розвиток і ділову репутацію підприємств. Вісник НУ «Львівська політехніка» Логістика. № 749. 2012. – С. 154-161.
2. Завербний А.С., Шпак Ю.Н., Побурко О.Я. Проблеми та перспективи застосування репутаційного менеджменту українськими підприємствами за умов зовнішньоекономічної діяльності. Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». Випуск 41, 2020 р., с. 80-86. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/15.pdf.
3. Берницька Д.І. Ділова репутація як стратегічний чинник розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Д.І. Берницька, Н.О.Кравчук // Інноваційна економіка, 2011. – №3. – С. 41–45. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_3/41.pdf.
4. Новиченкова Л. Деловая репутация – от системы к результату / Л. Новиченкова // Журнал “Управление компанией”. – 2007. – № 2. – С. 60–65; № 3. – С. 17–21.
5. Дерев’янка О.Г. Ознаки та функції репутації як об’єкта репутаційного менеджменту підприємства. Агросвіт № 19, 2012. С. 11-15.

Kondrat I. Yu., Yaroshevych N. B.

*PhD., Associate Professor of Department of Finance,
Lviv Polytechnic National University*

PUBLIC DEBT, INTEREST RATES AND FISCAL POLICY AFTER COVID19 IN UKRAINE AND AROUND THE WORLD

Most economists agree that the world economy already faces an economic downturn worse than the Great Depression. IMF expects the global economy to contract by 3% in 2020. The World Trade Organization said that global trade will contract by between 13% and 32% this year. The Organization for Economic Coordination and Development has also warned the economic hit from the virus will be felt “for a long time to come. This is a crisis like no other. The latest forecasts from the IMF suggest that the U.S. economy will contract by 5.9% this year. In comparison, the euro zone is expected to shrink by 7.5%, but China is seen growing by 1.2% in 2020 [1].

Kenneth S. Rogoff, a Harvard economist, said “This is already shaping up as the deepest dive on record for the global economy for

over 100 years. Everything depends on how long it lasts, but if this goes on for a long time, it's certainly going to be the mother of all financial crises" [2].

The COVID 19 pandemic disrupts normal economic activity and life around the world. Quarantine measures imposed by governments and social distancing limit both aggregate demand and aggregate supply.

Central banks in many countries around the world have taken decisive action to reduce interest rates, repurchase assets and provide liquidity to financial institutions to counteract deteriorating financing conditions and support the lending process. The central banks of the United States, Britain, the euro area and Japan have already announced a buyout of assets worth \$ 6 trillion. The ECB has launched the Pandemic Emergency Purchase Program, which will cover the redemption of public and private securities.

Governments are taking fiscal measures both to support demand and to mobilize resources for health care and to help people and businesses survive in overcoming untypical crises caused by emergencies.

Since the beginning of the current crisis in all countries of the world, the IMF estimates the value of COVID-19 fiscal stimulus packages - additional government spending and deferrals - at \$ 3.3 trillion. In addition, other liquidity provisions and guarantees are estimated at \$ 4.5 trillion.

A side effect of the anti-crisis fiscal policy was the rapid growth of public debt. According to the IMF, the public debt of all countries in 2020 will increase by 13.1% of GDP and reach 96.4% of GDP, including in emerging markets - 62% of GDP. In the USA the deficit is now expected to be \$3.7 trillion for fiscal year 2020, or 17.8 % of GDP. In Ukraine, public debt is expected to grow by 16.4% of GDP this year and reach 66.5% of GDP by the end of the year. Public debt is projected to rise to levels not seen since the conclusion of World War II [1].

The post-World War II experience shows that high debt levels need not lead to a crisis. Debt relative to GDP rose from 43.6 percent in 1940 to 106% by 1946. But the aftermath of the war saw no fiscal crisis, and in the 35 years that followed, the ratio of debt to GDP fell to 28%. A significant reason for the post-World War II decline in the debt-to-GDP ratio was the general tendency for interest rates to be below the economic growth rate, so that GDP rose faster than the interest rate on the outstanding debt. Higher economic growth also helps reduce deficits, and contribute to lower debt, through higher tax receipts and

less spending on social programs. Low interest rates relative to growth led to a declining ratio of debt to GDP.

Ballooning public debt inspires legitimate concerns. But there are also risks associated with pulling back fiscal efforts too early. This will hinder recovery and in some cases create new downturns. Governments need to continue to provide support to survive this crisis. Strong responding to the present crisis carries small risks and relatively low costs compared with a response that falls short. Therefore, interest rates will likely remain near zero until full employment, inflation come back, at least in the near to medium term.

In recent years, the financial system of Ukraine suffered substantial losses as a result of which fiscal imbalances have increased, the banking system crisis has strengthened, public debt has significantly risen, leading to a decrease in the country's solvency. The loss of a part of the state territories, the continuation of military actions caused a decrease in gross domestic product (GDP) growth, a decline in the export of goods and services and a balance of payments deterioration, an increase of debts guaranteed by the state for commercial enterprises, which are situated in occupied territories, etc. A significant threat for the financial sustainability of the state is to permanently exceed the limits of debt indicators envisaged in the current Ukrainian legislation (Art. 18 of the Budget Code of Ukraine stipulates the ratio between the general state debt indicator and the debt guaranteed by the state for the end of the fiscal period at the level up to 60% of annual nominal GDP) [3].

Simultaneously, the safe (cut-off) level of debt has still not been reached, which enables the state to fulfil its debt obligations independently (without the assistance of international financial organisations or other entities), timely and in full, without resorting to the restructuration of these obligations or default announcing, and realise state borrowings at capital markets at affordable interest rates. The increase of the obligations' share denominated in foreign currency or linked to the exchange rate in the overall debt structure as an important indicator of the financial system's vulnerability to exchange rate fluctuations creates additional threats to debt sustainability regarding the increasing currency risk and the national currency devaluation.

References:

1. A crisis like no other, an uncertain recovery. Available from: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUptateJune2020>.

2. Why the global recession could last a long time. Available from: // <https://www.nytimes.com/2020/04/01/business/economy/coronavirus-recession.html/>.

3. Kondrat, I., Pozniakova, O., & Chervinska, O. (2019). The Impact of Public Debt on Economic Growth in Ukraine. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H – Oeconomia, Vol. 53, Available from: <https://www.researchgate.net/publication/338349738>.

Костишин К. А.

ст. Львівського національного університету імені Івана Франка

Огінок С.В.

к.е.н. Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасному світі поняття економічного розвитку невідривно пов'язане з інтелектуальною власністю. Після переходу до ринкової економіки особливо гостро відчувається проблема фінансування науки, яка відображається в недостатніх видатках на науково-дослідні та лабораторні роботи. Це призводить до зростання трудової міграції і відтоку спеціалістів за кордон. Особлива увага приділяється завданню прискореного розвитку економіки, проте без ефективного інноваційного менеджменту та правового врегулювання у сфері інтелектуальної власності він стає неможливим.

Серед провідних науковців, які займалися питанням дослідження інтелектуальної власності, можна відзначити таких: Г. Беккер, Е. Брукінг, О. Бутнік-Сіверський, С. Ілляшенко, С. Філіппова, А. Чухно, О. Ястремська та ін. Це дає підставу стверджувати, що залишається багато невирішених проблем як у сфері інноваційного менеджменту, так і в питанні інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність є складовою інтелектуального капіталу. Існують різні визначення цього поняття. Е. Брукінг ототожнює інтелектуальний капітал і нематеріальні активи підприємства, які є основою його існування й конкурентних переваг. Основними складовими є: людські активи, інтелектуальна власність, інфраструктурні й ринкові активи [1, с.34]. Щодо класифікації поняття, то тут думки науковців розходяться, проте

найпоширенішим є поділ за структурою, згідно з яким виділяють три види інтелектуального капіталу: людський, організаційний та споживчий [2, с.161]. У результаті їх взаємодії навички та знання працівників формують організаційні процеси, які створюють імідж підприємства та комунікацію з клієнтом. Увесь цей процес не може відбуватися без ефективного регулювання та керування, що і є завданням інноваційного менеджменту.

Також важливою є класифікація, за якою розрізняють потенційний (здатність реалізувати та використовувати потенціал) та ресурсний капітал. Роботі з потенційною складовою не приділяється достатньо уваги, хоча вона є не менш важливою, ніж ресурсне забезпечення підприємства [1, с.35].

Для дієвої організації та керування інтелектуальним капіталом обов'язковим є алгоритм побудови системи управління. Послідовність дій для ефективного інноваційного менеджменту є такою:

1. Ідентифікація знань: визначення сильних і слабких сторін, потенційно привабливих напрямків інтелектуального капіталу.
2. Розробка стратегії розвитку знань: стратегічне планування та постановка цілей.
3. Аудит знань: оцінка якості і обсягу, визначення ефективності придбання та використання інтелектуального капіталу.
4. Документальне оформлення бази знань: зберігання та систематизація знань з використанням новітнього інформаційного та технічного забезпечення.
5. Захист знань: правове врегулювання та засоби захисту інтелектуальної власності.
6. Поширення знань: передача знань із бази до того, хто їх потребує.
7. Примноження та оновлення знань: надбання та залучення нового інтелектуального капіталу [3, с.181].

У цілому роль знань та інформації є визначальною для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його швидкого розвитку. Тож дослідження цього питання є важливим не лише з точки зору теорії й методології. Грамотне управління об'єктами інтелектуального капіталу дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємств, прискорити їх розвиток, забезпечити вихід на вищий рівень виробництва та реалізації послуг.

Для України необхідним є створення ефективного зовнішнього середовища, яке впливає на інтелектуальний капітал,

адже це прямий шлях до інноваційного економічного розвитку. 2014 рік став переломним в історії держави, і зміни не могли не зачепити економіку. Новий європейський вектор розвитку диктує свої умови, тож економічне зростання перш за все зумовлюється потужним людським, соціальним, інтелектуальним капіталом і ефективним його регулюванням. На мою думку, першим кроком для досягнення поставленої мети є створення дієвого законодавства, спрямованого на захист інтелектуальної власності. Шляхом проведення соціально-економічної політики з боку держави, орієнтацією на інноваційний менеджмент, як на один з ключових аспектів ведення сучасного бізнесу, реформування сфер соціального розвитку, освіти і науки, Україна вийде на світову арену не донором сировини і робочої сили, а прогресивною, конкурентоспроможною, європейською країною.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С. М., Голишева Є. О., Колодка А. В. Управління інтелектуальним капіталом підприємства. 2017.
2. Василенко Ю. В. Теоретичні аспекти визначення структури інтелектуального капіталу. 2016.
3. Заїка С. О., Грідін О. В. Управління інтелектуальним капіталом як чинник забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка 177, 2016. С.176-186.

Ляховець В.В.

*викладач циклової комісії економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ІННОВАЦІЙНІ МОТИВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В МЕНЕДЖМЕНТІ ПЕРСОНАЛУ

Чимало фахівців з менеджменту вважає, що, незважаючи на певний надлишок на ринку працівників окремих категорій і професійних груп в останні роки, все ж таки відчувається нестача компетентних кадрів, що володіють сучасними знаннями. Для того, щоб залучити таких фахівців та, що більш актуально, утримати їх на підприємстві, очевидно, що однієї заробітної плати досить часто є недостатньо.

Проблеми мотивації праці в менеджменті у своїх працях вивчають такі науковці, зокрема, як: С.Н. Буторін, А.В. Шлійко,

М.М. Вороновська, Т.А. Замфірова, В.В. Яцура, Л.Г. Мельник та ін. Метою дослідження був аналіз нестандартних методів мотивації, що застосовуються за кордоном, можливості їх застосування у вітчизняних умовах.

Стосовно поняття терміна «мотивація» в цілому – це процес спонукання, стимулювання себе чи інших до цілеспрямованої поведінки або до виконання певних дій, спрямованих на досягнення особистих цілей чи цілей організації [5, с.258]. Щодо сучасних методів мотивації: останнім чаом на ряду з поширеними стандартними методами мотивації, такими, як: заробітна плата, премії, подяки - постають інноваційні, так би мовити, нестандартні методи мотивації. Саме трактування «нестандартних» методів є певним чином відносним і полягає у їх відмінності від більш поширених, що широко застосовуються у вітчизняній практиці мотивування праці та складають питому вагу загальних методів.

Підтвердженням того, що у сучасних умовах заробітна плата як засіб мотивації не відіграє ключової домінуючої ролі є дослідження чинників мотивації у сучасних умовах. Наприклад, на підставі результатів дослідження, проведених у закордонних організаціях з метою удосконалення методів мотивації праці, робота цінується залежно від багатьох чинників, до яких, окрім рівня заробітної плати, відносять такі фактори, як: наявність пільг, справедливого розподілу навантаження, можливостей розвитку індивідуальних та професійних здібностей, творчий характер роботи та багато ін. [2].

На підтвердження тенденції розширення застосування нестандартних методів мотивації у світовому просторі розглянемо приклади застосування відповідних заходів у провідних міжнародних компаніях (табл. 1) [1, 3, 4].

Таблиця 1

Приклади застосування нестандартних методів мотивації у закордонних компаніях

№	Нестандартні методи мотивації	Компанії, що застосовують відповідні методи
1	2	3
1	Одноразова винагорода готівкою за виконане завдання, відсутність запізнь тощо.	Марс інк., ІВМ, Макдональдс, Лінкольн, Таппарварс
2	Нагородження подарунками, медалями, знаками відзнаки, почесними званнями	ІВМ, Макдональдс

1	2	3
3	Система внутрішніх тренінгів, програми індивідуального розвитку, додаткова освіта за рахунок роботодавця	Johnson & Johnson, Renault, Peugeot
4	Створення дружної, сімейної атмосфери, пільгове медобслуговування	Johnson & Johnson
5	Публікацію власномудрукарськомуоргані	General Motors, Westinghouse Electric, Polaroid, Bell Tele-phone Lab., Radio Corporation of America
6	Виділення вільного часу, можливості відвідування наукових заходів для підтримки творчої, винахідницької діяльності, членство у наукових товариствах компаній	Toshiba, IBM, Polaroid
7	Безкоштовне чи пільгове харчування працівників	Google, Яндекс

Джерело: складено автором на основі [1; 3; 4]

Результати даного та інших досліджень спонукають компанії усе більш широко застосовувати усе нові, у певному сенсі нестандартні, види мотивації праці до яких можна віднести такі, як: позитивний психологічний клімат в компанії; сприятливі фізичні умови роботи; зручне розташування офісу; оплачувані обіди; внутрішньокорпоративні тренінги; регулярні перегляди рівня заробітних плат в залежності від заслуг і досягнень співробітників; вітання від компанії; надання співробітникам медичної страховки; надання житла, кредитів премії за раціоналізаторські, новаторські ідеї; часткова оплата навчання у ВУЗі та багато інших.

Сьогодні в умовах обмеженості фінансових ресурсів коли досить важко встановити високу заробітну платню, особливу увагу можна зацентувати саме на нестандартних методах стимулювання праці, складаючи гнучку систему мотивування для працівників, ефективно поєднуючи стандартні та нестандартні мотиваційні заходи.

Список використаних джерел:

1. Досвід мотивації праці у розвинутих країнах світу [Електронний ресурс] // Аграрний сектор України – 15 березня 2012. - Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-82/doc-242/>.

2. Замфірова Т.А. Теорії трудових відносин і мотивації праці// Економіка і держава. – 2007. №7. С. 86–88.

3. Мельник Л.Г., Волк О.М., Гайтина Н.М., Рибалка М.В. Удосконалення методів мотивації працівників на підприємствах

України з урахуванням міжнародного досвіду // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. № 4. С. 55-63.

4. Шлійко А.В. Удосконалення мотиваційного механізму ефективності праці на підприємствах аграрної сфери економіки // Актуальні проблеми економіки. – 2011. № 6. С. 124–130.

5. Яцура В.В., Жук О.П. Менеджмент: Навчальний посібник / В.В. Яцура, О.П. Жук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 444 с.

Мищишин О. Л.

*асистент кафедри економіки підприємства та інвестицій
НУ«Львівська політехніка»*

Павелчак Т. І.

*студент кафедри економіки підприємства та інвестицій
НУ«Львівська політехніка»*

Завербний А.С.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності
НУ«Львівська політехніка»*

ПОТЕНЦІАЛ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Гармонійний розвиток економіки є неможливим без енергетичного забезпечення, яке передбачає формування комплементарної економічної політики у сфері енергетики. На сьогодні виникає необхідність розроблення якісно нової концепції інноваційного піднесення енергетики України, яка б відповідала сучасному світосприйняттю, цілям і цінностям економічного, соціального, суспільного розвитку людства, а також максимально враховувала би основні тенденції, напрямки науково-технічного прогресу у всіх галузях, сферах життєдіяльності суспільства [1].

Для досягнення належного рівня вітчизняної енергетики необхідна державна підтримка науково-дослідних і проектно-конструкторських розробок у галузі енергомашинобудування, зокрема, для розвитку паротурбінних і газотурбінних технологій, які становлять основу атомної і теплової (пиловугільної) енергетики України [2].

Крім того, однією із основних тенденцій розвитку світової енергетики в умовах глобальних перетворень виступає посилення значення інтеграційних процесів у електроенергетиці в поєднанні із

подальшим об'єднанням всіх національних енергосистем у транснаціональні енергетичні об'єднання з метою тіснішого їх кооперування. Тому при формуванні стратегії розвитку енергетики України необхідно обов'язково враховувати існуючу тенденцію та брати активну участь у процесі інтегрування в енергетичну систему світу, зокрема Європейського Союзу.

Формою такої інтеграції можуть бути транскордонні кластери, створення яких можливе на базі кластерів чи кластерних ініціатив, що вже існують в Україні. На сьогодні кластерна теорія формування конкурентних переваг є надзвичайно популярною в різноманітних сферах економіки та галузях промисловості. Як свідчить світова практика, енергетичний комплекс має досить високий потенціал кластеризації [3].

В Україні є наявний потенціал формування та розвитку енергетичних кластерів. Зокрема, на сьогодні в нашій країні сформовано та функціонує декілька енергетичних кластерів (табл.1).

Таблиця 1

Енергетичні кластери України

№ з/п	Енергетичний кластер	Область функціонування
1.	ГО «Рівненський кластер відновлювальних джерел енергії та енергоефективності»	Рівненська область
2.	ГС «Енергетичний кластер «Інновейшн енерджі»	Волинська область
3.	ГС «Прикарпатський екоенергетичний кластер»	Івано-Франківська область
4.	Хмельницький енергетичний кластер	Хмельницька область
5.	ГС «Одеський регіональний енергетичний кластер»	Одеська область
6.	Харківський енергетичний кластер	Харківська область

Кожен з цих кластерів слугує відкритою платформою, яка об'єднує громадські організації, владу, бізнес, медіа, науку задля розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та енергоефективності в регіоні; підвищення конкуренції та інвестиційної привабливості регіону; підвищення інноваційності підприємств; покращення обміну інформацією та підсилення співпраці (наука, бізнес, органи самоврядування, населення); пропагування енергоефективності; надання консультацій та послуг з енергоефективності та енергозбереження; популяризації екологічності, рециклінгу та зменшення негативного впливу на довкілля; покращення енергетичної безпеки регіону; допомоги при впровадженні інвестицій у ВДЕ; збільшення підготовки кадрів у цій галузі тощо.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що гармонійний розвиток економіки України передбачає формування комплементарної економічної політики у сфері енергетики, яка включає в себе впровадження інноваційних технологій в енергетиці, диверсифікування потоків енергетичних ресурсів, каналів постачання для України, що сприятиме підвищенню рівня енергоефективності промисловості й економіки в цілому, знизить рівень залежності від зовнішніх енергетичних джерел і в кінцевому результаті призведе до підвищення рівня економічної безпеки, а також рівня безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Проблеми та тенденції розвитку світової енергетики: потенційні можливості для енергетичної сфери України / А. С. Завербний, З. П. Двудіт, М. С. Псуй, О. Л. Мишишин. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи» (27 листопада 2019 р.). – Львів. – 2019. С. 25-29.

2. Енергетика України: сучасний стан і найближчі перспективи [Електронний ресурс] / А. А. Халатов // Вісник Національної академії наук України.—2016.—№6.—С.53-61. Доступно: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104833/10-Khalatov.pdf?sequence=1>.

3. Презентовано проект Концепції "зеленого" енергетичного переходу України до 2050 року. Міністерство енергетики та захисту довкілля України // [Електронний ресурс]. – Доступно: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?jsessionid=1E623E74C649D857DF4AC145C991CB11.app1?art_id=245435126&cat_id=244895180.

Мисик В.М.

*аспірантка кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Інститут економіки та менеджменту,
НУ «Львівська політехніка»*

ВИДИ ІВЕНТІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТУ

На сьогодні не існує єдиної класифікації івентів як об'єктів івент-менеджменту. Багато науковців намагається виділити свої класифікаційні ознаки та охарактеризувати типи івентів за ними. Доцільним буде виділити одну з основних класифікаційних ознак типології івентів, а саме за характером проведення заходу. До них

належать культурно-розважальні, спортивні, релігійні, корпоративно-ділові тощо заходи.

Асоціація Південно-східних мистецтв розробила сім категорій культурно-розважальних заходів, виходячи із їх загальної мети та розміру [1, с. 2]. Це:

а) гучні загальні урочистості та культурні події: вони пов'язані із насиченим порядком денним та охоплюють чимало цілей – досягти найвищих стандартів якості презентування, отримати високий медіа-профіль, охопити широку аудиторію, одержати високий рівень доходу тощо;

б) фестивалі, які відзначаються конкретною локацією: від невеликих сіл до великих міст; ці фестивалі мають на меті об'єднати людей, щоб вшанувати традиції певної місцевості; для їхнього проведення часто залучаються місцеві колективи;

в) фестивалі різних форм мистецтва: орієнтовані на певну форму мистецтва, пропонуючи аудиторії унікальні можливості побачити низку робіт мистецького характеру; вони також сприяють розвитку різних форм мистецтва, надаючи фокус критичним дискусіям, майстер-класам тощо;

г) святкування певною спільнотою виконаної роботи та її досягнень: ці фестивалі висвітлюють роботу конкретних груп людей, наприклад, людей з обмеженими можливостями, молоді чи жінок та часто містять значну частину тематичних семінарів, виступів і презентацій;

д) календарні заходи: соціально-культурні, релігійні та інші фестивалі, традиційні масштабні зібрання корінних жителів для вшанування давніх традицій, виконання обрядів та характерних для конкретної місцевості активностей;

е) фестивалі самодіяльного мистецтва: спрямовані здебільшого на великий, але низькопрофільний сектор, в якому беруть участь тисячі людей; багато з цих фестивалів є конкурсними, а інколи й такими, що конкурують між собою;

є) фестивалі комерційної музики: доволі популярне явище; деякі місцеві органи влади також проводять концерти поп-музики, рок-музики та інші схожі заходи на свіжому повітрі просто неба.

Надзвичайно важливими в глобальних масштабах є спортивні заходи. UK Sport класифікує спортивні події на чотири групи в межах загального сектору, включаючи мегаподії, календарні спортивні події, разові спортивні події та показові події. Зокрема, місце проведення мегаподій визначається найчастіше на основі конкурсу [2]. Сюди відносять, як приклад, літні Олімпійські

ігри, Паралімпійські ігри, Кубок світу з футболу та Чемпіонат світу з легкої атлетики IAAF тощо. Своєю чергою, календарні спортивні події розглядаються як такі, що проводяться регулярно (календарно для певних видів спорту), наприклад, спортивні чемпіонати, гран-прі Формули-1, відкриті турніри з видів спорту, тестові серії ігор, Футбол Юніон Інтернешнл та ін. Місце проведення разових спортивних заходів визначається здебільшого на основі конкурсу, а самі заходи транслюються з дотриманням телевізійних прав на національному та міжнародному рівнях. На завершення показові події мають на меті сприяти розвитку спортивного потенціалу, надавати країні хороші шанси виграти медалі та можуть покращити імідж країни за кордоном (наприклад, Чемпіонат світу з дзюдо, Всесвітній чемпіонат зі спортивних танців та Європейський чемпіонат з показових змагань тощо) [2].

Релігійні заходи часто включають релігійні обряди і вважаються священними в контексті конкретних парафій. Деякі, як свято мертвих в Мексиці, стали національними святами. Релігійні фестивалі є подіями особливого значення, які відзначаються прихильниками певної релігії, а також зазвичай проводяться повторюваними циклами у календарному році чи місячному календарі. Релігійні заходи охоплюють і паломництва – це подорож в релігійних чи духовних цілях; вона підсилює колективні релігійні та культурні цінності і, як правило, зосереджуються на важливих місцевостях, пов'язаних з певними історичними релігійними подіями. Шеклі назвав їх «лінійними подіями», в яких подорож може бути такою ж важливою, як і призначення, з точки зору мотивації та досвіду відвідувачів [3, с. 102].

Корпоративно-ділові заходи мають на меті досягнення певних цілей компанії, передбачаючи проведення різних заходів для зміцнення та підтримання зв'язків та позитивного робочого настрою учасників робочого процесу. Це тимбілдінгеві заходи, конференції, ділові зустрічі, збори, промислові виставки та інші івенти ділового спрямування. Корпоративно-ділові заходи відрізняються доволі шаблонною формою проведення.

Отже, за характером проведення існує численна кількість заходів, кожен з яких характеризується своїми специфічними особливостями івент-менеджменту.

Список використаних джерел:

1. A Festival's Strategy for the South East. London, England's Regional Arts Boards.– South East Arts. – 1998. – P. 2.

2. A UK Strategy: Major Events.– UK Sport. A 'Blueprint' For Success. London. – 1999.

3. Shackley, M. Sacred World Heritage Sites: Balancing Meaning With Management, Tourism Recreation Research. – 2001. – P. 102.

Павлова М. Б.

*к.е.н., викладач циклової комісії економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ОСНОВНІ ТРЕНДИ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Пандемія стала справжнім випробуванням для світового ритейлу, а для українського - тим більше. Плани та стратегії, які створювались та формувались на 2020 рік, втратили сенс. Змінився світ, змінився ринок, змінився споживач та його поведінка. З'явилися нові звички та тренди. Тому виробникам і ритейлерам важливо розуміти, чи релевантна їх пропозиція поточній ситуації, і виходити на ринок з новими ідеями.

Один із головних трендів сьогодення – збільшення кількості покупок в інтернеті. Згідно із дослідженням компанії Nielsen, в розвинених країнах зріс продаж у мережі та побив всі рекорди вже в перші дні введення карантинних заходів - у Франції він склав 87%, в Італії - 82%, в Іспанії - 62% і в Австралії - 45% [2]. Українці також стали масово здійснювати покупки в інтернеті. За даними дослідницької компанії CBR, у першому півріччі кількість українських інтернет-користувачів, які купують що-небудь онлайн, зросла на 6% до 9,1 млн. 16% з них замовляють доставку продуктів харчування, 20% — готові страви, навіть після ослаблення карантину [3]. В Україні, на жаль, прикладів швидкого переходу в мережу порівняно мало, особливо в середовищі малого бізнесу. Ритейлери, які відразу перевели бізнес в онлайн, складають всього 21% від загальної кількості представників галузі. Це не стосується великих гравців ринку. Під час карантину свої інтернет-магазини запустили мережі "АТБ", "Сільпо", "Фора", Varus, Prostor, MasterZoo.

Під час коронакризи дуже скоротилися доходи і, як наслідок, витрати населення. Проявився ще один важливий тренд,

який ще донедавна не спостерігався. Споживачі не просто скоротили витрати, вони почали заощаджувати. Причому економити стали не лише верстви із низькими доходами. Сьогодні покупці активно спостерігають за цінами. Уперше за три роки частка тих, хто поміняв магазини в пошуках кращої ціни, збільшилася з 10% до 30%. Тому для роздрібних мереж важливо стежити за цінами і бути в курсі того, що роблять конкуренти.

Тренд на здоровий спосіб життя і здорове харчування розвивається в Україні вже протягом 10-ти років. За даними опитування Nielsen, лідерами за темпами зростання популярності у споживачів у всьому світі є продукти з вказівками «без глютену» (25%), «без ГМО» (50%) і «для веганів» (102%). 41% опитаних довіряє позначенням «еко», «біо», «натуральний» на упакованні [1]. Пандемія посилила цю тенденцію: за останні півроку кожен четвертий (25%) став більше уваги приділяти своєму раціону. Окрім того, ті звички, які були сформовані під час карантину, навряд чи зникнуть або забудуться. Коли пандемія закінчиться, споживачі ще деякий час продовжуватимуть стежити за своїм здоров'ям на високому рівні. Про це слід пам'ятати виробникам під час створення будь-якого нового продукту. Безпечні та корисні товари привернуть увагу споживачів у першу чергу.

Пандемія змінила життя та звички споживачів, і ці зміни ще довго матимуть стійкий вплив на структури споживання. Сьогодні популярність онлайн-сервісів досягла свого піку, покупці сигналізують про нові потреби, турбота про гігієну і здоров'я вийшла на новий рівень, а якість стає одним із головних факторів вибору продукту. Виробникам та ритейлерам важливо адаптуватися до нових споживчих запитів, використовувати нові підходи, швидко приймати рішення, адже саме швидкість, визначає успіх компаній на ринку в цей непростий час.

Список використаних джерел:

1. Здоровое питание – главный тренд в продуктовом ритейле [Електронний ресурс] // Retail life. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://retail-life.ru/zdorovoe-pitanie-glavnyj-trend-v-produktovom-ritejle/> (дата звернення: 20.11.2020).
2. Мациборская Т. Как коронавирус изменил облик украинского ритейла: проблемы, решения и перспективы [Електронний ресурс] / Т. Мациборская. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://psm7.com/business/kak-koronavirus-izmenil-oblik->

3. Як пандемія та карантин прискорили діджиталізацію ритейлу в Україні [Електронний ресурс] // Delo.ua. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/business/jak-pandemija-ta-karantin-priskorili-didzhitaliz-373710/> (дата звернення: 20.11.2020).

Парійчук В. А.

*асистент кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту
НУ «Львівська політехніка»*

ВПЛИВ COVID-19 ТА ЗАПРОВАДЖЕНИХ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ НА ЕКОНОМІЧНУ АКТИВНІСТЬ В УКРАЇНІ

У результаті пандемії коронавірусу та запровадження карантинних заходів, зниження ВВП України склало 6,5% у першій половині 2020 року, повідомляє Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства [1]. Згідно з прогнозом Національного банку України (НБУ), зниження ВВП у 2020 р. може скласти щонайменше 6% [2]. У той же час, за даними МВФ, українська економіка скоротиться на 8,2% до 2020 року [3].

Карантин підірвав настрої споживачів і завів у віртуальний глухий кут кілька галузей - роздрібну торгівлю, готельно-ресторанний бізнес, авіацію. Рівень доходів бюджету знизився. У результаті карантину українські компанії заморозили інвестиції та виробничі ланцюги. Сектори, де карантинні обмеження пом'якшені та пов'язані зі споживчим попитом, швидко відновлюються, особливо в роздрібній торгівлі та сферах послуг. З промисловим та інвестиційним попитом ситуація ще гірша.

Відновлення в галузі відбувається повільніше, ніж у роздрібній торгівлі. Це дуже нерівномірно - наслідки карантину були більш болючими для одних галузей, ніж для інших. Більшість секторів спостерігала найбільший спад у квітні і лише незначно відновилась у травні. Транспорт найбільше постраждав і не відновився, незважаючи на ослаблення карантину. Машинобудування - другий "антилідер" - у травні було лише трохи вищим за квітневий результат, як і паливна та металургійна галузі. У травні споживання енергії в харчовій промисловості різко впало, ніж у квітні. Хімічна та нафтохімічна промисловість на фоні падіння цін на основну сировину – нафту та газ, навпаки, наростили обсяги споживання електроенергії протягом квітня-липня.

Падіння промислового виробництва сповільнилося до 12,2%. Деяке посилення зовнішнього попиту на тлі оптимізму, спричиненого поступовим пом'якшенням карантину та збільшенням витрат домогосподарств на придбання певної технічної та металургійної продукції (включаючи медичне обладнання, військові товари), призвело до слабшого спаду в металургії, в добуванні металевих руд і гірничодобувній галузі. Однак виробництво обладнання для інших галузей (металургія, сільське господарство, залізниця) та транспортних засобів різко скоротилося, що свідчить про те, що внутрішній попит залишався слабким. Поступове зниження зростаючого попиту на антисептики та фармацевтичні препарати призвело до уповільнення темпів зростання фармацевтичної галузі. У хімічній промисловості зниження тривало через зменшення виробництва добрив та засобів для чищення.

Навесні зростання реального наявного доходу приватних домогосподарств припинилось. Зниження темпів зростання переважно спостерігалось у 2019 році через уповільнення зростання заробітної плати - основної складової реального наявного доходу. За даними державної служби зайнятості, в Україні на 1 липня було зареєстровано 517 284 безробітних, 1 червня - 511 388 осіб, з 1 травня - 457 005 осіб, з 1 квітня - до 349424 осіб [4].

Кількість безробітних зросла більше, ніж на 48%, за кілька місяців карантинного періоду (з початку квітня до початку липня). Для порівняння: станом на 1 липня 2019 року в Україні було зареєстровано 287 086 безробітних (в 1,8 раза менше, ніж на 1 липня 2020 року). Водночас, за підрахунками Торгово-промислової палати України, кількість безробітних зросла на 500-700 тис. осіб лише за перші два тижні карантину, а ще 500-600 тис. осіб було додано протягом наступних двох тижнів - у квітні. А загальна кількість безробітних в Україні (не лише офіційно зареєстрованих) насправді становить щонайменше 2,5-2,8 мільйона чоловік. За підрахунками Торгово-промислової палати України, рівень безробіття становить 13,7-15,4%. Це найвище значення за останні 15 років [6]. 12 березня на веб-сайті Work.ua було розміщено 54 000 вакансій. На кінець квітня кількість активних посад зменшилася більш ніж удвічі; станом на 26 квітня на сайті були актуальні лише 22,8 тис. вакансій.

Отже, в 2020 році трирічна тенденція зростання доходів припиниться. Наступні хвилі пандемії коронавірусу стримуватимуть відновлення робочих місць. Зростання зарплат після зняття карантинних обмежень малоймовірне. Ще до початку кризи стрімке зростання витрат на оплату праці стримувало ріст рентабельності.

Список використаних джерел:

1. Українська економіка впала за півроку на 6,5%. У другому кварталі - на 11%. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/08/6/663774/>.
2. НБУ може погіршити прогноз падіння ВВП на 2020 рік мінімум до 6% - банкіри // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/21/663191/>.
3. МВФ погіршив прогноз падіння ВВП України в 2020 році // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua-news.liga.net/economics/news/mvfpoqirshiv-prognoz-padinnya-vvp-ukraini-v-2020-rotsi>.
4. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>.
5. Кількість безробітних в Україні за час карантину зросла на 1-1,3 мільйонів людей – ТПП // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/16/659462/>.
6. Коронавірус — український бізнес на карантині // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://opendatabot.ua/business-quarantine>.
7. Макроекономічний та монетарний огляд Національного банку України. Червень 2020 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2020-06.pdf?v=4.
8. Коронавірус — український бізнес на карантині // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://opendatabot.ua/business-quarantine>.

Перчук І.О.

ст. Хмельницького університету управління та права ім. Л. Юзькова

Синчак В.П.

*д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування*

Хмельницького університету управління та права ім. Л. Юзькова

КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ

Без наявності потужної та ефективної системи управління державними фінансами неможливе створення суспільного середовища зі стійким економічним зростанням. Велике значення має контроль з боку держави за законністю та обґрунтованістю

використання фінансових ресурсів на всіх стадіях бюджетного процесу. Саме з цією метою виконання певних контрольних повноважень державою покладено на органи Казначейства.

Повноваження органів Казначейства щодо контролю за дотриманням бюджетного законодавства регламентуються Бюджетним кодексом України та Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215.

У межах повноважень, передбачених статтею 112 Бюджетного кодексу України, за порушення бюджетного законодавства органи Державної казначейської служби України застосовують до учасників бюджетного процесу заходи впливу, визначені статтею 117 Бюджетного кодексу України.

На виконання статті 112 та вимог статті 117 Бюджетного кодексу України органами Казначейства у січні – вересні 2020 року, за оперативними даними, попереджено 20443 порушення бюджетного законодавства, допущених розпорядниками та одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів на загальну суму 19551,7 млн грн, у тому числі:

– *державний бюджет*: у процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань надано 3494 попередження на загальну суму 9 869,9 млн грн; при прийнятті до виконання платіжних доручень – 256 попереджень на загальну суму 50,5 млн грн;

– *місцеві бюджети*: у процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань надано 15660 попереджень на загальну суму 9459,5 млн грн; при прийнятті до виконання платіжних доручень – 1033 попередження на загальну суму 171,8 млн гривень.

Крім цього, у процесі подання кошторисів та інших документів, що застосовуються при виконанні бюджету, у разі недотримання порядків відкриття (закриття) рахунків, подання фінансової і бюджетної звітностей та інших випадках порушення бюджетного законодавства по державному та місцевих бюджетах надано 9090 попереджень на суму 128844,4 млн гривень [2].

Пріоритетними напрямками діяльності Державної казначейської служби України на 2020 рік є:

1. Казначейське обслуговування клієнтів із використанням електронних сервісів Казначейства, в тому числі системи дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства –

Казначейство» та системи подання електронної звітності АС «Є-звітність».

2. Запровадження єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: участь у розробці проектів законодавчих та нормативно-правових актів щодо функціонування єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; впровадження технічних рішень для забезпечення функціонування єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

3. Участь у заходах модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі: консолідація фінансової звітності про загальний майновий стан та результати діяльності суб'єктів державного сектору та бюджетів; застосування плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі.

4. Запровадження інформаційної взаємодії між електронною системою закупівель, єдиним вебпорталом використання публічних коштів та інформаційною системою Казначейства [2].

Але разом з цим є недоліки в роботі Державної казначейської служби України, а саме: Рахункова палата рекомендує оптимізувати організаційну структуру ДКСУ для покращення ефективності використання бюджетних коштів та їх економії. Про це йдеться у Звіті за результатами аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Державній казначейській службі України на керівництво та управління у сфері казначейського обслуговування. Оптимізація організаційної структури органів Казначейства є актуальною, зокрема, у зв'язку з впровадженням реформи місцевого самоврядування. Це підвищить ефективність органів ДКСУ та усуне дублювання функцій, що в свою чергу сприятиме економії бюджетних коштів.

За даними аудиту, 654 територіальні органи Казначейства є юридичними особами з однаковим статусом розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та правом проводити закупівлі, укладати господарські договори, складати фінансову та бюджетну звітності. У зв'язку з цим послаблюється внутрішній контроль Казначейства і його головних управлінь за фінансово-господарською діяльністю управлінь (відділень) ДКСУ.

Упродовж 2018–2019 років Державна казначейська служба України на свою діяльність використала 4,3 млрд гривень. Потреба, визначена в бюджетних запитах, була забезпечена на 62,3%. Рахункова палата встановила, що затверджені бюджетні призначення на 34,4 млн грн не були обґрунтовані відповідними розрахунками. Як зазначається у Звіті, на капітальний ремонт адміністративних приміщень використано 101,3 млн грн, частину з яких – неекономно та з порушенням вимог законодавства. Крім того, через незаконні управлінські рішення начальника одного з управлінь ДКСУ в Київській області держбюджету завдано матеріальної шкоди на суму 633,3 тис. гривень. Про ознаки кримінальних правопорушень, виявлених під час аудиту, Рахункова палата повідомила Офіс Генерального прокурора.

За даними аудиту, Казначейство та його територіальні органи протягом 2018-2019 років використали 55 млн грн на закупівлі, проведені з недотриманням вимог законодавства про публічні закупівлі. Йдеться, наприклад, про закупівлю товарів без попереднього планування, відхилення найбільш економічно вигідної пропозиції тощо. Встановлено також випадок допуску до торгів пов'язаних між собою учасників, що є ознакою узгоджених антиконкурентних дій. Про це буде повідомлено Антимонопольний комітет України.

Окрім того, у цей період Казначейство використовувало програмне забезпечення «Парус-Бюджет» як централізовану систему бухгалтерського обліку та нарахування заробітної плати, незважаючи на те, що до його виробника (ТОВ «Корпорація «Парус») застосовано санкції [3].

Усунення вище перелічених недоліків дозволить покращити роботу Державної казначейської служби України та оптимізувати використання бюджетних коштів на її утримання.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Офіційний сайт ДКСУ. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/pro-kaznachejstvo/funkciyi-ta-prioritetni-zavdannya/2020>.
3. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <https://rp.gov.ua/About/History/>.

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Для України трудова міграція є не просто характерним явищем, а чинником, який суттєво впливає на економіку. Міграційні процеси необхідно досліджувати, оскільки вони відображають не лише ситуацію на ринку праці, а й рівень сприйняття населенням економічних та соціальних реформ, його віру в можливість реалізуватися в державі.

Під поняттям «трудова міграція» варто розуміти пересування особи з метою тимчасового працевлаштування, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня трудова міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць (внутрішня трудова міграція) [1, с. 268].

Дослідження основних процесів трудової міграції українців та їх вплив на вітчизняну економіку варто розглядати у двох напрямках окремо, а саме внутрішня та зовнішня міграція. Досліджуючи внутрішню міграцію в країні, спостерігаємо такі тенденції:

- переміщення населення між різними адміністративними одиницями відбувається в більшій мірі з метою пошуку більш високооплачуваної роботи чи працевлаштування загалом;

- основні потоки внутрішньої міграції направлені з сільської місцевості в міста в пошуку кращих можливостей роботи, оплати та життя, що, як наслідок, змінює структуру населення і створює депопуляцію в сільській місцевості, а також зменшує кількість сільських поселень (за 1991–2000 рр. середньорічне скорочення сіл становило 11 одиниць, за 2001–2018 рр. – уже 19 [3, с. 149]). Основними проблемами, з якими зіштовхується населення в сільській місцевості, є низька оплата праці, відсутність постійної роботи, погана інфраструктура.

Перевагою внутрішньої міграції є можливість використання трудового потенціалу населення в повній мірі, що збалансовує попит і пропозицію на ринку праці та забезпечує населення роботою, покращує рівень життя. Хоча одночасно спостерігається і втрата кваліфікованих спеціалістів певними територіями та регіонами. Вдало сформована державна політика в сфері внутрішньої міграції та комплексний підхід при регулюванні цих процесів створить переваги не тільки для великих міст чи територій, в які населення їде на роботу, але і для менш розвинутих та депресивних місцевостей.

Основними причинами зовнішньої трудової міграції є такі, як непевність населення у можливості знайти високооплачувану роботу в Україні, відсутність робочих місць за спеціальністю, перспектив кар'єрного росту, прагнення реалізувати потенціал, використати ресурси, яких немає в нашій державі тощо.

Що ж до напрямків міграції, то варто зазначити, що до 2014 р. найбільше українців виїжджало до Росії, після анексії Криму основною країною-реципієнтом стала Польща (наступні за чисельністю – Росія, Італія, Чехія), також велика кількість українців їде до Німеччини, Румунії, Угорщини [2].

Назвати точну кількість трудових емігрантів України неможливо, оскільки не усі з них є офіційно зареєстрованими. Згідно з даними Міністерства соціальної політики, станом на 1 серпня 2019 року понад 3 млн українців працювали за кордоном на постійній основі [4]. Проте пандемія, з якою світ зіткнувся на початку 2020 року, суттєво вплинула на процес зовнішньої трудової міграції. Через масове закриття бізнесу і занепад економіки в країнах-реципієнтах емігранти почали повертатися в Україну.

Наслідки трудової міграції є неоднозначними для економіки держави як країни-донора. З одного боку, емігранти щороку надсилають велику кількість зароблених грошей в Україну. Наприклад, у 2018 році Україна отримала 14 млрд доларів США (за даними Світового банку). З іншого боку, трудова міграція чинить негативний вплив на економіку, зокрема, це зменшення кількості якісних трудових ресурсів та не наповнення належним чином Пенсійного фонду.

Отже, трудова міграція – явище, яке неоднозначно впливає на економіку держави. Внутрішня міграція впливає дещо негативно на структуру населення України, проте дозволяє використати якісніше трудовий потенціал. Для того, щоб внутрішня міграція приносила позитивні наслідки, необхідно більше уваги приділити розвитку сільської місцевості, що дозволить зменшити депопуляцію сіл і запобігти занепаду сільського господарства. Зовнішня ж міграція є небезпечнішою для економіки. Це явище потрібно уповільнити, інакше Україна і надалі втрачатиме велику частину трудових ресурсів, в тому числі й науковий потенціал. Якщо ж підвищити рівень заробітної плати суттєво є неможливо за сучасної економічної ситуації в державі, то важливо зробити акцент хоча б на покращенні умов праці і на захисті прав працівників.

Список використаних джерел:

1. Казанцева В. Ф. Міграція населення // Українська радянська енциклопедія: у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін. – 2-ге вид. – К.: Головна редакція УРЕ, 1974-1985.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf.

4. Мультимедійна платформа іномовлення України // Діаспора // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2752271-ponad-3-mln-ukrainciv-pracue-za-kordonom-na-postijnij-osnovi-minsocpolitiki.html>.

Савіцький А.В.

*к.е.н., доцент, викладач циклової комісії
економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИКА З ВИКОРИСТАННЯМ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЄС

За умов розвитку інтеграційних процесів, функціонування в рамках поглибленої Зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом (ЗВТ+), лібералізації ринків та нестабільних економічних перетворень на макrorівні, для вітчизняних експортоорієнтованих підприємств постає ряд проблемних питань, які стосуються їх виходу на нові сегменти збуту, налагодження стійких партнерських зв'язків, зміцнення конкурентних переваг та провадження більш прозорих зовнішньоекономічних відносин.

Сьогодні, з метою дослідження вимог зовнішніх ринків, зі сторони ЄС створено ряд можливостей, які є автоматизованими та дозволяють бути в тренді сучасних стандартів, нормативів, процедур і змін, що деформують попит та пропозицію. Поряд з цим, вони впливають на розробку операційних регламентів та подальших виробничих планів, дають змогу отримати інформацію про потенційні джерела фінансування, модернізацію наявних потужностей та актуальні інноваційні проекти, що пропонуються на глобальному і регіональному рівнях.

В організаційній структурі мікросередовища експортоорієнтованого підприємства такі процеси спрямовані на коригування системи управлінських рішень щодо налагодження каналів збуту та адаптації чинних виробничих програм до інтеграційних умов ЄС.

У табл. 1 представлено групування зовнішніх джерел інформаційних потоків для здійснення експортоорієнтованого управління, спрямованого на створення гнучкої структури забезпечення керівників підприємств інформацією про використання можливостей закордонних ринків.

Таблиця 1

Зовнішні джерела наповненості інформаційних потоків для здійснення експортоорієнтованого управління промислового виробника*

Група/підгрупа**	Зовнішні джерела, Інтернет-ресурси (вплив сталого регіонального та національного досвіду)
1	2
1. Міжнародне та національне нормативно-законодавче забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – регіональні договори про спільну торгівлю України з різними країнами світу; – регіональна конвенція про пан-Євросередземні преференційні правила визначення походження товарів (пан-Євро-Мед) – ратифікована Верховною Радою України 08.11.2017 р., для України діє з 01.02.2018 р.; – вимоги до імпорту в країни ЄС (санітарні та фітосанітарні, технологічні, екологічні, ринкові та імпорتنі вимоги, стандарти і обмеження): www.ec.europa.eu; – Кіотська конвенція (додаток К «Походження товару»); – Міжнародні правила транспортування продукції Інкотермс-2020; – директиви ЄС для сплати підакцизного податку; – директиви ЄС, які передбачають <i>СЕ</i>-маркування товарів – карнет АТА: Розпорядження КМУ «Про надання Торгово-промислової палати України повноважень виступати гарантуючою організацією, що видає в Україні книжки (карнети) А.Т.А.» від 31 грудня 2004 року; Постанова КМУ «Про затвердження Порядку видачі книжок (карнетів) А.Т.А.» від 29 листопада 2006 р., www.ata.ucci.org.ua/ua/start; – Закон України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів (щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг)» від 30.11.16 р.; – Наказ Мінфіну № 950 «Про затвердження Порядку заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення (походження) товару EUR.1» від 20.11.2017 р.; – Наказ МФУ від 07.10.2014 р. №1013 «Про порядок надання та анулювання митницею статусу уповноваженого експортера; – перелік документів для імпорту сировини і матеріалів; – документи для видачі Сертифіката EUR.1; – документи для отримання статусу уповноваженого експортера; – нормативно-технічні характеристики до експортоорієнтованої продукції, які встановлені комплексом норм, правил та вимог міжнародних стандартів якості ISO; – інформація про порядок отримання сертифіката якості на експортоорієнтовану продукцію згідно з директивою ЄС; – інформація про квоти на українську продукцію: www.ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp; – інформація про перелік товарів, які підпадають під сплату акцизного податку при перетині через митний кордон

1	2
2. Пошук потенційних контрагентів	<p><u>Інтернет-джерела:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – сайт Єврокомісії (СВРОСТАТ): www.ec.europa.eu/eurostat; – статистика Міжнародного торгового центру (ITC): www.trademap.org; – європейська мережа підприємств: www.een.ec.europa.eu/; – статистичний ресурс ООН UNCTAD: www.unctadstat.unctad.org/EN/;
	<ul style="list-style-type: none"> – інтерналізація МСП: www.ec.europa.eu/growth/tools-databases/smeip; – офіційний сайт комітету статистики України (розділ по міжнародній торгівлі): www.ukrstat.gov.ua; – інформація про здійснення експорту та імпорту в Китай: www.english.mofcom.gov.cn/statistic/charts.shtml; – Export to NL & EU: www.cbi.eu; – Світовий банк, статистика: www.data.worldbank.org; www.doingbusiness.org/data; – Сайт зареєстрованих компаній в ЄС: www.eubusinessregister.com/index.php; – Сайт для пошуку інформації про європейські компанії: www.europages.co.uk/; – Financial Times: www.ft.com/intl/companies/europe
	<p><u>Міжнародні каталоги постачальників продукції:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kompass (paid service): www.kompass.com/selectcoun try/; – Importer Directory (pay for lists): www.importexporthelp.com/dir imp.htm; – Green Trade Marketplace: www.greentrade.net/directory/to_buy/490/Fruit+%26+vegetables.html; – Wer liefert was (Germany, Austria, Switzerland, “Who supplies what”): www.wlw.de/en/home
	<p><u>Електронні торгові площадки:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Trade Asia: www.etradeasia.com; – B2BChina Sources: www.b2bchinasources.com; – Trade Key: www.tradekey.com; – China Commodities: www.ccne.mofcom.gov.cn; – HiSupplier: www.hisupplier.com; – go4WorldBusiness: www.go4worldbusiness.com
	<p><u>Джерела інформації інституцій та організацій національного ринку:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Торгово-промислова палата України; – європейські бізнес-асоціації в Україні; – посольства в Україні; – торговельні представництва інших країн в Україні; – послуги посередників; – участь у міжнародних виставках, ярмарках та тендерах, які проводяться в Україні; – торговельні біржі

*складено автором на основі консультування із практичними працівниками промислових підприємств та незалежними експертами ЗЕД: [1-9]

**запропоновано автором

Виходячи з табл. 1, зазначимо, що для формування ретельно продуманої системи управління експортоорієнтованою діяльністю промислового виробника, необхідно звернути увагу на ряд інформаційних ресурсів, які дозволять здійснити належні маркетингові дослідження та здійснити потенційну оцінку ринкової позиції. На авторське бачення, на рівні менеджменту необхідно реалізувати наступні функції:

1. Підготовча – накопичення даних про розгортання етапів виробничого процесу, для прийняття адміністрацією підприємства стверджувальних або коригуючих управлінських рішень щодо використання експортного потенціалу.

2. Контролюючо-регулююча – здійснення постійного відслідковування змін у досягненні планових показників виробництва продукції на експорт та отриманні максимальної продуктивності для підвищення прибутковості.

3. Інформаційна – надання розгорнутої інформації працівникам структурних підрозділів про зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

4. Адаптивна – отримання даних про поточний стан спеціалізованих процесів, від яких залежить наступність дій окремих фахівців та служб.

5. Оціночна – визначення показників, детермінант та факторів, що стримують та водночас покращують роботу над досягненням базових цілей експортоорієнтованої стратегії розвитку в системі управління результативною діяльністю підприємства.

Таким чином, вступ України до СОТ та створення ЗВТ+ сприяли переходу експортоорієнтованої діяльності на новий рівень її розвитку, а особливо тоді, коли необхідно згрупувати та зібрати значну кількість даних про потенційних контрагентів, споживачів, конкурентів та існуючі правила встановлення закордонного співробітництва. Такі обставини значно обмежують можливості підприємства достовірно і своєчасно реагувати на вплив зовнішніх ефектів та акумулювати належну кількість фінансових коштів для подальшого експортного виробництва. Через те інформація про їх рух, джерела залучення та окупність є важливою для представлення у структурі автоматизованої системи експорторієнтованого управління.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) : поточна редакція від 05.03.2011, підстава – 227-в [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.

2. Міжнародні правила транспортування продукції Інкотермс-2020 : офіційний сайт Інкотермс-2020 в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://incoterms2020.com.ua>.

3. Податки, включаючи непрямі : офіційний сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_45885.

4. Про затвердження Порядку надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера : наказ МФУ від 07.10.2014 р. № 1013, поточна редакція від 21.06.2019, підстава - z0545-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1529-14#Text>.

5. Регіональна конвенція про пан-Євросередземноморські преференційні правила походження товарів (офіційний переклад) : ратифікована Верховною Радою України 08.11.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sfs.gov.ua/data/material/000/277/360784/Konvents_ua.pdf.

6. Торгово-промислова палата України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua>.

7. European Commission : the official website [Electronic resource]. – Mode of access: https://ec.europa.eu/info/index_en/.

8. Financial Times : the official website of international business newspaper [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.ft.com>.

9. ISO : the official website of International Standardization Organization [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.iso.org>.

Янковська Г.В.

к.е.н., завідувачка відділення

*ВСП «Хмельницький торговельно-економічний
фаховий коледж КНТЕУ»*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Для досягнення комерційного успіху підприємницьким структурам необхідно створити товари і послуги, які можуть привернути увагу споживачів, незважаючи на існування на ринку безлічі їх аналогів. Це особливо важливо для структур малого і середнього бізнесу, які не можуть змагатися з великими компаніями в сфері витрат і цінової політики, однак завдяки

інноваціям, тобто виведенню на ринок нового продукту, здатного задовольняти потреби споживачів краще, ніж існуючі товари, можуть нарощувати свій підприємницький дохід.

Інновації є головним засобом забезпечення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стійкості успіху підприємства (корпорації) на ринку в цілому. В силу цього, управління інноваційною діяльністю є складовою частиною і одним з основних напрямків стратегічного управління підприємством [1, с. 123].

Під інноваціями в широкому змісті розуміється прибуткове використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Іншими словами, інновація інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях [2, с. 97].

В інноваційному процесі значну роль відіграють творці інновації (новатори), які керуються такими критеріями, як життєвий цикл виробу й економічної ефективності. Їхня стратегія спрямована на те, щоб перевершити конкурентів, створивши нововведення, яке буде визнано унікальним у певній галузі. Проте на розробку і впровадження інновації в повсякденну практику необхідні певні фінансові кошти.

Інновації можна розділити на два основних види: технічні та організаційні. До технічних нововведень ставляться: нові продукти, нові технології або нові послуги. Часто успіх підприємства визначається спільним ефектом, одержуваних при впровадженні нового продукту, нової технології і нових послуг. Найбільш радикальний вплив на успіх підприємства і економіки в цілому носять базові нововведення, пов'язані з розвитком науково-технічного прогресу.

Організаційні нововведення окупаються, як правило, швидше технічних і тому також мають важливе значення для успіху підприємства. До них відносять: нововведення в організацію виробництва, нові методи маркетингу, фінансові нововведення, нові методи управління, структурні нововведення, нововведення, що стосуються зміни конкуренції, характеристик і сегментації ринку, і інші нововведення [3].

Таким чином, інноваційна діяльність - це кінцевий результат, що одержав втілення у вигляді нового або

вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг. В результаті інноваційної діяльності народжуються нові ідеї, нові й удосконалені продукти, нові або удосконалені технологічні процеси, з'являються нові форми організації і управління різними сферами економіки і її структурами.

Інноваційна діяльність є потужним важелем, який допомагає подолати спад, забезпечити структурну перебудову і наситити ринок різноманітною конкурентоспроможною продукцією.

Підприємство може виявитися в кризі, якщо не зуміє передбачати обставини, що змінюються і вчасно відреагувати на них. В умовах ринкової економіки керівнику недостатньо мати хороший продукт, він повинен уважно стежити за появою нових технологій і планувати їхнє впровадження у своїй фірмі, щоб не відстати від конкурентів [4, с. 206].

Сучасний менеджмент повинен бути менеджментом інноваційного типу, тобто володіти певним інноваційним потенціалом. В умовах ринкової економіки характерні тенденції прискорення розвитку, ущільнення часу, збільшення кількості і різноманітності змін, що характеризують умови функціонування фірми. Управління має встигати за змінами, які реально відбуваються в дійсності. І фактором такого відповідності управління тим змінам, які відбуваються в економічному житті, науці і техніці, є інноваційний потенціал управління, який формується в роботі з персоналом, підготовці менеджерів, організації управління, орієнтованої на динаміку.

Підтримка інноваційного підприємництва є одним із пріоритетних напрямків державної науково-технічної та економічної політики у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: [монографія] / За ред. д. е. н., проф. С.М. Ілляшенка. Суми: Папірус, 2010. 621 с.
2. Коюда В.О. Інноваційна діяльність підприємства та оцінка її ефективності: [монографія] / В.О. Коюда, Л.А. Лисенко. Х.: ФОП Павленко О.Г.; ІНЖЕК, 2010. 224 с.

3. Вівчар О.Й. Інноваційна діяльність в Україні та напрямки її розвитку / О.Й. Вівчар, Н.М. Паранька // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2011. Вип. 21.9. С. 183-187.

4. Юринець З.В. Інвестиційний та інноваційний менеджмент / З.В. Юринець, Л.Й. Гнилянська. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. 320 с.

Чумак Н.В.

*спеціаліст I категорії, викладач економічних дисциплін
циклової комісії економіко-інформаційних дисциплін
ВСП «Шепетівського фахового коледжу
Подільського державного університету»*

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЕЛЕМЕНТ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ

Розбудова ринкової економіки України, побудова соціально орієнтованої економіки та підвищення її конкурентоспроможності на всіх рівнях з поступовою інтеграцією у європейське співтовариство вимагають від підприємств різних галузей та форм власності ефективного мотиваційного механізму, основою якого є оплата праці. Особливого значення це набуло у період економічної кризи.

Міжнародна організація праці у своєму статуті одним з основних завдань проголосила досягнення «гарантії заробітної плати, що забезпечує задовільні умови життя, ... визнання принципу рівної оплати за рівну працю...»[3]

Проблеми оплати праці в Україні є однією з найгостріших проблем, серед яких можна виділити такі: низький рівень винагороди за працю, неузгодженість винагороди зі складністю функцій і обов'язків працівників, рівнем кваліфікації працівників і результатами праці. Заробітна плата, виступаючи потужним мотиватором трудового потенціалу, фактично перетворилась на один із варіантів соціальної допомоги, який мало залежить від результатів праці. Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній формі доходу найманих працівників.

Згідно з Законом України «Про оплату праці» заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує винагороду працівникові за виконану ним роботу [2].

Мінімальна заробітна плата - це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче

якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт) [4]. З 1 січня 2020 року мінімальна зарплата становила 4723 грн. Законом №822-IX з 1 вересня її підвищено до 5000 грн.[4].

Як свідчать дані рейтингу, середньомісячна зарплата українців у 2020 році виявилась на 15 позиції серед країн Європи (таблиця 1) [5].

Таблиця 1

**Середня заробітна плата країн Європи за 2020 р.
(дані рейтингу 15 країн)**

Країна	Середня заробітна плата, дол.	% збільшення по відношенню до 2019 р.
Нігерія	64	64,8
Азербайджан	140	37,7
Аргентина	253	37,1
Саудівська Аравія	1067	33,3
Вірменія	111	25,2
Мексика	191	20
Чилі	318	18
Пакистан	113	16,7
Північна Македонія	261	15,9
Сербія	284	15,5
Туреччина	401	15,1
Чорногорія	246	15
Польща	485	14,9
Білорусь	156	13,6
Україна	157	13,2

Отже, середня заробітна плата в Україні склала 157 доларів, що на 13,2% більше, ніж у 2019 році. Як свідчать дані табл.1, у 2020 р. найбільший рівень зростання заробітної плати був у Нігерії (64,8%). Однак у перерахунку на долари рівень гарантованої оплати залишається одним з найнижчих у світі (74\$).

Саме рівень заробітної плати визначає ефективність роботи працівників й силу мотивації. Вплив високої заробітної плати на мотивацію трудової діяльності та підвищення ефективності виробництва виявляється, насамперед, у тому, що вищий рівень заробітної плати сприяє зниженню плинності кадрів, а отже, забезпечує формування стабільного трудового колективу; проведення політики високої заробітної плати, дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, що також забезпечує економію коштів на навчання, перекваліфікацію. [1].

Отже, заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активізації людського фактору і використання трудового потенціалу. При цьому використання існуючого кваліфікаційного і

творчого потенціалу працівників має повністю залежати від наукової обґрунтованості і вибору методів співвідношення заробітної плати з кваліфікацією, змістом виконуваної роботи, результатами праці й умовами, в яких вона здійснюється [1].

Список використаних джерел:

1. Менеджмент персоналу: Навч. посіб. / В.М. Данюк, В.М. Петюх, С.О. Цимбалюк та ін.; За заг. ред. В.М. Данюка, В.М. Петюха. – К.: КНЕУ, 2004. – 398 с.
2. Про оплату праці [Електронний ресурс] - Закон України від 24.03.95 р. №108/95-ВР – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
3. Статут Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]: від 19.06.1997 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/993_154
4. Мінімальна заробітна плата [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://services.dtki.ua/catalogues/indexes/2#:~:text=%D0%97%201%20%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%8F%202020%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83,%D1%97%D1%97%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%205000%20%D0%B3%D1%80%D0%BD>.
5. Середня заробітна плата за регіонами у 2020 році [Електронний ресурс]: - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm.

Щербановська А.А.

ст. Хмельницького університету управління та права ім. Л. Юзькова

Синчак В.П.

*д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування*

Хмельницького університету управління та права ім. Л. Юзькова

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Економічна ефективність розвитку країни в сучасних умовах вимагає проведення фінансової децентралізації, наслідком якої є передача і делегування видаткових повноважень, створення фінансової бази органів місцевого і регіонального самоврядування, розробка ефективної моделі фінансового вирівнювання, залучення жителів територіальних громад до вирішення місцевих завдань.

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (01.04.2014 р.), Законів «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [1].

Фінансова децентралізація в сучасних умовах розглядається як необхідна умова успішної децентралізації державних функцій у контексті демократичних перетворень. Так, за умови проведення бюджетної децентралізації: відкриваються додаткові можливості щодо формування місцевих бюджетів; збільшується свобода у використанні коштів органами місцевого самоврядування; зростає активність й ініціатива місцевої влади; посилюється відповідальність за вирішення місцевих проблем; посилюється контроль за виконанням бюджету; підвищується результативність трансфертної політики; проводиться ефективне фінансове вирівнювання.

Основними завданнями, що реалізуються в рамках бюджетної децентралізації, є: перегляд та чітка структуризація переліку власних та делегованих повноважень; розширення фінансової бази органів місцевого самоврядування; відмова від безцільових трансфертів, перехід до системи цільових трансфертів, спрямованих на компенсацію видатків органів місцевого самоврядування в результаті реалізації ними делегованих функцій; запровадження максимального рівня прозорості використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування [2].

Ефективне місцеве самоврядування та забезпечення ним поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій має супроводжуватися збільшенням ресурсної та фінансової бази. Децентралізовані повноваження мають бути забезпечені відповідним ресурсом для якісного виконання.

Тому із внесенням змін до Податкового та Бюджетного кодексів від 1 січня 2015 року місцевим самоврядуванням отримано більше фінансів для підвищення економічної спроможності. Такі покращення вже дали перші помітні результати.

Протягом 2018 року надходження власних доходів до загального фонду місцевих бюджетів України (доходи без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 234,1 млрд грн, що на 41,4 млрд грн або на 21,5% більше, у порівнянні з 2017 роком (рис.1). З початку фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів стрімко зростають: якщо у 2014 році їх обсяг становив 68,6 млрд грн, то за п'ять років очікується, що зростуть майже в 4 рази та за підсумками 2019 року складатимуть 267 млрд грн. Такі результати стали можливими завдяки розширенню повноважень і

підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо залучення резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів [3].

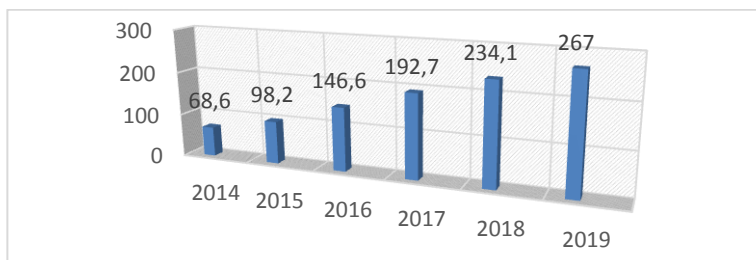

Рис.1. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн

У власних доходах загального фонду місцевих бюджетів найбільшу частку займають надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб – 138,1 млрд грн або 59% від загальної суми власних доходів місцевих бюджетів. У порівнянні з 2017 роком, надходження ПДФО в цілому по Україні зросли на 27,5 млрд грн або на 24,9%. У структурі доходів загального фонду 26,1% складає частка місцевих податків і зборів, яких у 2018 року надійшло 60,9 млрд грн. По усіх місцевих бюджетах України приріст місцевих податків і зборів відносно 2017 року складає 16,1%, по бюджетах міст обласного значення – 12,6% (рис.2).

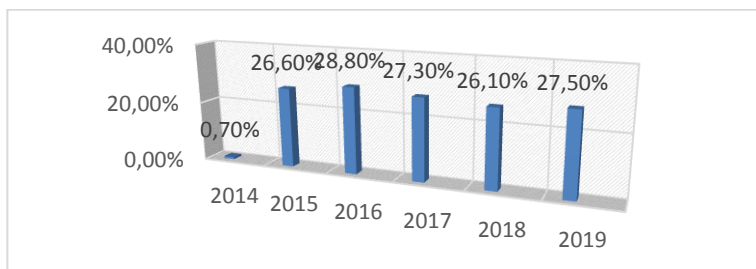

Рис.1. Частка місцевих податків і зборів та власних доходів місцевих бюджетів (%)

Але разом з позитивними тенденціями є певні проблеми. Так у сфері управління місцевими бюджетними ресурсами існує проблема невміння місцевої влади реалізовувати прихований

податковий потенціал відповідної території. Внаслідок значного обсягу тіньової діяльності та зайнятості поза увагою фіскальних органів влади залишаються персональні доходи громадян, підприємницька діяльність незареєстрованих суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу, що призводить до втрат місцевого бюджету від недоотриманого податку на доходи фізичних осіб, збору за запровадження окремих видів підприємницької діяльності, плати за землю тощо [2].

Тому для оптимізації системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні необхідно: розширити перелік власних доходів місцевих бюджетів; вдосконалити систему регулювання міжбюджетних відносин; стимулювати розвиток державно-приватного партнерства; посилити громадський контроль за прийняттям рішень у сфері планування та управління фінансовими ресурсами територіальних громад, за дотриманням місцевою владою норм бюджетного законодавства; сприяти створенню нових робочих місць з достойною заробітною платою; викоринити неформальну зайнятість, знизити тінізацію системи оподаткування, збільшити податкоспроможність регіонів країни.

Отже, проведення подальшої децентралізації потребує виправлення виявлених недоліків і запровадження вище перелічених заходів для збалансованого розвитку регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Офіс реформ Кабінету Міністрів України. URL: <https://rdo.in.ua/pro-ofis/>.
2. Демчак Р. Бюджетна децентралізація є основним чинником економічної безпеки держави. URL: <http://solydarnist.org/?p=15037>.
3. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та перспективи 2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670>.

РОЗДІЛ 3

ПРИЛАДОБУДУВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кушнір Г.В.

*викладач циклової комісії торгівлі, маркетингу та менеджменту
відокремленого структурного підрозділу –
Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ПОБУТОВИХ ТРАНСФОРМАТОРІВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах інтеграції у світовий економічний простір необхідним критерієм для реалізації економічної та енергетичної стратегії розвитку України [2] повинна стати конкурентоспроможність вітчизняних трансформаторів на внутрішньому та зовнішньому ринках. Україна забезпечена науковим, інноваційним, матеріально-ресурсним потенціалом, необхідною інфраструктурою. Загалом кількість учасників ринку трансформаторів складає більше 60 підприємств. Незважаючи на поступовий прогрес у виробництві трансформаторів, український ринок трансформаторів є імпортозалежним.

Хоча сектор трансформаторобудівництва продовжує демонструвати збільшення споживання цього виду продукції на внутрішньому ринку, а кількість основних експортерів свідчить про попит на українську продукцію на зовнішньому ринку, все ж таки на ринку трансформаторів є проблеми, над якими потрібно працювати, адже вони є одним з найбільших конкурентних й потенційних сегментів ринку електротехніки. На підставі цього факту варто виділити кілька тенденцій розвитку сучасного ринку трансформаторів:

1. Виробники намагаються розширити лінійку потужностей трансформаторів, у зв'язку із чим на ринку розширилась їх пропозиція. У боротьбі за споживача виробники постійно удосконалюють власну серійну продукцію; з'являються трансформатори з покращеними характеристиками.

2. Упровадження новітніх розробок, які потребують спеціальної підготовки та сертифікації (наприклад, морозостійкі, сейсмостійкі, малошумні, економічні трансформатори тощо), освоєння виробництва нових нетипових трансформаторів з унікальними характеристиками («під конкретного замовника»).

3. Здатність до імпортозаміни (знизились темпи придбання окремих видів трансформаторів у конкретних сегментах ринку, тому є необхідність у пошуку нового споживача, яким міг би бути пересічний мешканець приватного сектору, – у випадку із побутовими трансформаторами). Окрім того, досить часто вартість товару є визначальним фактором його вибору. Так, зарубіжні компанії активно конкурують із вітчизняними, пропонуючи споживачу продукцію на основі сучасних технологій за відносно невисокими відпускними цінами.

Щодо конкуренції в галузі виробництва та збуту трансформаторів – вона доволі вагома. Серед підприємств країн СНД слід виділити холдингову компанію «Московський електрозавод», ОАО «Електротяжмаш» м. Єкатеринбург, ОАО «Трансформатор» м. Тольятті, Мінський електротехнічний завод, Біробіджанський трансформаторний завод. Провідне ж місце у світі належить США, близько 66% від загальної кількості яких приходить на силові і розподільні трансформатори, трансформатори малої потужності. Друге місце на світовому ринку трансформаторів займає Японія, де передові позиції належать фірмам «Хітачі» та «Тошиба». У Західній Європі основними виробниками трансформаторів є Німеччина (провідне місце належить ТМ «Siemens» та «ABB»), Франція, Великобританія, Італія. Окрім них, виробниками трансформаторів, але більш обмеженої номенклатури, є: Швейцарія, Бельгія, Швеція, Норвегія, Греція, Ірландія, Італія. Увагу слід звернути й на китайського виробника АОО «Тебянь Суар» та індійську ТМ «Кромптон Гріве» [1].

Підсумовуючи окреслену вище ситуацію, основними проблемами на ринку трансформаторів в Україні є: придбання енергоносіїв за світовими цінами та, як наслідок, зростання цін на внутрішньому ринку, що призводить до падіння конкурентоспроможності вітчизняних виробничих підприємств; недостатнє фінансування вітчизняних виробничих підприємств, наукомістких галузей, що не дає можливості підтримувати галузь трансформаторобудування на необхідному для країни рівні; технічні та комерційні втрати електричної енергії в електричній мережі; більшість трансформаторів струму й напруги, а також вимірювальні прилади працюють не у своєму класі, що несе за собою втрати електричної енергії; швидке моральне зношування електричних приладів та засобів виробництва.

Виходячи з вищевикладених проблем ринку трансформаторобудування, основними напрямками та

пріоритетами у структурній політиці цієї галузі можуть стати: прискорення процесу реалізації Енергетичної стратегії України шляхом впровадження у виробництво і реалізацію побутових трансформаторів, які б забезпечували індивідуальне енергопостачання приватних будинків, сільської місцевості, дачних масивів, багатоповерхових будинків підвищеної висотності, а це у свою чергу призведе до економії коштів на заміну частини силових трансформаторів за рахунок «вливання» приватного капіталу; використання прогресивних, конструкційних, магнітних матеріалів, матеріалів з поліпшеними характеристиками та технічними показниками, що впливатиме на функціональні властивості та якість, а також розширення асортименту трансформаторів, зокрема побутових; створення на базі місцевих виробничих підприємств та підприємств енергозабезпечення обмінного фонду цієї групи товарів; вирішення питання «гнучкості» в енергетичному машинобудуванні (збільшення питомої ваги саме серійного та дрібносерійного виробництва трансформаторного обладнання, яке б відповідало тенденціям змін у НТП); прискорення розвитку наукомістких виробництв; покращення екологічного аспекту процесу виробництва трансформаторного обладнання, випуск енергозберігаючих видів продукції.

Перелічені вище прогресивні структурні зміни у галузі трансформаторобудування спроможні незабаром знизити навантаження на виробничі підприємства цієї галузі, зменшити питому вагу застарілих традиційних технологій шляхом збільшення частки нових наукомістких виробництв, знизити рівень залучення нових інвестицій, зекономити кошти, нарощувати виробничий потенціал. Маючи розвинену інфраструктуру ринку електротехнічних товарів Україна матиме можливість приймати участь у регіональних інноваційних проектах щодо раціонального енерговикористання та енергозбереження; сприяти розвитку науки, зокрема науки товарознавства.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року : від 15 березня 2006 р. N 145-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.

РОЗДІЛ 4 НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МАШИНОБУДУВАННІ

Вельбой В. П.

*к.т.н., професор циклової комісії інженерної механіки
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОНСТРУКЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ

Традиційні технології металевих і неметалевих конструкційних матеріалів практично вичерпали можливості виготовлення матеріалів з надзвичайними механічними та експлуатаційними властивостями, потреба у яких з боку сучасного машинобудування невинно зростає. Так, наприклад, отримані розливанням злитки виплавленої сталі та сплавів кольорових металів масою до декількох десятків тонн і навіть більше значно неоднорідні як за кристалічною будовою, так і за хімічним складом.

Мікроскопічний аналіз, на результатах якого ґрунтується матеріалознавство традиційних технологій, показує, що в перченому січенні злитка внаслідок різних умов охолодження утворюються три характерні зони його кристалічної будови – периферійна зона дрібних неорієнтованих кристалів з найкращими властивостями, проміжна зона стовпчастих кристалів, осі яких орієнтовані у напрямі відведення тепла, і центральна зона неорієнтованих кристалів великих розмірів, яка має найгірші механічні властивості. Очевидно, що чим менше січення злитка, тим більша швидкість кристалізації, тим більша частка зони дрібних неорієнтованих кристалів і кращі властивості металу. Тому за рахунок зменшення розмірів частинки, отриманої при кристалізації розплавленого металу або іншим чином, відкриваються можливості поліпшення її кристалічної будови і властивостей.

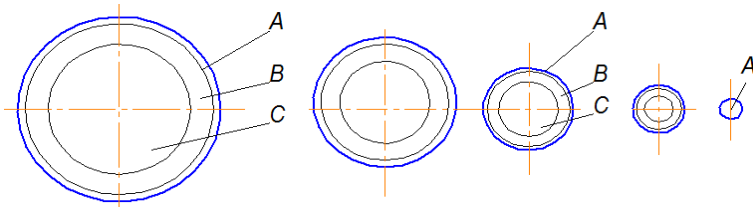

Рис. 1. Вплив розмірів січення злитка на його кристалічну будову

Субмікроаналіз, який став можливим завдяки досягненням електронної мікроскопії і на якому ґрунтуються гіпотези сучасного матеріалознавства, показує, що суттєвий вплив на опір металів пластичній деформації та інші його властивості мають дефекти кристалічної ґратки, зокрема, лінійні дислокації, які проявляються у вигляді «зайвих» кристалографічних площин і здатні зміщуватись під дією різних чинників з одного положення в інше.

Теоретично доведено і практично показано, що для монокристалу кожного металу є визначена кількість дислокацій N_0 , за якої його міцність мінімальна і відхилення від N_0 у бік збільшення або зменшення дислокацій призводить до зростання міцності з різною інтенсивністю. Доведено також, що відомі традиційні технології зміцнення (наклеп, ґартування) ґрунтуються на збільшенні кількості дислокацій ($N > N_0$) і обмежені можливостями їх переміщення, що призводить до малоінтенсивного зростання міцності й поліпшення інших властивостей.

За умови навіть незначного зменшення дислокації ($N < N_0$), що можливо в кристалах малих розмірів, міцність монокристалу інтенсивно зростає. Так, наприклад, відомо, що міцність при розтягуванні видовженого монокристалу міді, вирошеного за умови високого вакууму, не поступається міцності сталі.

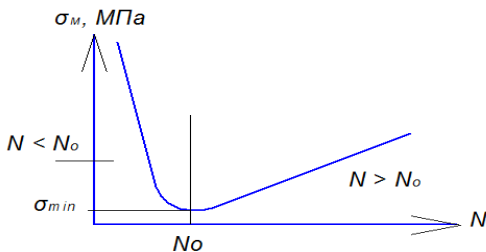

Рис. 1. Залежність міцності монокристалу від кількості дислокацій

Тому перспективні технології ґрунтуються на створенні матеріалів з унікальними фізико-механічними та експлуатаційними властивостями на основі найдрібніших частинок (порошків) методом порошкової металургії.

Порошкова металургія – це перспективна галузь технології, яка займається виробництвом металевих порошків і виробів з порошкових композицій. Сучасна промисловість виробляє залізний, мідний, нікелевий, хромовий, кобальтовий, вольфрамовий, молібденовий, титановий та інші порошки.

Порошкові композиції отримують змішуванням твердих частинок розмірами 0,5 до 500 мкм як металевих, так і неметалевих матеріалів у будь-якому відношенні, що уможливило конструювання матеріалів з наперед заданими характеристиками. Формування виробів зі складених і спеціально підготовлених композицій здійснюють пресуванням на спеціалізованих гідравлічних пресах та швидкодіючих механічних прес-автоматах. Остаточну міцність виробам зазвичай забезпечують спіканням формованих заготовок у вакуумних електричних печах за температури 0,6-0,9 температури плавлення основного матеріалу порошкової композиції. Механізм міцного зчеплення частинок порошкової композиції ґрунтується на засадах термомеханічного зварювання за рахунок сил взаємодії поверхневих атомів, які проявляються при наближенні атомів на відстань $4 \cdot 10^{-10}$ м.

Сьогодні досконало відпрацьовані технології виготовлення виробів з порошкових композицій антифрикційних та фрикційних матеріалів, металевих фільтрів, твердосплавних інструментів, плоских сталевих виробів складного контуру товщиною понад 15 мм тощо. Слід відзначити, що отримані таким чином вироби зазвичай не вимагають завершальної механічної обробки, а коефіцієнт корисного використання вихідних матеріалів складає 90-95 %.

Гордєєв О.А.

*к.т.н., викладач спеціальних дисциплін
циклової комісії інженерної механіки
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

Матвєєв О.В.

*завідувач відділення інженерної механіки
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Однією з найважливіших характеристик сучасного етапу розвитку економіки країни є необхідність підвищення ефективності господарської діяльності машинобудівних підприємств. Проте у сучасних нестабільних умовах господарювання загострюється проблема забезпечення бізнесу висококваліфікованими технічними кадрами, спроможними оперативно приймати необхідні рішення у сфері розвитку нових технологій, а також вільно володіти новітніми інформаційними технологіями.

Актуальність проблеми підготовки фахівців спеціальності «Прикладна механіка» обумовлена новими тенденціями розвитку регіону у зв'язку з підвищенням попиту на послуги кваліфікованих спеціалістів у галузі «Механічної інженерії», а саме фахівців зі створення технологічних процесів на верстатах з ЧПУ та розроблення керуючих програм за допомогою сучасних програмних продуктів.

На теперішній час (2011р.) на базі кафедри технології машинобудування Механіко-машинобудівного інституту НТУУ «КПІ» функціонує Навчально-тренінговий центр НТУУ «КПІ» – НААС. Центр був створений спільними зусиллями дочірнього підприємства «Абпланалп Україн» і кафедри технології машинобудування, що є унікальним прикладом розуміння необхідності співпраці промисловості і вищої школи в напрямку підготовки сучасних фахівців машинобудівного комплексу України. Центр оснащений найсучаснішим обладнанням, оброблювальними центрами з ЧПУ, свердлильно-фрезерним VF3 та токарним ST20 фірми НААС (США). Студенти мають можливість оволодіти сучасними технологіями машинобудування, закріплюючи теоретичні знання із застосування CAD/CAM систем, отримані на лекціях, безпосередньою практичною роботою на сучасному металообробному обладнанні з числовим програмним управлінням. Обладнання Центру дозволяє студентам оволодіти практичними навичками проектування та технологічної підготовки виробництва від створення креслення деталі, перевірки на відповідність умовам роботи у вузлі чи механізмі за міцністю, розробки її електронної моделі (3D-твердотільної або поверхневої) до її експорту в САМ систему, де виконується вибір усіх необхідних для реалізації процесу виготовлення параметрів і автоматично створюється управляюча програма для відповідного верстата з ЧПУ. Створена програма перевіряється на симуляторі САМ системи у 3D-зображенні з верифікацією всіх умов оброблення.

Навчально-технічний центр освіти НААС почав свою роботу в Кропивницькому інженерному коледжі ЦНТУ, створений за проектом Haas Technical Education Centers всесвітньо відомої верстатобудівної компанії Haas Automation (США) і представництва Haas Automation в Україні, компанії Abplanalp Україна та за підтримки провідних підприємств Кіровоградщини. Концепція Haas Technical Education Centers (НТЕС) була започаткована американською компанією Haas Automation у

відповідь на суттєвий дефіцит кваліфікованих техніків та інженерів в галузі роботи із верстатами з ЧПУ. Метою програми НТЕС є залучення в технічні навчальні заклади талановитих молодих людей із наданням їм можливості практичного навчання на новітніх верстатах з ЧПУ, а також допомога навчальним закладам у підвищенні рівня підготовки майбутніх операторів верстатів з ЧПУ.

Оскільки спеціальність «Прикладна механіка» відноситься до проблематики вирішення найбільш значних завдань при проектуванні сучасних машин, виготовленні, експлуатації, ремонті вузлів машин та механізмів, це передбачає обов'язковий її перегляд, оновлення та модернізацію у відповідності до передових світових технологій в таких напрямках: – оновлення профілю програми, включно з основними результатами навчання, навчальним середовищем та основними навчальними, викладацькими та оціночними заходами; – переробка навчального плану та його компонентів у кредитах, включно із розробкою та впровадженням нових дисциплін та модернізацією змісту існуючих компонентів; розробка /оновлення відповідного нормативного та методичного забезпечення дисциплін; – розробка та впровадження в освітній процес нових методик навчання, які спрямовані на забезпечення стійкості професійної діяльності в умовах сучасного оновлення технологій; – розробка дистанційних курсів для нових дисциплін; – підготовка викладачів, які забезпечують викладання дисциплін, для роботи за передовими європейськими практиками та формування відповідного навчального контенту; – оновлення матеріального забезпечення із придбанням сучасного устаткування для проведення навчального процесу.

Враховуючи специфіку роботи підприємств Хмельницької області при підготовці фахівців, велика увага повинна приділятися глибокому вивченню та застосуванню новітніх технологій та проектуванню нової вискоєфективної, конкурентоспроможної продукції.

Найбільшими промисловими об'єктами на Хмельниччині є ДП «Красилівський агрегатний завод», ДП «Новатор», які придбали верстати з ЧПК різного призначення фірми HAAS (США). Для ефективного використання такого обладнання виникає потреба у кваліфікованих спеціалістах, які могли не тільки працювати на ньому, а і створювати, корегувати програми оброблення заготовок в умовах швидкозмінних заказів.

На теперішній час у Хмельницькому політехнічному коледжі НУ «Львівська політехніка» для розвитку спеціальності «Прикладна механіка» в теоретичному плані ведеться викладання основ методології створення 3-D моделі деталі у програмному продукті «SolidWorks», яка у наступному етапі застосовується для написання керуючої програми на верстат з ЧПУ. Оновлюється наповнення та зміст курсової роботи з «Основ автоматизованого проектування», метою якої є вивчення етапів проектування та розробки електронної моделі (3D-твердотільної або поверхневої) і її експорту в САМ-систему.

У практичних заходах ведеться робота зі створення лабораторії верстатів з ЧПУ фірми HAAS (США), де студенти коледжу могли би практично засвоювати отримані теоретичні знання та були готові продуктивно працювати на машинобудівних підприємствах Хмельницького та області.

РОЗДІЛ 5

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОСВІТИ І НАУКИ

Лівовшко Т.В.

*к.е.н., доцент, викладач кафедри
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
НУ «Запорізька політехніка»*

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Запорізька область є промисловим центром України. В сучасних умовах промислові підприємства в Україні є достатньо енергоємними виробництвами, в яких електроенергія та газ виступають вагомими компонентами собівартості продукції. Через це проблема забезпечення підприємств альтернативними джерелами енергії – питання не лише екологічного характеру, а й економічного.

Умови формування цін як на національному, так і на світовому ринках ресурсів підвищують ризики ведення діяльності та визначають напрямки пошуку шляхів зниження собівартості за рахунок використання альтернативних джерел енергії вже сьогодні. Заміна традиційних джерел альтернативними є економічно вигідною і може призвести до підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародних ринках.

Електропостачання Запорізької області здійснюється від атомної, теплової електростанцій та гідроелектростанції, сонячної та вітрової електростанцій, розташованих на території області, зв'язок з якими здійснюється по лініях електропередач напругою 150-330-750кВ. Енергосистема області з'єднана по магістральних лініях електропередачі з Південною, Донбаською та Кримською енергосистемами. Паливно-енергетичний комплекс Запорізької області представлений підприємствами: ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом»; ВП «Запорізька ТЕС», ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»; філія Дніпровська ГЕС ПАТ «Укргідроенерго»; Ботієвська вітрова електростанція ТОВ «Винд Пауэр»; ТОВ «Токмак Солар Енерджи» (загальна потужність 10МВт). Електростанціями області виробляється більше чверті всієї електроенергії, що виробляється в Україні.

В Запорізькій області розвиток сонячної енергетики, вітроенергетики визначено пріоритетним напрямом у програмі

розвитку альтернативних джерел енергії, сподіваючись, що це дасть можливість не тільки розв'язати проблему забезпечення електроенергією негазифікованих територій, а й зменшити залежність від постачання природним газом. Потенціал регіону щодо вітроенергетики досить потужний, що дає змогу експлуатувати 2077 двомегаватних вітрогенераторів. У перспективі планується спорудження в області до 2030 р. ВЕС сумарною потужністю 3200 МВт.

Основними споживачами електроенергії в області є промислові підприємства та населення, відповідно питома вага в загальнообласному споживанні електроенергії у 2019 році складає відповідно 41,4 % та 30,4 %.

За останні роки прослідковується тенденція до скорочення споживання природного газу споживачами області, що зумовлено переходом на альтернативні види палива, заміною та модернізацією котельного обладнання та проведенням інших енергозберігаючих заходів. Впровадження альтернативних видів енергії впливає на показники загального споживання палива по області. Станом на 01.01.2020 загальна кількість котелень становить 875, з них 448 котелень працюють на природному газі, 186 – на вугіллі, 111 – на електроенергії та 130 – на альтернативних видах палива (2 – працюють на деревинному паливі, 52 – на паливі з відходів сільського господарства, 76 – на інших альтернативних видах палива). Загальна потужність котельних складає 3221,84528 Гкал/год, з них потужність котелень, які працюють на альтернативних видах палива, становить 103,888 Гкал/год (3,22 % від загальної потужності). За 2019 рік об'єктами відновлюваної енергетики було вироблено 1,604 млрд кВт год. електричної енергії, (3,4 % до загального виробництва), в тому числі: СЕС- 213,4 млн кВт год (13,3 % е/е з відновлювальних джерел енергії); ВЕС - 1 072,5 млн кВт год (66,8 % е/е з відновлювальних джерел енергії); мала ГЕС - 2,6 млн кВт год (0,2 % е/е з відновлювальних джерел енергії); турбодетандерна станція - 4,0 млн кВт год (0,25 % е/е з відновлювальних джерел енергії); сміттєспалювальні заводи - 12,8 млн кВт год (0,8 % е/е з відновлювальних джерел енергії); блок - станції (ТЕЦ) - 298,4 млн кВт год (18,7 % е/е з відновлювальних джерел енергії). Крім того, станом на 01.01.2020 у приватному домогосподарстві (населення) введено в експлуатацію 245 установок сонячної генерації. В рамках стимулювання населення, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів на здійснення заходів з енергозбереження населенню в

області на 01.01.2020 видано 10 834 кредити на загальну суму 333 675,95 тис. грн [5].

На території області зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості та підприємств з виробництва та розподілення електроенергії, газу, тепла, води. Також в області зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу. Виробнича діяльність підприємств пов'язана з утворенням відходів I–IV класів небезпеки. Згідно з даними Головного управління статистики у Запорізькій області, протягом 2019 року в області утворилося 5404,1 тис.т відходів, що на 2,07 % більше порівняно з 2018 роком, тому впровадження альтернативних джерел енергії гарантуватимуть не тільки безпеку життя населення області, а й покращення екологічної ситуації всього регіону. Проведене дослідження показало, що використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії підтверджує їх велику перспективність не тільки для задоволення енергетичних потреб промисловості але й покращення рівня життя населення Запорізької області. Для вироблення й утілення у життя стратегії розвитку альтернативної енергетики є всі необхідні складники: програми розвитку регіональної економіки, інноваційні та інвестиційні ресурси, сировина, технічні і технологічні напрацювання, освітні програми з підготовки відповідних кваліфікованих кадрів у системі освіти та науки. Все це підтверджує перспективність обраної стратегії на майбутнє не тільки окремого регіону, а в цілому по всій Україні.

Список використаних джерел:

1. Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії: навч.посіб./ І.О.Сінчуктаін.; за ред.д-ра техн.наук, проф.О.М.Сінчука.Кременчук: Щербатих О.В.,2013.192с.
2. Особливості застосування сонячних панелей в Україні. [електронний ресурс]. Режим доступу: URL: [https:// alterair.ua/uk/articles/solnechnyie-batarei-fotomoduli-v-ukraine/](https://alterair.ua/uk/articles/solnechnyie-batarei-fotomoduli-v-ukraine/).
3. Голованенко В. Обличчям до сонця й вітру/ Голованенко В. // Науковий світ. - 2011. - № 2. - С. 20-25.
4. Дарницький В. Назустріч вітру / Дарницький В.// Науковий світ. - 2009. - №2. - С. 8-9: іл.
5. Енергетика та енергозбереження за 2019 р. в Запорізькій області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua/news/48810/energetika-ta-energozberezhennya-za-2019-rik.html>.

РОЗДІЛ 6

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА МЕХАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

Довгалюк М. О.

*викладач циклової комісії інженерної механіки
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ОБЛАДНАННЯ В УКРАЇНІ

Однією з нагальних завдань розвитку промисловості України в цей час є реконструкція і модернізація виробництва з урахуванням загального зносу виробничих фондів. Особливу роль відіграє модернізація при підвищенні якості продукції. На етапі модернізації параметри підвищення якості характеризують технічний рівень виробу, продукту як сумарний результат досліджень, проектування, конструювання, технологічних рішень, стандартизації та уніфікації. На стадії модернізації може бути закладений необхідний рівень техніко-економічних і соціальних параметрів нової продукції, вирішується проблема вибору аналога світового рівня. Модернізація відображає міру виконання вимог і норм щодо якості, що містяться в технічній документації. У сучасних умовах створення та впровадження у виробництво нових виробів і технологій підвищує ефективність виробництва та конкурентоспроможності промислової продукції.

Сучасний стан розвитку автоматизації виробництва призвів до появи якісно нової системи технологічних машин з керуючими засобами, що базуються на застосуванні електронних обчислювальних машин, програмованих логічних контролерів, інтелектуальних засобів вимірювання і контролю, інформаційно об'єднаних промисловими мережами. З даного визначення можна виділити декілька ідей:

1. Автоматизоване виробництво використовує сучасні та спеціально розроблені методи. Це дає нам можливість кооперації зі спеціалістами з різних країн та галузей. Також це дає можливість йти пліч-о-пліч із науково-технічним прогресом.

2. Створення попиту на ринку автоматизації породжує необхідність у спеціалістах, тому будуть створені робочі місця для молодих фахівців.

3. Зменшення трудомісткості та матеріаломісткості виробленої продукції та більш висока її якість сприятимуть виходу на зовнішні ринки збуту.

В Україні на даному етапі розвитку соціально-економічних відносин спостерігаються проблеми, що пов'язані зі зменшенням промислового виробництва на багатьох промислових підприємствах. Згідно з дослідженням спеціалістів Державної служби статистики України [2], серед 1521 опитаних підприємства лише 37% відмічають збільшення замовлень у 2016 році порівняно із попереднім періодом. Загалом суб'єктами господарювання відмічаються такі проблеми ведення діяльності:

- зниження попиту на промислову продукцію;
- нестача робочої сили при неналежному рівні автоматизації бізнес-процесів;
- нестача сировини, матеріалів, устаткування;
- фінансові обмеження.

Важливим питанням є технічне забезпечення вирішення зазначених вище проблем. Безперечно, існує багато факторів не техніко-технологічної природи, що спричинили цю кризу, але все наше дослідження базується саме на автоматизації та її перспективах для України та закордонних країн партнерів. Автоматизація виробництва є вищим рівнем розвитку машинної техніки, коли регулювання й управління виробничими процесами здійснюються без участі людини, а лише під її контролем.

Організаційно-економічні механізми реконструкції та модернізації промислових виробництв в умовах інноваційної політики України, забезпечення нового якісного розвитку економіки на користь обробних галузей економіки і його інноваційне структурне наповнення і технологічне оновлення є єдиною альтернативою позиціонування в системі світогосподарських відносин національних держав, що володіють значними природними ресурсами, до яких відноситься Україна. Однак особливого прогресу в цьому напрямку не спостерігається, навпаки, посилюється залежність економіки від видобутку і експорту сировини. Якісне економічне зростання, крім домінанти високотехнологічної обробної промисловості, включає і фактор модернізації суспільства, що передбачає створення умов для свободи підприємництва, добросовісної конкуренції, створення індустрії інновацій, розвитку та симбіозу людського і соціального капіталів. У зв'язку з цим в економіці незмірно зростає роль модернізаційних процесів з метою поліпшення якісного потенціалу національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Остерніков А. А. Автоматизація виробничих процесів / А. А.Остерніков. –К: Задруга, 2012. – 236с.

РОЗДІЛ 7

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО, НАУКУ ОСВІТУ І БІЗНЕС

Багас Л.М.

*викладач-методист циклової комісії природничих дисциплін
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДОЇ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ

Державотворчі процеси, що відбуваються в Україні протягом останніх років, зумовлюють необхідність вирішення питання виховання національно свідомих громадян. Сучасні інформаційні технології мають величезний потенціал у підготовці студентської молоді до самостійного життя і успішної професійної діяльності як патріотично налаштованих громадян, орієнтованих на гуманістичні цінності. У Національній концепції виховання студентської молоді зазначено, що метою виховання є становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового розбудувати її як суверенну, незалежну, демократичну, соціальну й правову державу, знати свої обов'язки та права, відстоювати їх, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися як громадянин, професіонал, носій культури. Виховання із використанням сучасних інформаційних технологій сприяє формуванню в молоді моральних цінностей, відповідального ставлення до своєї держави, формує патріотичні почуття [2].

Сучасне суспільство характеризується постійним розвитком процесів інформації, що пов'язані з обробкою і використанням інформаційних ресурсів. Поряд із упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, актуальною залишається інформатизація освіти, що дає змогу студентам стати успішними фахівцями інформаційного суспільства. У той же час реформування виховного процесу в закладах освіти засвідчує, що одним з важливих напрямків є інформатизація виховної роботи, що передбачає розробку й упровадження організаційно-педагогічних умов формування моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. З огляду на актуальність особистісно-орієнтованого підходу у виховному процесі, студент

повинен бути активним суб'єктом суспільного життя, який не лише оцінює певні предмети, явища чи події, а й спроможний до активних дій і вчинків, здатний до глибокого аналізу. Різноманітність ситуацій спілкування, що створюється у інформаційному, патріотично-спрямованому середовищі, надає можливість кожному вихованцю максимально реалізувати й розвинути свої особистісні якості як патріота. Саме ці особливості використання інформаційних технологій є найважливішими в організації виховання студентської молоді, які відчувають потребу зайняти власну позицію в соціумі, усвідомити себе як членів суспільства, зрозуміти себе та досягнути своїх можливостей. Використання комп'ютерних технологій не лише дозволяє налагодити комунікаційне спілкування, а й надає сприятливі можливості для розвитку особистості творчого, креативного мислення [3].

Освітній заклад завжди був і залишається основним соціальним інститутом, який забезпечує виховний процес і реальну інтеграцію різних суб'єктів виховання із застосуванням інформаційних технологій. Їх використання сприятиме реалізації наступних завдань національно-патріотичного виховання молоді:

- 1) відновлення і вшанування національної пам'яті;
- 2) формування духовних цінностей українського патріота;
- 3) створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої мотивації до праці для забезпечення успішної кар'єри;
- 4) сприяння розвитку фізичного та духовного здоров'я;
- 5) задоволення естетичних і культурних потреб особистості та інші.

Елементи загальної системи патріотичного виховання передбачають використання різних методів і форм: лекцій, вікторин, тренінгів, диспутів, годин спілкування, «круглих столів», тематичних заходів з історії України, зустрічей із учасниками ООС, науковцями, представниками правоохоронних органів, працівниками медичних закладів, культури; виховні години на історико-патріотичну тематику, огляд матеріалів періодичних видань під час бібліотечних виставок, волонтерські акції [5].

Основною метою залишається тотальна інтеграція освітнього процесу в нові інформаційні реалії, адаптувавши здобувача освіти до цифрового світу, що дозволить йому самореалізуватися. Адже успішна молода людина - це особистість, яка ставить перед собою мету та досягає її; впевнена в собі, своїх

знаннях, здібностях, діях і вчинках; має високооплачувану та затребувану роботу; ніколи не зупиняється на досягнутому, постійно самовдосконалюється і розвивається; має високий соціальний статус у суспільстві, завжди затребувана як особистість; володіє лідерськими якостями. Виховувати саме таку спішну людину – це інтегрувати її в сучасний інформаційний простір, а далі вона сама обере шлях свого розвитку та самовдосконалення, виходячи з особистого бачення власної успішності [1].

Цілком зрозуміло, що рівень інформатизації суспільства та його успішності безпосередньо пов'язаний із рівнем інформатизації освіти та науки, а отже, й з відповідним оснащенням навчального закладу необхідним обладнанням і програмним забезпеченням, вмінням його ефективно та компетентно використовувати. Проблема ефективного використання викладачами сучасних інформаційних технологій особливо актуальна в наш час, який вже йде попереду нас, і, якщо ми не зможемо йти хоча б поряд з нашим вихованцем, наша ефективність і компетентність, як освітянина, стає сумнівною, а надані знання не зроблять його успішною особистістю.

Таким чином, використання у виховному процесі сучасних інформативних технологій створює умови для підготовки не тільки самостійно мислячих громадян, успішних, висококваліфікованих фахівців, а й патріотів, готових до інновацій і співпраці.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Освіта повинна зайняти визначальне місце у впровадженні у всі сфери діяльності людей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2009. - №8. – С.7-13.
2. Гапеева О.Л. Застосування інформаційних технологій у військово-патріотичному вихованні курсантів вищих військових навчальних закладів. Вісник Національної академії оборони. 2009. №5(13). С.27-29.
3. Дзьобань О.П., Жданенко С.Б. Віртуальні комунікації: роль і місце у сучасному світі. Правова інформатика. Київ. 2015. №2(46). С.9-16.
4. Офіційний сайт Хмельницького політехнічного коледжу НУ «Львівська політехніка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hpk.edu.ua>.

Бойченко І.В.

*старший викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ГЕОТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРИТОРІЇ м. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО)

Удосконалення системи освіти – соціальна проблема, вирішення якої полягає у приведенні освіти у відповідність до нових соціально-економічних вимог, визначенні пріоритетних напрямів освітньої політики, стратегії і тактики дій відповідно до потреб суспільства і ресурсів держави, створення освітянських програм, необхідних для послідовного економічного і соціального розвитку суспільства, поліпшення екологічного стану території, а також індивідуального культурного самовираження особистості у суспільстві.

Екологічна освіта формує у студентів критичне, етичне, креативне мислення при оцінюванні проблем. Розвиваються навички та здатності до самостійних і колективних дій для підтримки та поліпшення стану довкілля. Важливе значення в освітньому процесі має той факт, що знання з екології, які отримують студенти в аудиторіях, потребують і практичного підкріплення.

Для реалізації цього питання необхідна розробка геотуристичних маршрутів, які б об'єднували низку цікавих геолого-геоморфологічних природних, антропогенних чи природно-антропогенних утворень, на прикладі яких можна проілюструвати вплив на навколишнє середовище. Такими об'єктами, на нашу думку, можуть стати кар'єри, розташовані на території м.Хмельницького та в його околицях.

Екологічний менеджмент — ініціативна й результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на досягнення їхніх власних екологічних цілей, проектів та програм, розроблених на основі принципів екоефективності й екосправедливості [4]. Застосовуючи важелі управління при розробці і використанні туристичних маршрутів для студентів, у нас з'являється можливість викликати у них свідомий інтерес до стану екології, виявлення основних проблем навколишнього середовища та якісного їх вирішення.

У якості потенційних об'єктів для геотуристичного маршруту доцільно використати лесові кар'єри, що проаналізовані у роботах О.В. Колтун [2, 1]. Детальний опис і самих кар'єрів, і зсувних процесів, що відбуваються в них, може стати основою для проведення порівняльного аналізу та виявлення як динаміки цих процесів, так і змін морфології та морфометрії самих кар'єрів. При розробці маршруту нами враховані вимоги, запропоновані в роботі [1]: об'єднання максимально можливої кількості пізнавальних геолого-геоморфологічних об'єктів, що виступатимуть в якості точок спостереження; оптимальна для піших переходів відстань між ними; загальна протяжність, що відповідала б фізичній підготовці учасників та не впливала б негативно на сприйняття інформації; територіальна доступність.

Окремий маршрут можна запропонувати до Головчинецького кар'єру, що розташований неподалік від м. Хмельницького. Цей кар'єр закладався для видобування граніту, але через досить високий рівень підземних вод за короткий час наповнився водою. Зараз глибина цієї штучної водойми становить близько 70-ти метрів. Тут сформовано рекреаційну зону з відповідною інфраструктурою - туристичний оздоровлюючий комплекс «Головчинці-озеро», що став чудовим місцем для відпочинку хмельничан і жителів прилеглих сіл. Таким прикладом ми можемо показати раціональне використання результатів втручання людини в екосистему.

Розглядаючи і доводячи такі процеси, ми можемо сказати, що студенти залучаються до спостереження та експериментування. А саме це допомагає в прогнозуванні та інтерпретації даних про екологічні проблеми. Нашою метою була просвітницька і освітня діяльність серед студентів щодо питання видобутку корисних копалин і до яких несподіваних наслідків це може призвести.

Екологічна освіта є життєво важлива для підвищення суспільної екологічної свідомості. Роль екологічної освіти у забезпеченні майбутнього розвитку та якості життя шляхом охорони довкілля, подолання бідності, мінімізації нерівності та забезпечення сталого розвитку значна.

Список використаних джерел:

1. Бортник С.Ю. Досвід розробки та використання у навчальному процесі геолого-геоморфологічних маршрутів / С.Ю. Бортник, Н.М. Погорільчук, О.В.Ковтонюк // Геотуризм: практика і досвід: мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: НВФ «Карти і атласи», 2016. – С. 19 – 22.

2. Колтун О.В. Геоморфологічні процеси у кар'єрах XIX ст.. у м. Хмельницькому / О.В. Колтун // [Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.](#) - 2016. - Вип. 1. - С. 104-117.

3. Колтун О.В. Сучасна морфологія кар'єрів XIX ст. у м. Хмельницькому / О.Колтун // Наук. записки Сумського пед. ун-ту. Сер. геогр. – 2016. Вип. 7. – С. 53–63.

4. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.

Гавронський В.Є.

*к.т.н., доцент, викладач циклової комісії комп'ютерної інженерії
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

Гавронська Н.М.

*викладач Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ В БЕЗДРОТОВИХ МЕРЕЖАХ

Однією з головних вимог, що ставиться до бездротових мереж, є інформаційна захищеність. Криптографічні методи, що базуються на математичних алгоритмах, використовуються для шифрування даних з подальшою передачею їх відкритими каналами зв'язку. Додатковим ступенем захисту є приховання самого факту передачі інформації, наприклад, за допомогою методів цифрової стеганографії [1]. Іншим підходом до вирішення цієї задачі є використання в якості носіїв інформації хаотичних сигналів, які характеризуються широким неперервним спектром та високою інформаційною ємністю [2].

Пристрої, побудовані на основі відносно нескладних математичних моделей, здатні генерувати неперіодичні електромагнітні коливання складної форми та дозволяють керувати хаотичними режимами за рахунок малих змін параметрів системи. Серед методів введення інформації в хаотичні сигнали, окрім модуляції параметрів нелінійної системи генератора, в науково-технічній літературі запропоновано ряд таких підходів, як хаотичне маскування (англ. – chaotismasking), перемикування хаотичних режимів (англ. – chaosshiftkeying), нелінійне підмішування (англ. – nonlinear mixing) тощо [2]. Таким чином, каналом зв'язку

передається шумоподібний хаотичний сигнал, когерентний прийом якого здійснюється за рахунок синхронізації хаотичних систем з подальшою демодуляцією хаотичних коливань. Отже, для прийому та обробки хаотичних сигналів на приймальній стороні повинні бути повністю або частково відтворені електричні кола генератора передавача та, власне, динамічний режим його роботи, що можна розглядати як додатковий ступінь захисту при передачі інформації в бездротових мережах.

Головною проблемою, яку необхідно вирішити для ефективного використання хаотичних сигналів для передачі інформації в бездротових мережах, є задача синхронізації хаотичних генераторів на передавальній та приймальній сторонах – «ведучої» та «веденої» систем відповідно.

Розглянемо пару зв'язаних систем Лоренца з однаковими значеннями параметрів σ , r та b , що описується такою системою рівнянь:

$$\left\{ \begin{array}{l} \dot{x}_1 = \sigma(y_1 - x_1) \\ \dot{x}_1 = x_1(r - z_1) - y_1 \\ \dot{x}_2 = x_1 y_1 - b z_1 \\ \dot{x}_2 = \sigma(y_2 - x_2) \\ \dot{x}_2 = x_2(r - z_2) - y_2 \\ \dot{x}_2 = x_2 y_2 - b z_2 \end{array} \right. \quad (1)$$

Синхронізація цих двох систем можлива, якщо існують фазові траєкторії U_1 та U_2 такі, що при $t \rightarrow \infty$ відстань між траєкторіями $\delta \rightarrow 0$, тобто:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} U_2 = U_1(2)$$

Крім того, рух системи (1) цією траєкторією повинен бути стійким по відношенню до завад. Необхідною умовою цього є від'ємне значення старшого показника Ляпунова «веденої» системи.

Моделювання процесу синхронізації зв'язаних систем Лоренца було виконано засобами MATLAB/Simulink. Комп'ютерна Simulink-модель, що складається з трьох інтеграторів, які призначені для чисельного розв'язку динамічної системи Лоренца (1), зображена на рис. 1, а. Вихідними сигналами системи є часові значення координат x , y , z .

Система синхронізації двох зв'язаних систем Лоренца, *Lorenz_1* та *Lorenz_2*, показана на рис. 1, б. Для реалізації синхронного відгуку системи *Lorenz_2* використовується сигнал у «ведучій» системі *Lorenz_1*, а сигнал x слугує носієм інформаційного сигналу s_1 .

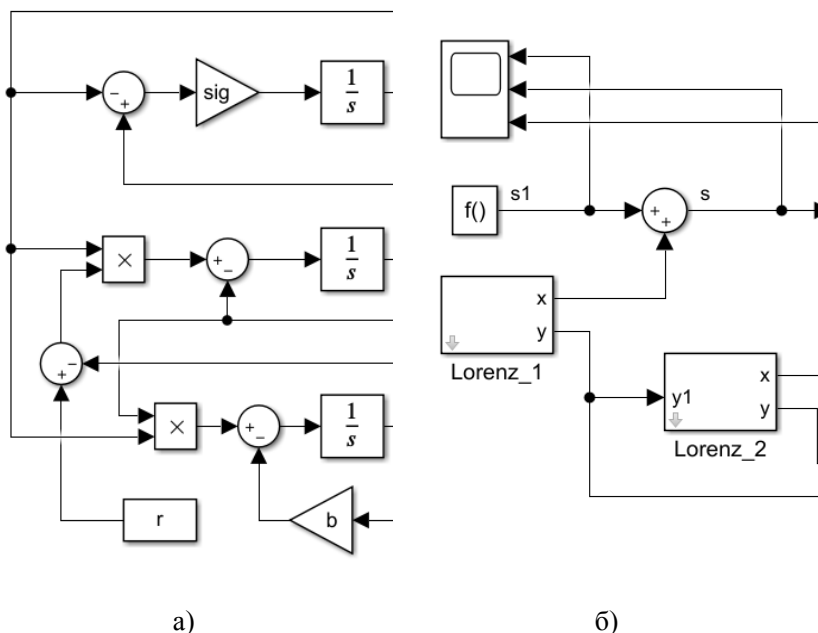

Рис. 1. Simulink-модель динамічної системи Лоренца – а) та системи синхронізації двох зв'язаних систем Лоренца з хаотичним маскуванням інформаційного сигналу – б)

Таким чином, перспектива використання пристроїв із хаотичної динамікою в сучасних бездротових мережах обумовлена рядом факторів, серед яких висока інформаційна ємність, широкий спектр частот та конфіденційність передачі повідомлень. Можливість реалізації на базі одного пристрою великої кількості хаотичних режимів у перспективі дає можливість побудови багатоканальних систем передачі інформації. Сильна залежність від початкових умов та нестійкість фазових траєкторій дозволяє за рахунок малих впливів керувати динамікою хаотичних генераторів та здійснювати модуляцію з великою швидкістю.

Список використаних джерел:

1. Абазина Е.С. Цифровая стеганография: состояние и перспективы / Е.С. Абазина, А.А. Ерунов // Системы управления, связи и безопасности. – 2016. – № 2. – С. 182–201.
2. Земляной О.В. Передача информации на основе манипуляции спектром широкополосного хаотического сигнала / О. В. Земляной // Радиофизика и электроника. – 2015. – Т. 6 (20), № 3. – С. 72–78.

Громик О.М.

*викладач циклової комісії економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Головним завданням закладів фахової передвищої освіти є підготовка фахівців до професійної діяльності в інформаційному просторі сучасного суспільства. Вміння молодого спеціаліста активно використовувати засоби інформаційних та телекомунікаційних технологій входять в поняття компетентності сучасного економіста та менеджера.

Кожного року питання забезпечення належного рівня інформаційного обслуговування навчального процесу стає все більш актуальним. Розширення впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на систему навчання – це постійний і безперервний процес.

Для економічного спрямування активно використовуються ІКТ з пошуку та отриманні додаткової інформації; розширення та поглиблення знань з використанням системи Інтернет, більш повного задоволення особистісно-орієнтованих запитів студентів; формування та закріплення навичок, прийомів, способів, умінь їх застосування.

Процес отримання знань з дисциплін, які вивчаються студентами економічних спеціальностей, можна поділити на такі основні складові: лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, виконання контрольних та курсових робіт, курсових проєктів, самостійна робота студента. При цьому, на мою думку, використання інформаційних освітніх технологій повинно знайти місце на всіх складових цього процесу.

Усі основні інформаційні технології, що використовуються в процесі викладання, можна поділити на три категорії:

- інтерактивні (аудіовізуальні носії);
- комп'ютерне навчання (включаючи засоби мультимедіа);
- засоби телекомунікацій (відеоконференції, форуми).

Використання інформаційних технологій може відбуватися різними способами, відповідно до потреб конкретного заняття, рівня володіння різними програмами та наявності сертифікованих програм.

Розвиток інформаційних та телекомунікаційних технологій дозволяє здійснювати навчальний процес більш наочно. Лекції супроводжуються показом слайдів, що, безсумнівно, привертає увагу студентів, викладач, повторюючи представлене на екрані твердження, дає коментарі і роз'яснення, а студент робить потрібні помітки в опорному конспекті. Вміле використання різних методів мультимедійної системи дозволяє постійно підтримувати увагу, а також виділяти найбільш суттєві і важливі моменти. У своїй практичній роботі ми найчастіше використовували презентації, створені за допомогою програми Power Point, при цьому використовували різні типи презентацій.

Звичайно, підготовка таких лекцій потребує додаткових затрат часу викладача, проте такі лекції є більш плідними, дозволяють скоротити затрати часу в процесі самої лекції. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють швидко вносити зміни та доповнення в розроблений матеріал, навіть у ході самої лекції.

Використання багатофункціонального комплексу технічних засобів під час читання лекції дозволяє не тільки використовувати завчасно підготовлені слайди, але й проводити потрібні розрахунки з використанням спеціальних комп'ютерних програм (наприклад, Excel), навчати роботі з нормативними документами.

Особливий інтерес сьогодні викликає використання у навчанні електронних підручників. Під час проведення багатьох експериментів було доведено залежність між методом засвоєння навчального матеріалу і можливістю відтворення отриманих знань через деякий час. Якщо матеріал був звуковим, то студент запам'ятовує 1/4 його обсягу. Якщо інформація була представлена візуально – приблизно 1/3. Під час комбінованого впливу (зорового і слухового) запам'ятовування відбувалося на 1/2. А якщо студент брав активну участь у процесі навчання, то засвоєння матеріалу підвищувалося до 75%. Мультимедійні можливості комп'ютера, які набувають все більшої популярності у сучасній освіті, поєднують

декілька способів подачі інформації – текст, нерухомі зображення (малюнки, фотографії), рухомі зображення (відео) і звук в інтерактивний продукт. Глобальна мережа Інтернет та інформаційні технології, що базуються на її використанні, сьогодні є одним із найбільш доступних засобів отримання інформації.

Розглядаючи нові інформаційні технології як засіб оптимізації навчального процесу, потрібно звернути увагу на організацію самостійної та індивідуальної роботи студентів з використанням комп'ютера. Коли студенти використовують комп'ютерну техніку в якості інструмента для розв'язання поставленої навчальної задачі, вони повинні враховувати всі можливі варіанти розв'язання проблемної задачі, вивчати теорію та технологію представлення нової інформації. Даючи студентам самостійне завдання, яке спрямоване на розв'язок реальної ситуації, наприклад, створення системи обліку руху товарів на складі чи грошових коштів у касі, використовуючи можливості табличного процесора Excel, ми залучаємо їх в процес синтезу суб'єктивно нових знань. Це сприяє більш глибокому розумінню та міцному засвоєнню знань, а не тільки запам'ятовуванню отриманої від викладача інформації.

Студентам можна запропонувати виконання самостійних завдань із матеріалів сайтів Інтернету, участь у конференціях, Інтернет-форумах, Інтернет-олімпіадах, онлайн-турнірах тощо. Інформатизація економічної освіти вимагає впровадження у вищу освіту інноваційних змісту, методів, засобів та форм професійної підготовки майбутніх фахівців нової формації, створення потужної інформаційної інфраструктури у вищих навчальних закладах з розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем, впровадження Інтернет-технологій, комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних).

Тому в коледжі у підготовці фахівців економічного профілю розуміють, що потрібно орієнтуватися на використання інноваційних технологій, фінансову взаємодію, розвиток ділової активності. Кваліфікований спеціаліст повинен контролювати інформацію, спрямовувати її на найбільш ефективно використання ресурсів, гнучко та своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Майбутнім фахівцям-економістам на своїх посадах необхідно виконувати завдання, безпосередньо пов'язані з інформаційними технологіями [5, с. 242].

Використання ІКТ розширює можливості для творчості, навчання стає більш індивідуалізованим. Нові інформаційні

технології перетворюють освіту у процес, що спонукає до розвитку дослідницьких, інформаційних та комунікативних навичок, а викладача стимулює до освоєння нових прогресивних методик.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти / В. Ю. Биков, О. М. Спирін, О. П. Пінчук // Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України) : зб. наук. пр. – К. : Видавничий дім «Сам». - 2017. – С. 191-198.

2. Жук О. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні економіки. Академія праці, соціальних відносин і туризму.

3. Кінаш І.А. Інформаційні технології в економічній освіті. Подільський державний аграрно-технічний університет.

4. Кремень В. Г. Інформаційне середовище – криза культури чи нове буття? / В. Г. Кремень // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Зб. наук. праць. Випуск 5. / За ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2017. – С. 3-9.

5. Пономаренко В. С. Інформаційні системи і технології в економіці : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Пономаренко, Р. К. Бутова, І. В. Журавльова та ін. – К.: Академія, 2002. – 380 с.

Ілаш Н.Б.

*к. фіз.-мат. наук, викладач циклової комісії комп'ютерної інженерії
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

СТЕПІНЬ АЛГЕБРИ ІНВАРІАНТІВ ГРУПИ SL_2

Класична теорія інваріантів, що виникла в середині XIX століття, пережила декілька періодів розквіту та забуття. На сьогодні ця галузь алгебри викликає інтенсивне зацікавлення, спричинене бурхливим розвитком інформаційних технологій. Обчислювальні можливості, які надає сучасна комп'ютерна техніка, призвели до того, що впродовж останніх років розв'язано низку задач, які залишались відкритими більш, ніж півстоліття, див. наприклад [1]. Більше того, окремі алгоритми програмування штучного інтелекту базуються на

використанні результатів класичної теорії інваріантів, зокрема, для алгебр класичних груп, див [2; 3].

Однією із основних задач класичної теорії інваріантів є знаходження степенів алгебр інваріантів класичних груп, зокрема – групи SL_2 . Степінь алгебри є її важливою структурною характеристикою. Зокрема, якщо алгебра інваріантів розглядається над скінченною групою, то порядок цієї групи дорівнює числу, оберненому до степеня відповідної алгебри – алгебри інваріантів. Питання щодо значення степеня алгебри інваріантів нескінченної групи залишається відкритим.

Степінь алгебри інваріантів однієї бінарної форми був обчислений ще Гільбертом в [4, с. 342] наприкінці XIX століття. Проблема обчислення степенів алгебр спільних інваріантів декількох бінарних форм залишалась відкритою більш, ніж століття. Розглянемо стан цієї проблеми на даний час.

Позначимо через V скінченно вимірний векторний простір над алгебраїчно замкненим полем K . Зауважимо, що наші дослідження проводились в рамках класичної теорії інваріантів, а тому досить, щоб основне поле K збігалось з полем C комплексних чисел.

Розглянемо тепер векторний простір $V_d = V_{d_1} \oplus V_{d_2} \oplus K \oplus V_{d_n}$, $d := (d_1, d_2, K, d_n)$, що визначається, як пряма сума n просторів V_{d_i} бінарних форм порядку d_i ($i = 1, \dots, n$), на яких природним чином діє група SL_2 . Продовжимо дію цієї групи на алгебру поліноміальних функцій $C[V_d] = C[V_{d_1} \oplus V_{d_2} \oplus K \oplus V_{d_n}]$. Відповідна алгебра $I_d = C[V_{d_1} \oplus V_{d_2} \oplus K \oplus V_{d_n}]^{SL_2}$ SL_2 -інваріантних функцій називаються *алгеброю спільних інваріантів n бінарних форм*.

Уведемо позначення:

$$g(b, d, c, n) := \frac{1}{d!} \sum_{k=0}^{c/2} \frac{(-1)^k \binom{d}{k} \left(\frac{d}{2} - k \right)^n}{\prod_{j=0}^b \left(\frac{d-b}{2} - k + j \right)}. \quad (1)$$

Отримана Гільбертом в [4] формула степеня алгебри коваріантів бінарної d – форми матиме такий вигляд:

$$\deg(l_d) = \begin{cases} -\frac{1}{4}g(0, d, d, d-3), \text{ при } d = 2n, \\ -\frac{1}{2}g(0, d, d, d-3), \text{ при } d = 2n+1. \end{cases} \quad (2)$$

Введемо ще одну функцію:

$$h(b, d, n) = \frac{(-1)^{\frac{d-b}{2}}}{b!d!} \sum_{k=0}^{b/2} \left(\frac{b}{2} - k\right)^n \binom{b}{k} \left(\frac{d+b}{2} - k\right) \left(H_k - H_{b-k} + H_{k+\frac{d-b}{2}} - H_{\frac{b+d}{2}-k} + \frac{n}{k - \frac{b}{2}} \right), \quad (3)$$

де $b, d, n \in \mathbb{N}$ і $b \leq d$ і H_n - не гармонічне число.

$$H_n = \sum_{k=1}^n \frac{1}{k} = 1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \dots + \frac{1}{n} - n \quad (4)$$

Автором доведено, що степінь алгебри спільних інваріантів двох бінарних форм $\deg(I_{d_1, d_2})$ при $d_2 = 1 \bmod d_2$ і $d_1 < d_2$ обчислюється за такою формулою:

$$\deg(l_{d_1, d_2}) = \begin{cases} -(g(d_1, d_2, d_1, d_1 + d_2 - 2) + g(d_2, d_1, d_2, d_1 + d_2 - 2)), \text{ при } d_2 = 1 \bmod d_1 \text{ і } d_1 < d_2, \\ -\frac{1}{4}(h(d_1, d_2, d_2 + d_1 - 2) + g(d_2, d_1, d_2 - d_1 - 2, d_2 + d_1 - 2)), \text{ при } d_{1,2} = 1 \bmod 2, \text{ і } d_1 < d_2, \\ -\frac{1}{2}(h(d_1, d_2, d_2 + d_1 - 2) + g(d_2, d_1, d_2 - d_1 - 2, d_2 + d_1 - 2)), \text{ при } d_{1,2} = 0 \bmod 2, \text{ і } d_1 < d_2, \\ -\frac{1}{4}h(d, d, 2d - 2), \text{ при } d = d_1 = d_2 = 1 \bmod 2, \\ -\frac{1}{2}h(d, d, 2d - 2), \text{ при } d = d_1 = d_2 = 1 \bmod 2. \end{cases}$$

Крім цього, автором встановлено, що степінь алгебри спільних інваріантів n лінійних форм (випадок, коли всі $d_i = 1$) дорівнює:

$$\deg(l_1^{(n)}, z) = \frac{\binom{2n-4}{n-2}}{(n-1)2^{2n-3}}. \quad (6)$$

Також автором доведено, що степінь алгебри спільних інваріантів n квадратичних форм (випадок, коли всі $d_i=2$) дорівнює:

$$\deg(I_2^{(n)}, z) = \frac{\binom{2n-4}{n-2}}{(n-1)2^{2n-1}} \quad (7)$$

Для інших випадків степені відповідних алгебр спільних SL_2 -інваріантів були обчислені в [5]. Однак отримані формули досить незручні в обчисленнях, оскільки виражені в термінах многочленів Шура.

Алгебри інваріантів групи SL_n є добре вивченими, їх властивості застосовуються у програмуванні штучного інтелекту [2], [3]. Степінь алгебри I_d ($d := (d_1, d_2, \dots, d_n)$) SL_2 -інваріантів обчислено для таких випадків:

- при $n=1$ Д. Гільбертом у [4];
- при $n=2$ автором;
- при $d_1=d_2=d_3=\dots=d_n=1$ автором;
- при $d_1=d_2=d_3=\dots=d_n=2$ автором;

– для інших випадків (крім тривіальних) степені алгебри I_d не знайдено в явному вигляді, однак виражено в термінах многочленів Шура у [5]. У цій же роботі подано степені алгебр SL_2 -інваріантів для тривіальних випадків.

Список використаних джерел:

1. Bedratyuk L. On complete system of invariants for the binary form of degree 7 // J. Symbolic Comput. – 2007. – Vol. 42, № 10. – P. 935 – 947.
2. Bedratyuk L. 2D Geometric Moment Invariants from the Point of View of the Classical Invariant Theory // [J. Math. Imaging Vis.](#) – 2020. – Vol. 62, № 8. – P. 1062–1075.
3. Bedratyuk L. 2D Geometric Moment Invariants from the Point of View of the Classical Invariant Theory // arXiv. – Електрон. текст. дані. – 2020. – URL: <https://arxiv.org/abs/2006.05674> (дата звернення 24.11.2020).
4. Hilbert D. Über die Theorie der algebraischen Formen // Math. Ann. – 1890. – Vol. 36, № 4. – S. 473–534.
5. Cowie L. E., Herbig H.-C., Herden D., Seaton C. The Hilbert series and α -invariant of circle invariants // J. Pure Appl. Algebra. – 2019. – Vol. 223, № 1. – P. 395–421.

Ковальчук О.Л.
*ст. викладач циклової комісії суспільних дисциплін
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Існування людства, формування і розвиток суспільства і держави пов'язані з інформацією. Еволюція засобів збору, передачі та обробки інформації містить події, які приводили до інформаційних революцій. Інформаційна революція – радикальна зміна інструментальної основи, способів передачі та документування інформації, а також обсягу інформації, доступної активній частині людства.

Досягнення в галузі інформаційних і комунікаційних технологій розвивають нові економічні, соціальні та культурні відносини в житті людей, які описуються єдиним поняттям «інформаційне суспільство».

У сучасному світі інноваційні процеси стали визначальним чинником конкурентоспроможності національних економік. Сьогодні світом володіє не той, хто має ресурси, а той, хто має інтелектуально-інноваційний потенціал і технології для видобутку, оброблення та збереження цих ресурсів. Основою розвитку сучасної економіки розвинених країн є «база знань», а саме знань, що моментально впроваджені у виробництво. Сучасне суспільство все більш набуває рис «суспільства знань», а саме соціальної системи, яка будується і розвивається навколо процесів виробництва, розподілу і використання наукових знань, процесів, що конструюють соціальну реальність, її економічні, політичні, ментальні структури, спосіб життя людини. Україна вибрала курс на розвиток національної економіки за інноваційною моделлю. Обрання такого курсу означає, що головним джерелом економічного зростання країни мають стати наукові знання та процеси їх розширеного продукування і комерційного використання. Сьогодні в Україні науковою діяльністю займається близько 150 тисяч осіб, причому з них 30-40 тисяч є науковими керівниками (завідувачами відділами, лабораторіями тощо). Спеціаліст, який приходить в науку після закінчення інституту, ще не менше 3 років оволодіває методологією наукових досліджень, і тільки після цього він може зробити внесок в науку, а для того, щоб стати грамотним керівником, проходить не менше 5 років. За кожний рік затримки віддачі в науку держава втрачає 20 тисяч грн. Ці тенденції змушують глибоко замислитись над соціокультурним

статусом, функціями та новими завданнями вищої освіти та університетів як її центрального елемента. В еру інформаційної глобалізації університети, як динамічні рушії інноваційного та інтелектуального розвитку суспільства, постають одним з головних суспільних інститутів. Особливої ваги набуває активізація економічної функції університетів як генераторів та творців нових фундаментальних знань [1, с.3].

Засоби комп'ютерної техніки складають базис всього комплексу технічних засобів інформаційних технологій і, насамперед, вони призначені для обробки і перетворення різних видів інформації, використовуваної в управлінській діяльності. Засоби комунікаційної техніки забезпечують одну з основних функцій управлінської діяльності — передачу інформації в рамках системи управління та обмін даними з зовнішнім середовищем. Вони припускають використання різноманітних методів і технологій, у тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки. Засоби організаційної техніки призначені для механізації і автоматизації управлінської діяльності в усіх її проявах. ІТ реалізують процеси, які використовують сукупність засобів і методів збору, обробки і передачі даних для отримання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту). Використання ІТ сприяє створенню нових видів продуктів і послуг, які якісно змінюють спосіб життя людей, створюють додаткові можливості для впровадження інноваційних технологій, істотно змінюють і процес виробництва, і роль виробника, сприяючи прояву його творчих здібностей, саморозвитку його як особистості [3, ст. 15].

Ще одним поняттям, що використовується для характеристики інформаційного суспільства, є поняття «інформаційна індустрія», яка розглядається як сукупність її галузей, таких, як: телекомунікаційна, комп'ютерна промисловість, виробництво побутової електроніки, розробка програмного забезпечення, надання всіляких послуг зв'язку та передачі даних, створення, зберігання, обробка інформації в усіх її видах. Україна законодавчо закріпила основні принципи розвитку інформаційного суспільства досить пізно. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» затверджено 9 січня 2007 [2]. До цього моменту питаннями планування та розвитку інформаційного суспільства в Україні займалися переважно громадські організації та фонди, які розробляють власні стратегічні проекти. У цілому поширення нових ІТ стало домінуючим чинником, що визначає прискорення процесів трансформації суспільства. Використання ІТ є найважливішою основою суспільного розвитку на межі змін в ІТ, змін у мотивації людської діяльності і формуванні інформаційного суспільства ХХІ століття.

Список використаних джерел:

1. Іваненко О.Ю. Носачова Ю.В. Основи наукових досліджень. –К., 2020. – 132 с.
2. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 –2015 роки» // Урядовий кур'єр. –2007. – № 28.
3. Емельянов С.Л., Якутко В.Ф. Информатика и информационные технологии. – Харьков: Бурун Книга, 2007. – 358 с.

Кузнєцова Н.Ю.

*викладач циклової комісії гуманітарних дисциплін
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

З кожним днем інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стають невід'ємним засобом спілкування і створюють глобальне середовище для професійної та міжособистісної діяльності людей. Стрімке впровадження інформаційних процесів в різні сфери життя вимагає вибудовувати і нову модель системи освіти на основі сучасних інформаційних технологій.

Основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетенції, і задача викладача - створити умови для практичного оволодіння іноземною мовою та активізувати пізнавальну діяльність студентів в процесі її вивчення, отже, доводиться постійно шукати кращі способи отримання доступу до автентичних матеріалів та нові можливості для ефективного вирішення комунікативних завдань, формування у студентів стійкої мотивації до іноземної діяльності тощо. Можливості використання Інтернет - ресурсів допомагають у вирішенні цієї задачі, адже глобальна мережа Інтернет створює умови для отримання будь-якої необхідної студентам і викладачам інформації: країнознавчий матеріал, новини з життя молоді, статті з газет і журналів, необхідна література. А також надає середовище для практичного застосовування отриманих знань: студенти можуть брати участь в тестуваннях, вікторинах, конкурсах, олімпіадах, що проводяться в мережі Інтернет, знаходити друзів по листуванню з інших країн, брати участь в іноземних розмовних клубах тощо.

Використання ІКТ дає принципово нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу. Це не лише розширення доступу до інформації, а і збільшення виразних можливостей її надання, це з'єднання раціонального та емоційного аспектів у навчанні, це можливість використання моделей, це широка варіантність у виборі методичних засобів, тиражування і вдосконалення методичних матеріалів, а також спрощення їхньої передачі на відстань, це індивідуалізація освітнього процесу і його варіативність, це нові можливості в організації міжпредметних зв'язків, це підвищення інтересу студентів до отримання знань. Практичне використання комп'ютерних технологій та Інтернет-ресурсів, яке передбачає новий вид пізнавальної активності, розвиває і пізнавальну самостійність студентів: формує вміння самостійно поповнювати знання, здійснювати пошук і орієнтуватися в потоці інформації.

Сьогодні виділяють дві групи інформаційних технологій, які можуть активно використовуватись в процесі навчання іноземної мови:

– засоби синхронної комунікації (*synchronous communication tools*), які надають можливість спілкуватись в режимі реального часу (відеоконференція, чат, аудіо чат);

– засоби асинхронної комунікації (*asynchronous communication tools*), які дозволяють обмінюватися інформацією із певною часовою затримкою (форуми, електронна та відео пошта, сайти, блоги, вікі і т.п.) [2].

Існує три моделі використання ІКТ в навчанні іноземної мови. У рамках *першої моделі* інформаційно-комунікаційні ресурси використовують по мірі необхідності на тому чи іншому етапі заняття для досягнення конкретних методичних задач: демонстрації мовленнєвих зразків, демонстрації аудіо- і відеонаочності, автоматизації / актуалізації мовленнєвих навичок, керування усною або письмовою взаємодією студентів в іншомовному мовленнєвому середовищі, організації контролю / взаємоконтролю / самоконтролю засвоєння студентами навчального матеріалу тощо. Реалізувати цю модель можна з одним комп'ютером, або за допомогою інтерактивних дошок (*whiteboards*), інтерактивних приставок (*eBeam projection*), смартфонів [1, С.171].

У рамках *другої моделі* викладач комбінує самостійну роботу студентів з ІКТ та аудиторну роботу без використання комп'ютера. Викладач може запропонувати виконати вдома комунікативні завдання в навчальному блозі, чаті, на сторінці групи в соціальній мережі або на вікі-сервісі, роботу з подкастами, дати завдання записати аудіо-/відеокоментарі до малюнків, текстів, фотографій в рамках предметно-тематичного змісту навчального матеріалу [1, С.172].

У рамках *третьої моделі* комп'ютерні програми і інтернет-ресурси застосовуються для дистанційного і змішаного навчання іноземним мовам. Постійно вдосконалюються системи управління навчанням (*Learning Management Systems*, або *LMS*), які призначені для створення і управління навчальними курсами в мережі Інтернет, а також технології, які дозволяють розробляти, зберігати і змінювати зміст навчальних ресурсів освітнього призначення (*Learning Content Management Systems*, або *LCMS*). В основі цієї моделі лежить здебільшого самостійна робота студентів, задача викладача при цьому - керувати їхньою пошуково-дослідницькою діяльністю з вирішення того чи іншого проблемного питання [1, С.173].

Слід відзначити, що провадження ІКТ сприяє досягненню основної мети модернізації освіти - поліпшення якості навчання, збільшення доступності освіти, забезпечення гармонійного розвитку особистості, що орієнтується в інформаційному просторі та є залученою до інформаційно-комунікаційних можливостей сучасних технологій, а також володіє інформаційною культурою.

Список використаних джерел:

1. Леонтьева Т.П. Информационно-коммуникационные технологии в обучении иностранным языкам. *Методика преподавания иностранного языка: учеб. пособие*. Минск: Вышэйшая школа, 2016. С.163-173.
2. Synchronous vs. Asynchronous URL: https://pierce.instructure.com/courses/983325/pages/synchronous-vs-asynchronous?module_item_id=12922163 (дата входу 15.11.2020).

Лопатовська О.О.

*викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Хмельницького кооперативного
торговельно-економічного інституту*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Інформація є одним з найцінніших ресурсів суспільства, адже достовірна та своєчасна інформація є підґрунтям для прийняття правильного управлінського рішення. Сьогодні процес інформатизації займає вагомe місце у кожній сфері і передбачає перерозподіл трудових ресурсів з матеріального виробництва в сферу інформації та активне використання різних інформаційних технологій при веденні бізнесу.

Інформаційні технології – це сукупність методів і засобів, що використовуються для збору, зберігання, обробки і поширення інформації.

Сучасні інформаційні технології орієнтовані на застосування найширшого спектру технічних засобів електронно-обчислювальних машин і засобів комунікацій. Так, використовуючи інформаційні технології, можна отримати різні форми збирання, обробки, систематизації та передачі даних.

Інформаційні технології в сучасному світі ще називають інформаційно-комунікаційними технологіями, підкреслюючи використання комп'ютерних мереж і відповідних сервісів.

Для інформаційного суспільства характерно повне задоволення інформаційних потреб населення, використовуючи різні системи та технології обробки та передачі даних, що визначає інформаційну культуру як суспільства в цілому, так і кожної людини окремо.

У сучасному інформаційному суспільстві основним технічним засобом опрацювання різноманітних даних є персональний комп'ютер, а для формування та опрацювання різних інформаційних даних використовують прикладні програми. Поєднання сучасних інформаційних технологій, що забезпечують формування, опрацювання, систематизацію та передачу даних різними засобами, докорінним чином змінило рівень і форми ділової та соціальної активності людей.

Дуже актуальним є виділення базових інформаційних технологій, до яких на сьогодні можна віднести технології розподіленого зберігання і обробки, офісні технології, мультимедіа технології, геоінформаційні технології, технології захисту інформації, CASE-технології, телекомунікаційні технології [3, 35]. На основі базових інформаційних технологій розробляються прикладні інформаційні технології за сферами застосування, які дозволяють отримувати конкретні результати відповідного призначення у вигляді коштів, систем, середовищ.

На сьогодні дуже активно використовуються інформаційні технології у суб'єктів господарювання для ведення бухгалтерського та податкового обліку, складання фінансової, податкової, статистичної та управлінської звітності та її подачі до контролюючих органів. Наявний цілий ряд програмних продуктів, які дозволяють подати звітність в електронному вигляді, зокрема:

– «Електронний кабінет платника податків» – модернізований електронний сервіс, вхід до якого здійснюється за адресою: <http://cabinet.sfs.gov.ua>, а також через офіційний портал ДФС України;

– «Єдине вікно надання електронної звітності» – призначене для формування звітності до Пенсійного фонду України, Державної служби статистики України, Державної

податкової служби України (ДПСУ), а також накладання кваліфікованого електронного підпису та шифрування електронних документів;

– «ОРЗ-звіт» – безкоштовна програма, яка вільно розповсюджується для подачі податкової звітності в електронному вигляді в Україні. Програма розробляється представниками ДПСУ. Ця програма дозволяє формувати звітність для подачі до податкових інспекцій, але не має готового модуля її шифрування та передачі (модуль знаходиться у тестовій версії).

Зазначені програмні продукти є безкоштовними і надаються ДПСУ. Широко застосовується серед представників бізнесу «Електронний кабінет платника податків», оскільки він є персональним автоматизованим робочим місцем платника, працювати в якому він може без використання спеціально встановленого клієнтського додатка, але маючи сертифікати ДПСУ.

Електронний кабінет захищений, є персоналізованим та безпечним електронним сервісом, який надає безконтактні способи взаємодії платників податків з ДПСУ із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

За допомогою цього сервісу платник податків має можливість підготувати, заповнити та відправити податкову звітність в електронному вигляді, а також переглядати дані про стан розрахунків з бюджетом за кожним із податків.

Платними програмними продуктами для формування та подачі звітності суб'єктами господарювання, які також знайшли широке застосування, є: «MEDoc», «Арт-звіт плюс», «iFin», «IC-Звіт», «Соната», «Taxer» та інші.

Отже, будь-яка автоматизована інформаційна система є поліструктурним об'єктом і включає взаємопов'язану сукупність програмних засобів для збирання, обробки і передачі інформації; відповідної інформаційної бази, а також персоналу, який бере участь у обробці, збиранні, передачі і використанні інформації для прийняття дієвих управлінських рішень. Прийняття управлінських рішень, що базується на обліково-аналітичних даних, зібраних на основі застосування інформаційних технологій, позитивно впливає на організацію обліку, аналізу та використання управлінської інформації.

Список використаних джерел:

1. Інформаційні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kunejin.narod/index.html.
2. Кондрашова, С.С. Інформаційні технології в управлінні: Навч. посібник / С.С.Кондрашова. – К.: МАУП, 2017. – 560 с.
3. Роберт І. Сучасні інформаційні технології освіти / І.Роберт. –К.: Школа-Прес, 2016. – 454 с.

Матіяш Т.О.

викладач суспільних дисциплін

Хмельницького політехнічного коледжу

НУ «Львівська політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасна освіта повинна готувати людину, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову власного способу життя. Тільки інноваційна, за своєю сутністю, освіта може виховати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особистістю, яка керується в житті власними знаннями і переконаннями.

Одним з найактуальніших питань сучасної вищої освіти було і залишається питання підвищення якості професійної підготовки студентів.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційно-комунікаційних технологій, які проникають у всі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють величезний інформаційний простір. Важливою частиною цих процесів є комп'ютеризація освітньо-виховної діяльності. Зараз в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційний простір.

Однією із складових інноваційної освіти закладів фахової передвищої освіти є інформатизація навчального процесу – створення, впровадження та розвиток комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій. Головною її метою є підготовка фахівця до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності.

Сучасне інформаційне суспільство висуває вимоги до системи освіти, основні з яких можна сформулювати так: вміння самостійно знаходити, накопичувати і переосмислювати наукові знання; вміння студентів самостійно орієнтуватися в сучасному інформаційному суспільстві [3].

Інформаційні технології здійснюють активний вплив на процес навчання й виховання студентів. Їх упровадження в систему

освіти не тільки впливає на освітні технології, а й створює нові. Вони пов'язані із застосуванням комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних та апаратних засобів навчання й збереження знань, до яких належать електронні підручники й мультимедіа, електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі, інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи.

Перспективи розвитку фахової передвищої освіти вимагають визначення заходів, що формують фахові компетентності майбутніх фахівців. Відтак постає необхідність удосконалення технології проведення занять за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Наслідком інтенсивного розвитку науки і поширення комп'ютерної техніки в сучасному світі стало утворення нових форм і методів навчання. Це сприяло розширенню застосування комп'ютерної техніки в навчальному процесі. Однією із інноваційних форм підготовки студентів є дистанційне навчання, що орієнтується на самостійну роботу студента. Для цієї форми повинен бути розроблений комплект методичних посібників навчальної дисципліни, а також автоматизована процедура контролю знань.

ІКТ надають безліч потужних можливостей студентам здійснювати навчання онлайн, займатися самоосвітою у зручний час та у комфортних умовах, вільно обмінюватися корисними та важливими матеріалами, незважаючи на географічне місце розташування, отримувати повноцінні консультації в режимі реального часу та в стислі терміни, і все це завдяки розміщенню необхідних матеріалів, даних і відомостей на віддалених серверах та без прив'язки до стаціонарного комп'ютера.

Саме інноваційні форми навчання сприятимуть модернізації фахової передвищої освіти України.

Таким чином, можливість інтенсивного спілкування між студентом і викладачем, індивідуалізація навчального матеріалу і темпів навчання виводять дистанційне навчання на якісно новий рівень у системі освіти в цілому.

Висновки. Отже, ІКТ на нинішньому етапі розвитку освіти відіграють важливу роль. Вони сприяють удосконаленню змісту, методів і форм навчання в умовах єдиного інформаційного простору, формуванню вмінь самостійно здобувати знання, здійснювати інформаційно-навчальну й експериментально-дослідницьку діяльність. Саме тому упровадження ІКТ є пріоритетним напрямом підготовки студентів.

Список використаних джерел:

1. Архіпова, Т. Л. Вплив нових інформаційних технологій на активізацію навчально-пізнавальної діяльності підлітків / Т.Л. Архіпова. - С.160-167.
2. Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>.
3. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9.01.2007 № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.

Потапкіна Л. В.

*к.пед.н., викладач спеціальних дисциплін
Хмельницький політехнічний коледж
НУ «Львівська політехніка»*

ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Окремі аспекти готовності до економічної професійної діяльності досліджували К. Акуленко, І. Калягіна, І. Носач, О. Поплавська, В. Різник, Л. Служинська, В. Стасюк, С. Тарасова, І. Ярошук. Так, І. Конєв здійснив дослідження інноваційної готовності персоналу організації.

Фахова підготовка – це цілеспрямований процес, що включає вивчення та засвоєння професійно-орієнтованих та інших дисциплін для набуття студентами знань, умінь і навичок під час виконання професійних обов'язків.

Здійснення підготовки спеціалістів економічних напрямків у більшості вищих навчальних закладів здійснюється за спеціальностями: «Економіка підприємства», «Менеджмент організацій», «Фінанси і кредит», «Облік і аудит». Зміст цих спеціальностей визначає різний комплекс знань, умінь і навичок, що впливають на структуру та зміст професійних якостей різних категорій економістів, але однаково рівноцінно має формуватись готовність до інноваційної професійної діяльності, а саме до впровадження новітніх інформаційних технологій.

Тому готовність майбутнього економіста до інноваційної діяльності вважаємо за можливе визначити за такими узагальненими показниками:

1. Розуміння потреби запровадження економічних інновацій.

2. Інформованість про сучасні технології, інформаційні системи, знання новітніх методик роботи в економічній діяльності.

3. Орієнтація на творчу експериментальну економічну діяльність.

4. Здатність до розв'язання складних економічних задач, пов'язаних з організацією й змістом інноваційної діяльності.

5. Володіння практико-технологічними навичками освоєння інновацій.

Формування структури готовності до різних видів діяльності дослідники здійснювали за допомогою включення десятків різних компонентів, що свідчить про концептуальну невизначеність цього особистісного утворення та його багатогранний характер. Тим більше невизначеними є компоненти готовності до інноваційної професійної діяльності економіста.

Економіст, який підготовлений до інноваційної професійної діяльності, має мати такі професійні й особистісні якості: осмислена, зріла позиція економіста; здатність до творчості, ефективної рефлексивної діяльності, достатня самооцінка, усвідомлення значущості, своєчасності власних інноваційних відкриттів і пошуків, використання ІКТ; розуміння змісту, цілей економічної діяльності в контексті актуальних економічних проблем сучасного економічного простору; уміння по-новому формулювати економічні цілі, працювати в команді; здатність вибудовувати цілісну економічну стратегію для врахування індивідуальних підходів до визначеної економічної діяльності, економічних стандартів, нових економічних орієнтирів; коригування економічного плану за критеріями й показниками інноваційної діяльності; уміння застосовувати нові інформаційні технології для прогнозування й аналізу економічної інформації; здатність ефективно, нестандартно й продуктивно організовувати економічний процес, тобто забезпечити отримання нових продуктивних результатів, прийняття корисних управлінських рішень та здійснювати використання інноваційних технологій для стимулювання розвитку нових сфер діяльності організації; усвідомлення можливостей і способів застосування технологій, форм та методів інноваційної економіки, що передбачає спроможність на основі особистого досвіду, фахової підготовки й мотивів здійснювати економічний процес; здатність сприймати, аналізувати, адекватно оцінювати, стимулювати введення й реалізацію інновацій; уміння аналізувати й прогнозувати зміни в економічній діяльності.

Ці якості виявляють себе у взаємодії, в різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Потреба в нововведеннях активізує інтерес до найсвіжіших знань в економічній галузі, а успішність власної економічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи у взаємодії з тими, хто їх не сприймає.

Розробка та впровадження новітніх інформаційних технологій вимагають від економістів володіння такими компетенціями як: здійснення планування інноваційної діяльності організації (щодо вдосконалення моделей корпоративного управління, корпоративної реструктуризації, нових технологій, нової продукції, організаційних змін) на основі аналізу ринкових тенденцій і змін макросередовища; використання методів прогнозування, розробки ідей нових продуктів (товарів або послуг) відповідно до попиту споживачів; здійснення моніторингу інновацій, розрахунку ефективності проєктів, виконання економічного оцінювання нововведень; розрахунок потреб в інноваційних інвестиціях, здійснення заходів щодо впровадження економічно обґрунтованих інвестицій; планування процесу генерації раціоналізаторських і новаторських пропозицій; розробка та здійснення заходів щодо подолання опору інноваціям; розробка технічного завдання консалтингу з питань організаційного розвитку; поєднання економічних і технічних знань для розв'язання творчих економічних завдань.

Готовність до інноваційної діяльності є засобом, що формує інноваційну позицію економіста-професіонала. За структурою – це складне утворення, що охоплює різноманітні якості, особливості, знання, уміння й навички особистості. Як один із важливих компонентів готовності економіста до професійної економічної діяльності є готовність до інноваційної діяльності, що виступає передумовою ефективної діяльності економіста-професіонала, розкриття його творчого потенціалу, максимальної реалізації його здібностей та можливостей.

Серед новітніх інформаційних технологій, котрими повинні володіти сучасні економісти – професіонали, є [1]:

1. Професійні мобільні додатки – переведення економічних процесів на платформу додатків для смартфонів (перевірка присутності на роботі, проходження освітніх курсів через мобільні додатки, розрахунок зарплати через додаток, інформування персоналу про події через надсилання автоматичних нагадувань на телефон).

2. 5G технологія – одна із найбільш загадкових нових технологій. Окрім збільшення швидкості доступу і більш надійних мобільних мереж, поширення 5G також прискорить розвиток

«розумних» міст, інтелектуальних транспортних засобів, інтелектуальних виробництв і безліч технологій з інтенсивним використанням Інтернету. Іншими словами, основне значення 5G – сучасний «смартфон» без обмежень.

3. Хмарні технології – використання програмного забезпечення, що засноване на онлайн-технологіях (система рекрутингу на підприємстві, електронна платформа для навчання, доступ до усіх матеріалів підприємства).

4. Програми імітації інтелекту людини – оснащені програмами обробки та розпізнавання людського голосу. Siri, Alexa, Google Assistant та Cortana – це і є розробки штучного інтелекту. Голосовий пошук доступний 3,9 мільярдам пристроїв Apple, Windows та Android. Однією інсайдерською інформацією є те, що Apple у 2020 році представить зовсім нову операційну систему SiriOS, що вийде за рамки голосового пошуку та буде повноцінним асистентом користувача. Ці програми націлені на роботу з аналітикою (збирання та аналіз даних, індивідуальний підхід до кожного користувача та даних на основі акумулювання індивідуальних даних).

5. Медіа та діджитал-технології – переведення усіх матеріалів в зручний для сприйняття формат (використання інфографіки, використання коротких освітніх відео).

6. Технології доповнення реальності. На відміну від віртуальної реальності (Virtual Reality), AR працює на базі навколишнього середовища і просто накладає зверху віртуальну інформацію (графіка, звук, дотики тощо). Наприклад, такі програми, як селфіредактори на телефонах тощо. Забезпечення дослідження попиту, використовуючи AR-технології, які здійснюють розпізнавання осіб, адаптуються до місцевих умов освітлення і дають індивідуальні консультації. Одним з найбільш очевидних варіантів використання AR-технологій є навігація всередині приміщень. Люди вже значною мірою спираються на картографічні послуги від Google та Apple, щоб пересуватися вулицями, але внутрішня навігація з використанням AR вражає. Додатки на базі ARKit і ARCore для навігації усередині приміщень можуть вказувати маршрути в аеропортах, торгових центрах, лікарнях і офісах.

7. Інтернет-платежі, обмінні курси – фінансові послуги, що є альтернативою платіжним системам (тощо). Такі інновації дають надію, що небанківські установи все частіше зможуть пропонувати кредитні продукти, доступ та обслуговування яких буде повністю здійснюватися в мобільних застосуваннях.

Нижче представимо перелік програм, що використовуються в навчальному процесі різних спеціальностей, які сприяють ефективному розвитку інноваційних здібностей (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Комп'ютерні програми, що використовуються для інноваційної організації економічних процесів

№ з/п	Назва ППП	Назви навчальних дисциплін та тем, в яких використано ППП	Завдання, що вирішуються за допомогою ППП
1	2	3	4
1.	1С-Предприятие 8.2	Бухгалтерський облік, автоматизовані системи обробки інформації, інформаційні системи і технології на підприємствах, інформаційні системи і технології в фінансово-кредитних установах, інформаційні системи організації управління, інформаційні системи в менеджменті, Комп'ютерний аудит	Автоматизація бухгалтерського, економічного та фінансового обліку на підприємствах. Побудова засобів автоматизованої обробки інформації. Проведення системного аналізу об'єктів і процесів автоматизації. Реалізація системного підходу до розробки об'єктів і процесів автоматизації та видів їх забезпечення. Методологічні основи проектування видів забезпечення автоматизованих систем. Проектування засобів автоматизованої обробки інформації. Автоматизація обробки інформації в 1С-бухгалтерії. Конфігурування та адміністрування програми 1С-бухгалтерія. Ознайомлення зі складом і організацією інформаційного забезпечення автоматизованих систем. Організація збору та передачі інформації в автоматизованих системах. Дослідження архітектури, вивчення методів і засобів створення, тестування, налагодження й супроводження програмного забезпечення автоматизованих систем.
2.	Microsoft Office	Інформатика, економічна інформатика, інформаційні системи. Оптимізаційні методи і моделі, системи підтримки прийняття рішень	Редагування форматування текстів. Формування електронних таблиць та складних розрахунків даних. Розробка баз даних. Створення презентацій. Формування електронних листів. Планування діяльності. Створення простих програм.
3.	Microsoft Project	Управління проектами, інноваційний менеджмент, системи підтримки прийняття рішень, математичні методи та моделі в економіці	Централізоване зберігання інформації за графіком робіт, ресурсів та вартості. Можливість швидкого аналізу впливу змін в графіку, ресурсному забезпеченні та фінансуванні на план проекту. Можливість управління змістом, вартістю, строками проекту, задіяними ресурсами, взаємодією між ними

1	2	3	4
4.	Delphi 2010	Комп'ютерний практикум, основи програмування та алгоритмічні мови, теорія алгоритмів і структури даних.	Програмування в оболонці Delphi 2010. Розробка програм для розв'язку прикладних задач. Розробка програм для розв'язку прикладних задач на основі обходу дерев, граф, рекурсій.
5.	Borland C++ v.5	Інформатика, об'єктно-орієнтоване програмування.	Програмування в оболонці BorlandC++ . Розробка прикладних задач.
6.	Delphi 2010 MS SQL Server 2010	Технології програмування та створення програмних продуктів, основи баз даних.	Розробка трьохрівневих додатків з використанням технології COM+. Розробка клієнт-серверних додатків для роботи з базами даних.
7.	MS Visual Studio 2010	Методи та засоби інформаційних комп'ютерних технологій, проектування автоматизованих інформаційних систем.	Розробка додатків з використанням технології WPF. Розробка Web – додатків (сервісів) на основі платформи NetFramework з використанням технологій ASP.Net, ADO.Net.
8.	Delphi 2010 (UML 3.0)	Інструментальні засоби візуального програмування	Моделювання та проектування інформаційних систем з використання Case – засобів та мови моделювання UML.
9.	MySQL Server5.5 PHP 5.3 Apache HTTP Server 2.2	Інформаційні системи і технології в обліку і аудиті, розробка WEB-застосувань.	Дизайн сайтів, рекламних проєктів. Розробка WEB-сайтів.
10.	Visual Studio (ver 6.0-8,0)	Інформаційні системи і технології на підприємствах.	Програмування в оболонці VisualStudio для розробки баз даних. Взаємодія з іншими програмними пакетами як допоміжного інструмента.
11.	AutoCAD	Інженерна та комп'ютерна графіка, економетрика.	Створення ескізів креслення, радіосхеми в кресленні. Створення двовимірних і тривимірних моделей. Модифікація об'єктів у тривимірному просторі.
12.	Adobe PhotoShop	Інженерна та комп'ютерна графіка, інноваційний менеджмент.	Створення геометричних об'єктів. Робота з кольором, текстом. Створення графічних елементів для сайту. Ефекти з фотографією.
13.	CorelDraw	Інженерна та комп'ютерна графіка. Управління проєктами.	Створення геометричних об'єктів, їх форматування. Створення та форматування тексту. Растризація та векторизація зображень. Створення логотипа, буклета.

1	2	3	4
14.	Mathlab Mathcad	Автоматизовані системи обробки інформації, економетрія, оптимізаційні методи і моделі.	Проведення математичних розрахунків. Моделювання процесів і систем. Вирішення задач оцінки ефективності і оптимізації.
15.	OC Windows	Операційні системи та системне програмне забезпечення, комп'ютерні мережі та телекомунікації.	Інсталиувати та конфігурувати ОС. Налаштувати роботу мережі.
16.	OC Windows Server	Операційні системи та системне програмне забезпечення, комп'ютерні мережі та телекомунікації	Конфігурувати домен на базі ActiveDirectory. Інтегрувати робочі станції в домен ActiveDirectory.
17.	OC Unix	Операційні системи та системне програмне забезпечення	Інсталиувати та конфігурувати ОС. Налаштувати роботу мережі та інтегрувати в домен ActiveDirectory.
18.	OC Linux	Комп'ютерні мережі та телекомунікації	Налаштувати роботу мережі та інтегрувати в домен ActiveDirectory.

Таким чином, в процесі фахової підготовки спеціалістів економічних спеціальностей необхідно більшу увагу приділяти програмам, що забезпечують ефективну професійну діяльність майбутніх економістів, розвивають творчі та інноваційні здібності, бажання знати і розрізняти інноваційні технології різних сфер економічної діяльності, мати можливість швидкого їх освоєння та використання. При вивченні спеціальних дисциплін було б ефективно подавати студентам хоча б ознайомчу інформацію із специфічними програмами, що дають можливість вирішувати завдання конкретного напрямку. Наприклад, при вивченні дисципліни «Маркетинг» було б добре ознайомити студентів із програмами ведення рекламної діяльності: створення флаєрів (програма Corol Draw), розробка та представлення відеороликів та презентації (Movie Maker, Pover Point та ін.), формування ціноутворення (Інпроект-випуск кошторисів) та ін.

Список використаних джерел:

1. ІТ тенденції 2020 року. Інтернет-джерело [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mainit.com.ua/2020/01/15/it>.
2. Потапкіна Л. В. Формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності в процесі фахової підготовки : дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. Хмельницький нац. ун-т. – Хмельницький, 2015. 320 с.

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС

Сучасна наука значним чином знаходиться під впливом чинника глобального доступу або, навпаки, не доступу до світових джерел інформації. Відкритий доступ до джерел інформації дозволяє говорити про активний розвиток інформаційної інфраструктури, розвиток технології, політики, культури, освіти, та економіки в цілому. Зацікавленість проблемою відкритого доступу до наукових розробок у різних галузях зумовлена тим, що людство перебуває на етапі переходу від індустріального суспільства до інформаційного та його наступної фази – суспільства, побудованого на знаннях [2, с.1].

Впровадження технологій у сферу освіти має як позитивний, так і негативний вплив.

Позитивний характер проявляється в тому, що новітні інформаційні технології стають не лише рушійною силою прогресу, а й засобом спілкування між країнами, компаніями, університетами, також виступають новою формою торгівлі і потужним засобом, який допомагає людям у саморозвитку. Існує безліч можливостей використання інформаційних технологій – від самостійного складання простих і в той же час досконалих програм, створення своїх сторінок в мережі Інтернет, дистанційного навчання до занурення у світ найкращих музейних колекцій і бібліотек світу.

Найбільшим надбанням людства від застосування інформаційних технологій є наближення найкращих досягнень світової культури, моделювання наслідків та реалізації особистих ідей.

Негативний характер проявляється в тому, що люди не помічають, наскільки глибоко закріпилися інформаційні технології в їх свідомості. Найбільш негативним моментом є те, що люди замінюють реальне спілкування віртуальним. Більшість сучасних дітей та підлітків зараз надає перевагу іграм та спілкуванню в соціальних мережах, ніж спілкуванню з реальними людьми. А це свідчить про синдром Інтернет-залежності.

Інформаційні технології негативно впливають на психологічний стан людини, що у свою чергу призводить до невротичних розладів, які характеризуються утворенням комплексів, їх тяжкістю та поєднанням різних патологічних проявів. Коли люди використовують технології, концентрується їхня увага та засвоюється велика кількість інформації, яка перевантажує мозок і пам'ять, що може призвести до розумової втоми та погіршення уваги.

У процесі використання інформаційних технологій може розвиватися зоровий синдром, який ґрунтується на зоровому стомленні. Поширеними симптомами є зниження гостроти зору, його затуманення; труднощі при переводі погляду з ближніх предметів на дальні і назад; двоїння в очах. Особливо шкідливо для органу зору є ігри з яскравими дрібними елементами, читання та введення тексту, малювання. При значному використанні технологій можливе погіршення шлуночка міокарда, що є причиною виникнення функціональних порушень роботи серця [1, с.42-47].

Однак з дотриманням гігієнічних вимог до роботи з різноманітними гаджетами у навчанні і вихованні студентської молоді ми широко використовуємо інформаційні технології: при складанні фото- і відеопрезентацій, створенні різноманітних інформаційно-дослідницьких проектів тощо. До прикладу, підготовка і організація щорічного «Благодійного ярмарку»; створення студентського інформаційно-рекламного ролика до «Дня відкритих дверей – 2020», організація та проведення виховних заходів «Парад талантів першокурсників»; до 75-річчя з Дня визволення України від фашистів, до Дня закоханих, до Міжнародного Дня студентів та ін.; телеміст «Схід і Захід єднають Україну-2020», в роботі якого взяли участь студенти і викладачі Хмельницького політехнічного, Маріупольського будівельного коледжів, а також Президент України Зеленський В.О.; Всеукраїнський флешмоб «Підтримай фахову передвищу освіту в Україні!», котрий спрямований на підтримку фахової передвищої освіти в Україні студентами, випускниками та викладачами коледжу. При підготовці цих заходів педагоги зі студентами шукали інформацію на різних інформаційних та бібліотечних сайтах, у різних соціальних мережах, брали інтерв'ю очно та он-лайн у відомих та цікавих особистостей, створювали презентації, публікації, відеоролики та ін. [3].

Так при підготовці “Благодійного ярмарку” було використано: пошук інформації про малозабезпечені сім’ї,

створення рекламного ролика, написання статті про виконану роботу для офіційного сайту ХПК. Для інформаційного ролика до “Дня відкритих дверей — 2020” використовували мережу Інтернет, щоб дізнатися, що цікавить абітурієнтів, зняли і монтували відеоролик, який показує процес навчання у нашому коледжі очима студентів. При проведенні телемосту «Схід і Захід єднає Україну-2020» було проведено on-line спілкування між студентами з різних куточків України. На жаль, «Парад талантів першокурсників-2020», у зв'язку з теперішніми карантинними обмеженнями не може бути проведений традиційно, тому студенти за допомогою різних інформаційних технологій мають створити власні відеопроєкти, котрі будуть демонструватись у коледжі на великих екранах протягом тижня до Міжнародного дня студента.

Отже, вивчення, осмислення і використання новітніх інформаційних технологій сприяє розвитку критичного мислення студентів, підвищенню вміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати інформацію та самостійно робити висновки. Водночас це спонукає менеджерів навчально-виховного процесу (викладачів, кураторів, вихователів) підвищувати власний рівень вміння користуватися сучасними інформаційними технологіями, приділяти більше часу самоосвіті та самовдосконаленню. Адже саме при такому підході до навчання і виховання молоді девіз Хмельницького політехнічного коледжу НУ «Львівська політехніка» «Docendo discimus» – «Навчаючи навчаємось» – втілюється в реальне життя.

Список використаних джерел:

1. Бобровські Є.А. Інтелектуальна власність як джерело якісного розвитку / Є.А. Бобровські ; за ред. М. В. Паладія. – Київ : КПІ, 2003.– 404с.
2. Андрощук О. В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства / О.В. Андрощук. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014.– 4с.
3. Про проведені заходи в ХПК НУ “ЛП” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://hpk.edu.ua/>.

Севастьянов Р.В.
*к.е.н., доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
НУ «Запорізька політехніка»*

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблеми функціонування електронної торгівлі потребують дослідження особливостей електронних грошей у сучасних умовах. Ринок електронної торгівлі України є відносно невеликим у порівнянні з такими країнами, як США, Китай та ін.

Торгівля за допомогою електронних засобів платежів має перспективу для розширення бізнесу. Багато підприємств переходять в електронну торгівлю. Кризові явища фактично прискорюють реалізацію ефективних напрямків довгострокових стратегій розвитку електронної торгівлі.

Одночасно з розвитком роздрібною торгівлі в Україні спостерігається зростання електронних продажів у збуті товарів і послуг. Це зумовлено такими перевагами, як низька ціна, зручність для споживача, економія часу. З іншого боку, основні показники електронної торгівлі України відстають від показників розвинутих країн країн.

Електронна торгівля нарощує обсяги у світовому масштабі і формується як окрема галузь економіки. Кожного року від 30% до 70% бізнесу всіх країн (незалежно від рівня їх розвитку) переходить в онлайн середовище. [1, с. 126]. На цей час електронна торгівля також є найбільш розвинутою сферою цифрової економіки. Цифрова економіка - це тип економіки, що характеризується активним впровадженням та використанням цифрових технологій зберігання, обробкою й передачею інформації в усі сфери людської діяльності. Електронна торгівля базується на інформаційних технологіях. Цифрову економіку також іноді називають інтернет-економікою, новою економікою або веб-економікою.

Використання новітніх технологій у сфері економіки, яка визначена науковцями як "цифрова економіка", дасть змогу ефективніше використовувати знання класичної економіки для вирішення економічних проблем світу (кризових явищ, інфляції, збиткової економічної політики в деяких галузях), циклічних проблем.

Більшу частку ринку електронної торгівлі України займають компанії, які використовують 4 бізнес-моделі: електронний магазин (супермаркет), електронна дошка оголошень, електронний маркетплейс та прайс-агрегатор, причому значна

частина компаній застосовує гібридні моделі типу «дошка оголошень + прайс-агрегатор» (Ria.com), «супермаркет + маркетплейс» (Rozetka.com, Lamoda.ua) [2, С. 91]. Популярними сайтами електронної торгівлі в Україні є дошка оголошень OLX, Інтернет-супермаркет Rozetka, сайти Prom.UA та Aliexpress.

Аналіз темпів зростання обсягів електронної торгівлі свідчить, що темпи зростання в Україні наближаються до середньосвітових значень. Таке становище може бути пов'язане з підвищенням рівня проникнення Інтернету в Україні. Ринок електронної торгівлі України демонструє стійкий потенціал розвитку. Можна висунути гіпотезу, що тенденції розвитку ринку електронної торгівлі можуть різко змінюватись у зв'язку з внутрішніми та зовнішніми чинниками відносно економіки України. Можна стверджувати, що електронна торгівля може щорічно збільшуватися на 1-3 %. Темпи зростання ринку електронної торгівлі України відповідають розвиненим країнами. Цей ринок може стимулювати як внутрішню, так і зовнішню торгівлю. Цифрові технології створюють можливості торгівлі товарами та послугами в умовах тимчасового закриття магазинів. Подібні проблеми можуть стати поштовхом до модернізації економіки, її оздоровлення та підвищення конкурентоспроможності.

На рисунку 1 наведено частку електронної торгівлі в роздрібній торгівлі в Україні у 2013–2018 рр.

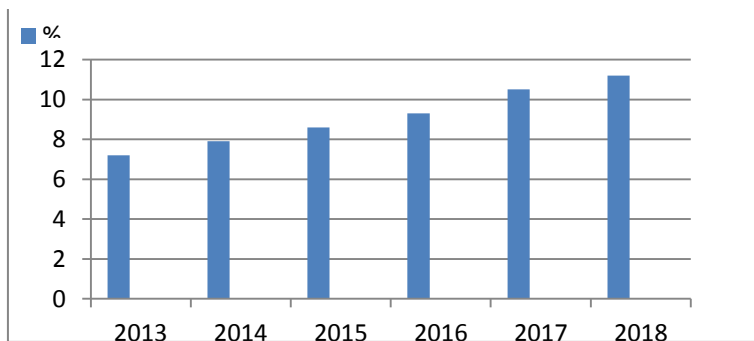

Рис. 1 Частка електронної торгівлі в роздрібній торгівлі в Україні у 2013–2018 рр. [3, с.53]

В умовах карантину 2020 року потенціал електронної торгівлі різко збільшується. Карантинні заходи в Україні у 2020 р. призводять до скорочення традиційної торгівлі, що може стати поштовхом до збільшення обсягів електронної торгівлі на 3-7 % щорічно.

Список використаних джерел:

1. Синявська О.О. Електронна торгівля в Україні: тенденції та перспективи розвитку / Синявська О.О. // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». - 2019. - №9. – С. 126-132.
2. Гліненко Л.К. Стан і перспективи розвитку електронної торгівлі України / Гліненко Л.К., Дайновський Ю.А. // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2018. - № 1. - С. 83-102 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2018_1_83_102.pdf.
3. Дубовік Т.В. Міжнародна електронна торгівля / Дубовік Т.В., Гамова І.В. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2018. – Вип. 17, Ч.1. - С. 51-55.

Уголькова О.З.

*к.е.н., асистент кафедри менеджменту
і міжнародного підприємництва
НУ «Львівська політехніка»*

Удимович М.М.

*ст. кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
НУ «Львівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-ІНКУБУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Успіх економічного розвитку областей, а також окремих об'єднаних територіальних громад в Україні, залежить від значної кількості факторів, в тому числі і від ефективності інноваційної діяльності. Діяльність у сфері інновацій є важливою складовою у створенні інноваційного продукту, який своїми якостями та призначенням задовольняє споживчі потреби. Значущість процесів бізнес-інкубування, що спрямована на розвиток інноваційної діяльності, підтверджується досвідом розвинених економік світу. У наукових дослідженнях вчених: Водянки Л., Горбунова В., Каганова В., Кожевїна Н., Яремій В. - було досліджено питання розроблення діяльності бізнес-інкубаторів [1]. Науковці також вважають, що на зараз в сучасній економіці немає альтернатив інноваційному осередку, який орієнтується на швидке впровадження досягнень науки і техніки в бізнесі [3].

Процес бізнес-інкубування – це процес запровадження умов сприяння розвитку інноваційного підприємництва. Беручи до уваги світовий досвід, можна зробити висновок, що процеси бізнес-інкубування мають ключову роль у створенні інноваційних підприємств. Підтримка підприємницької діяльності в Україні закріплена у багатьох законах, а саме: «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» та «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [4, 5]. Виходячи зі змісту законодавства України, можна сказати, що основними напрямками розвитку підприємництва є створення: бізнес-центрів та центрів розвитку малих підприємств, бізнес-інкубаторів, виробничих та технологічних парків; системи підготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів сфери підприємництва та державних службовців у сфері підприємницької діяльності [6].

В умовах сучасності бізнес-інкубатори мають таку класифікацію: від місця розташування - міські, сільські; від виду професійної діяльності - інноваційні, багатoproфільні, змішані, спеціалізовані, віртуальні; від основи організаційної діяльності - віртуальний бізнес; територіально-виробничі комплекси і коопераційні мережі; венчурні інкубатори. Незважаючи на те, що хоча бізнес-інкубатори в більшості - це неприбуткові організації, їх реалізація має важливе значення. Додаткові кошти бізнес-інкубатори мають змогу залучити через надання послуг суб'єктам господарювання, які не є учасниками інкубування. Стосовно українських інкубаторів, їхнє існування фінансується здебільшого за рахунок міжнародних програм. Мала частина фінансів надходить від держави та приватних спонсорів. В Україні станом на 2019 рік створено майже сто бізнес-інкубаторів, проте лише менша частина є успішними. В основу цього покладено основні недоліки розвитку бізнес-інкубаторів, які пов'язані з економічними факторами та законодавчими: недосконалість законодавчого забезпечення діяльності бізнес-інкубаторів та акселераторів, відсутність інструментів стимулювання цієї діяльності; неповне забезпечення дотримання законодавства з питань функціонування бізнес-інкубаторів; відсутність державної політики у сфері залучення іноземних інвестицій у бізнес-інкубування; недостатність фінансових ресурсів; слабка поінформованість місцевих органів влади про можливості бізнес-інкубаторів у розвитку підприємництва області-громади; значний податковий тиск на суб'єкти малого та середнього бізнесу; невизначений статусу бізнес-інкубаторів, а також послуг, які повинні надаватись, та інші [6].

Створення бізнес-інкубаторів формує інноваційну інфраструктуру підприємництва України, за рахунок чого регіони залучають нові робочі місця, чим забезпечують зайнятість населення, а також формують поповнення бюджету, що позитивно впливає на соціально-економічний розвиток України загалом. Перспективами використання бізнес-інкубування в Україні є процес оновлення інноваційного фонду та вирішення ключових питань: оновлення фінансово-господарської діяльності областей; підвищення економічної активності населення за рахунок зростання зайнятості населення та покращення рівня життя; забезпечення існування активного взаємозв'язку між університетами, лабораторіями або науково-дослідницькими інститутами, з питань розробки, створення новітніх технологій; покращення інноваційно-інвестиційної активності бізнесу та впровадження ноу-хау; зростання кількості середніх та малих підприємств; розвиток зовнішніх та внутрішніх ринків регіонів та їх диверсифікація; підтримка сільськогосподарських підприємств регіонів; створення можливостей для отримання прибутку з інвестицій в нові підприємства [3].

Основними тенденціями в діяльності бізнес-інкубаторів на 2021-2022 рр. є: впровадження штучного інтелекту, що покращить загальний розвиток та функціональність стартапів на ранніх стадіях; 3D-наставництво, що допоможе підприємцям розвиватися та диверсифікуватися, щоб справлятися з екосистемою, яка постійно змінюється; футуристичний підхід до вирішення проблем, адже стартапи стають все більш надійними ресурсами для вирішення майбутніх проблем.

Отже, можна зробити висновок, що бізнес-інкубатори та акселератори є ключовою частиною стартової екосистеми. У всьому світі бізнес-інкубатори, якими керують як урядові, так і приватні організації, сприяють розвитку підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Багашова Н. В. Бізнес-інкубатори: світовий й вітчизняний досвід створення і функціонування / Н. В. Багашова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 11 (1). – С. 60-63.
2. Водянка Л. Д. Перспективи розвитку бізнес-інкубаторів в Україні / Л. Д. Водянка, К. В. Горошовська // Науковий вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка : Економічні науки. Випуск 10. – Кам'янець-Подільськ : ФОП Сисин Я.І., 2015. – С. 30-36.

3. Горбунов В. Л. Бизнес-инкубаторы, предпринимательство, экономика : [Монография] / В. Л. Горбунов, В. Ш. Каганов, В. Н. Мартынюк. – М. : Современная экономика и право, 2007. – 224с.

4. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

5. Закон України «[Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні](#)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: від 21.12.2000 № 2157-III <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.

6. Електронний журнал «Ефективна економіка» - «Проблеми та перспективи розвитку процесів бізнес-інкубування в Україні», Ефективна економіка № 2, 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6509>.

РОЗДІЛ 8

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Русіна О.С.

*спеціаліст I категорії, викладач фінансових дисциплін,
циклової комісії обліково-фінансових дисциплін,
ВСП «Шепетівський фаховий коледж
Подільського державного університету»*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Соціально-економічні умови сучасної України передбачають реорганізацію системи розвитку фахової передвищої освіти, яка включає підготовку кадрів з вищою освітою за спектром обраних напрямів. Основне завдання закладу фахової передвищої освіти полягає в забезпеченні якості цієї освіти. Звертаючись до Закону України «Про фахову передвищу освіту», якість - це синергія умов освітньої діяльності та результатів навчання згідно законодавчо заявленими стандартами [2]. З огляду на вищевказане, проблематика модернізації діяльності закладів фахової передвищої освіти стає дедалі актуальнішою, оскільки зростає попит на кваліфікованих працівників, а особливо професійно-технічного спрямування, що вміло використовують набуті знання на практиці.

Безперечно, умови, які має забезпечувати державна політика, повинні задовольняти потреби ринку праці в якісній професійній освіті шляхом створення нових механізмів регулювання фахової передвищої освіти.

По-перше, потрібно звернути увагу на зміст та структуру передвищої освіти, максимально оновити її. Наразі модернізація освітнього середовища займає невід'ємну частину розвитку фахової освіти, тому доцільно відкривати та освоювати нові спеціальності для розширення ліцензійного обсягу, тим самим виводити ринок праці на новий рівень [1].

По-друге, продумати фундаментальну та практичну спрямованість освітніх програм, які є провідними в фахових закладах. Так, розвиток фахової передвищої освіти в Україні забезпечується в системі «попит-пропозиція», який супроводжується регіональним замовленням. Тобто, підготовка студентів за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем включає в себе узгодженість навчальної підготовки особистостей потребам регіону та їх працевлаштування.

Разом із питанням про потреби ринку праці, необхідно змінювати підхід до формування державних замовлень, оскільки є тенденція щодо скорочення державних місць або повністю їхня відсутність. Змінюючи погляд на цю проблему, державна політика зможе забезпечити доступ усім категоріям абітурієнтів до фахової передвищої освіти, тим самим покращити якість освіти та мінімізувати процеси корупції.

На основі проаналізованих наукових робіт виділяємо поняття децентралізації, що розкриває фахові передвищі заклади з боку автономії. Так, завдяки автономії навчальних закладів зросте спроможність залучити додаткові інвестиції в систему освіти, тобто заклад зможе сам ефективно використати фінансові ресурси; надання своєрідної адаптації до змін в економіці та місцевому ринку праці; внесення відповідних змін і доповнень до нормативно-правового акта тощо.

Наступний чинник із вищевказаних стратегічних тенденцій розвитку вказує на формування та контроль системи навчання протягом життя, що значно впливає на подальшу конкурентоспроможність українського ринку та поза його межами. Активне впровадження в освітні процеси співпраць з окремими державно-приватними установами, які надають партнерство, дозволить налагодити альянс між фаховими закладами та роботодавцями, що в подальшому забезпечить новими професійними навчками студентів через реорганізацію навчальної та виробничої практики [3 с.71-81]. Цим самим розширюються горизонти дуальної освіти.

Окремою та не менш вирішальною ланкою в розвитку фахової освіти є злагоджена робота студентського самоврядування із представниками адміністрації освітнього закладу. Така взаємодія є запорукою піклування про інтереси студентів.

Важливу роль у створенні розвитку фахової передвищої освіти відведено висвітленню найважливіших тем сьогодення, таких, як: децентралізація, формування державних замовлень, освоєння нових спеціальностей, виходячи з місцевого та регіонального ринку праці, співпраця зі спеціальними установами, що забезпечить партнерські стосунки та інші не менш важливі фактори, що виведуть сталу освітню систему на новий європейський рівень.

Список використаних джерел:

1. Беззуб І. Закон «Про фахову передвищу освіту»: зміст та очікування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuvip.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id

[=4483:zakon-pro-fakhovu-peredvishchu-osvitu-zmist-ta-ochikuvannya&catid=71&Itemid=382.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text)

2. Про фахову передвищу освіту [Електронний ресурс] : закон України від 09.08.2019 р. № 1/9-507., поточна редакція від 20.03.2020 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>.

3. Сергеева Л.М. Управління розвитком професійного навчального закладу: праксеологічні засади : навч. Посібн. / За наук. ред. Л.М. Сергеевої, Т.О. Лукіної. / Л.М. Сергеева, Т.О. Лукіна, Ю.С. Красильник, О.В. Пащенко, Т.І. Стойчик, В.О. Купрієвич. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 124 с.

Шулякова О.В.

*завідувач відділення економіки та менеджменту
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Фундаментальною основою функціонування системи фахової передвищої освіти є розробка і впровадження Стандарту фахової передвищої освіти відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) та Національної рамки кваліфікацій (НРК) [7]. Ці стандарти повинні бути придатними для гармонізації з відповідними професійними стандартами та стандартами вищої освіти.

У 2019 році був прийнятий Закон України «Про фахову передвищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи фахової передвищої освіти. Відповідно до статті 8 Закону в цьому навчальному році на базі Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України та науково-методичної комісії з фахової передвищої освіти створена робоча група, до складу якої увійшли провідні фахівці коледжів, які працюють над розробкою Стандарту фахової передвищої освіти України [6].

Нормативно-правовою та методичною базою розробки стандарту підготовки фахівців фахової передвищої освіти є Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про передвищу фахову освіту» та нормативно-правові акти, а саме: Закони України «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації

роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 373 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів», тощо.

При розробці стандарту робоча група використовує такі наукові методи як теоретичний аналіз та синтез, проектування, порівняння, класифікація та узагальнення. Також враховується зарубіжний та вітчизняний практичний досвід стандартизації всіх рівнів освіти.

В якості теоретико-методологічних підходів обрані системний та компетентнісний.

Системний підхід розглядає процес стандартизації як цілісну систему, виявляючи такі складові її компоненти:

1. Преамбула.
2. Загальна характеристика.
3. Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття освітньо-професійного ступеня фахової передвищої освіти.
4. Перелік компетентностей випускника.
5. Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання.
6. Форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти
7. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти.
8. Вимоги професійних стандартів у разі їх наявності.
9. Перелік нормативних документів, на яких базується Стандарт фахової передвищої освіти.

Компетентнісний підхід спрямовує компетентності фахівців (знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність та автономія) на формування матриці відповідності фахового молодшого бакалавра на кінцеві результати майбутньої професійної діяльності.

Розробка стандарту фахової передвищої освіти ґрунтується та забезпечується сукупністю таких принципів: системності; гнучкості; безперервності; індивідуалізації; орієнтації на кінцевий результат, що забезпечує об'єктивне діагностування результатів професійної підготовки фахового молодшого бакалавра.

Отже, очікувані результати від розробки та впровадження Стандарту передвищої освіти України спрямовані на підготовку спеціалістів нового рівня для різних галузей національної економіки; підвищення якості змісту підготовки фахових молодших бакалаврів

відповідно до рівня сучасних вимог і міжнародної конкурентоздатності; впровадження неперервної професійної освіти і навчання та її інтеграції у світовий освітній простір.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]: від 01.07.2014р. №1556-VII - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Закон України «Про зайнятість населення»[Електронний ресурс]: від 05.07.2012 р. № 5067-VI - Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

3. Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» [Електронний ресурс]: від 22.06.2012р.№ 5026— Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>.

4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]: від 05.09.2017р. №2145-VIII - Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

5. Закон України «Про професійний розвиток працівників» [Електронний ресурс]: від 12.01.2012р. № 4312-VI - Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>.

6. Закон України «Про фахову передвищу освіту» [Електронний ресурс]: від 06.06.2019р.№2745-VIII - Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>.

7. Національна рамка кваліфікації [Електронний ресурс]: постанова КМУвід 23.11.2011р. № 1341- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341>.

8. Національний класифікатор України: Класифікатор професій ДК 003:2010. [Електронний ресурс]: наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010р. №327 - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>.

9. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс]: постанова КМУвід 29.04.2015р. № 1341- Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015>.

10. Питання європейської та євроатлантичної інтеграції [Електронний ресурс]: указ Президентавід 20.04.2019 р. № 155/2019 - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155/2019>.

11. Порядок розроблення та затвердження професійних стандартів [Електронний ресурс]: постанова КМУвід 31.05.2017 р. № 3739 - Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017>.

Інформаційна довідка

Хмельницький політехнічний коледж Національного університету «Львівська політехніка» є одним із найавторитетніших і найстаріших закладів освіти не лише на Хмельниччині, а й у Західному регіоні України.

Переконливим доказом цього є візит Президента України Володимира Зеленського та Міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета до нашого навчального закладу, який відбувся восени 2020 року.

Флагман освітянської ниви – так називають наш коледж. Саме тому у 2015 році нам випала велика честь увійти в структуру Національного університету «Львівська Політехніка», який згідно щорічних

освітянських рейтингів, впевнено знаходиться в п'ятірці найпрестижніших в Україні та є одним з найкращих вищих технічних навчальних закладів України та Східної Європи з 200-річною історією. Це один з найбільших університетів України, де студенти навчаються за понад 120 спеціальностями. Бути провідним коледжем Національного університету «Львівська політехніка» – це не лише висока честь, а й велика відповідальність. Перед нами стоять великі завдання з впровадження новітніх освітніх методик з використанням найсучаснішої техніки, залучення до викладання бізнесової еліти краю та застосування різноманітних ресурсів, завдяки чому наші студенти не лише стають висококваліфікованими спеціалістами, а й здобувають паралельно навички іншої спеціальності.

Хмельницький політехнічний коледж є головною кузницею висококваліфікованих кадрів, а тому наші випускники є затребуваними на ринку праці та не потребують послуг центрів зайнятості. Добра слава про високий рівень знань та професійних навичок, що отримують студенти Хмельницького політехнічного коледжу, спонукає абітурієнтів

вступати на навчання саме до нас. Традиційно ми є лідерами за кількістю поданих заяв від абітурієнтів у 2020 р. – 1234 заяв (це більше, ніж всі навчальні заклади м. Хмельницького разом узяті), тому набираємо максимально можливий контингент студентів.

Сьогодні коледжу – 55 років! Це гарна дата, тернистий шлях і багата історія. Навчальний заклад засновано у вересні 1965 року як Хмельницький електромеханічний технікум. У лютому 1991 року перший в Україні одержав статус коледжу. В подальшому назву змінено на Хмельницький політехнічний коледж.

Сьогодні в структуру коледжу входить 6 відділень: програмної інженерії, комп'ютерної інженерії, економіки та менеджменту, інженерної механіки, автомобільного транспорту, заочного навчання.

Коледж готує фахівців за спеціальностями:

- «Інженерія програмного забезпечення»;
- «Комп'ютерна інженерія»;
- «Автомобільний транспорт»;
- «Прикладна механіка»;
- «Галузеве машинобудування»;
- «Економіка»;
- «Менеджмент».

Нормативний термін навчання 3-4 роки, в залежності від обраного напрямку та форми навчання.

В коледжі навчається 1564 студентів – це найбільший контингент серед усіх коледжів Хмельниччини. Ми щороку збільшуємо кількість студентського контингенту і, цього року, маємо знову рекордне поповнення – 486 студентів (232 – бюджет, 254 – контракт). Всього за більш піввікову історію розвитку коледжу випускниками стали більше 16 тисяч юнаків і дівчат. Хочеться відзначити, що в коледжі працює відділення заочного навчання, на якому навчається 229 студенти. Щороку відділення проводить два набори основний (осінній) і додатковий (зимовий) за 4 напрямками. У 2019 році на перший курс зимового набору було зараховано 112 абітурієнтів.

Коледж має можливість готувати спеціалістів на рівні сучасних вимог, адже серед вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації у нас – одна з найпотужніших матеріально-технічних баз. Якісна навчально-виробнича підготовка забезпечується тісним зв'язком з виробничими підприємствами, які бажають співпрацювати з нами, насамперед у проходженні навчально-виробничої практики з відповідною оплатою праці та з подальшим працевлаштуванням. Основними базами практики є: ПАТ Завод «ТЕМП», ТОВ «Європа-Експорт Плюс», ТОВ «РІНО», ТОВ «Завод Гідроарматури», ПАТ «Укрелектроапарат», ТОВ «Мегакарс», ТОВ «Ауді-Центр Хмельницький», ТОВ «Лідер Сервіс», ТОВ «Гранд Мотор», ТОВ «Торговий дім Євромоторс», ТОВ «Престиж – Авто», ТОВ «Форсаж авто», ТОВ «Опус-Авто плюс», СТО «Інтер Дизель», ПАТ

«Хмельниччина – Авто», ПП – автоцентр «ЛИГА – II», ПП – Автоцентр «ЛИГА», СТО «Універсал».

У навчальному закладі активно займаються курсовою підготовкою студентів, зокрема наші вихованці мають змогу отримати водійські посвідчення категорії «В». Крім курсів водіїв, до послуг студентів - курси з інформатики, програмування, 3-D моделювання. Завдяки підписаній угоді з американськими партнерами, ми отримали 60 місць за ліцензованою програмою «SOLIDWORKS», що дає змогу нам видавати сертифікати для роботи не тільки в Україні, а й в Європі та США. Крім того, в цьому році ми розпочали співробітництво з американською компанією Cisco Networking Academy, провідною світовою корпорацією з підготовки сертифікованих фахівців в ІТ-галузі, з метою підготовки сертифікованих фахівців з розробки та експлуатації комп'ютерних мереж, Інтернет-речей та програмування.

З метою забезпечення дуальної освіти наш навчальний заклад, за спеціальністю «Обслуговування верстатів з ЧПУ» та «Обробка матеріалів на верстатах та автоматичних лініях» започаткував партнерський формат співпраці з німецько-українським освітнім центром «Львівська політехніка» ПРОМИСЛОВІСТЬ І ТОРГІВЛЯ ЕРФУРТА. Студенти відділення «Інженерна механіка» проходять стажування в Федеративній Республіці Німеччині для вдосконалення фахових професійних навичок.

Для підвищення ефективності закладу, зацікавленості студентів до навчання та наукової роботи в Хмельницькому політехнічному коледжі НУ «Львівська політехніка» відкрито інноваційний проект – підрозділ **Tech StartUp School**.

Відділення комп'ютерної інженерії налагодило тісну співпрацю з:

- ПМП «Кристал», ПП «Open System» з питань розробки пристроїв на мікроконтролерах;
- компанією «Stfalcon» з питань підготовки фахівців з програмування.

Ми неодноразово отримували перемогу в номінації «Найкращий навчальний заклад» у м. Хмельницькому серед всіх навчальних закладів міста.

Студенти коледжу постійно виборюють призові місця на конкурсах і олімпіадах серед студентів закладів вищої освіти та фахової передвищої освіти.

Так, у 2020 році серед 20 закладів фахової освіти Хмельницької області студенти коледжу вибороли два **I місця** у 11-ому Міжнародному мовно-літературного конкурсі учнівської та студентської мови імені Т.Г. Шевченка;

- **II, III місце** на Всеукраїнській олімпіаді з української мови.
- **I місце** на олімпіаді з інженерної та комп'ютерної графіки в Херсонському політехнічному коледжі Одеського національного

політехнічного університету;

- **II місце** на олімпіаді з бухгалтерського обліку;

- **IV місце** у Всеукраїнському етапі олімпіади з інформатики за напрямком «Користувачі»;

- **II місце** серед команд коледжів та III місце серед команд університетів у Міжнародній студентській олімпіаді з програмування.

Наш випусник, нинішній студент Інституту економіки та менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» Максим Кметь – постійний призер Всеукраїнських конкурсів та олімпіад з бухгалтерського обліку. Ось нещодавно, на Всеукраїнській олімпіаді за спеціальністю «Облік і оподаткування» серед студентів ВНЗ III-IV р.а. він посів почесне II місце.

У півфіналі студентської першості світу з програмування ACM-ICPC по Південно-Східній Європі (SEERC) команда ХПК cKhмPC FantasticThree виборола почесне перше місце серед команд коледжів та залишила позаду біля 40 команд університетів України.

Особливу увагу навчальний заклад приділяє спортивній підготовці. На стадіоні коледжу завжди проводяться міські, районні та обласні змагання з легкої атлетики та футболу. Колектив кафедри фізкультури постійно виборює перші місця в загальній спартакіаді вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації міста Хмельницького та області, зональних обласних змагання з баскетболу серед ВНЗ I-II р.а. У загальному рейтингу Міської спартакіади з волейболу збірна ХПК є безперечним лідером.

Хмельницькі політехніки – це справжні патріоти. Провівши

флешмоб «Тризуб вишиванок», ми встановили у 2017-2018 роках рекорди України та були занесені до Книги рекордів України, 1961 учасники у вишиванках створили формацію тризуба.

Після закінчення коледжу випускники можуть продовжити навчання у філії Національного університету «Львівська політехніка», яка працює на базі коледжу, для одержання повної вищої освіти за скороченою формою у Національному університеті «Львівська політехніка» та інших ВНЗ, між якими укладено угоду про співпрацю, але найбільша кількість випускників коледжу отримала диплом про вищу освіту Національного університету «Львівська політехніка».

Віriamo, що невтомна праця педагогічного колективу коледжу та здібності, талант і високі патріотичні переконання наших студентів, стануть запорукою нових досягнень, котрими пишатиметься наша Батьківщина.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ,
РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

**CURRENT PROBLEMS OF MODERN SCIENCE,
TECHNOLOGIES DEVELOPMENT
AND MANAGEMENT**

**Тези доповідей
I Міжнародної науково-практичної конференції**